T. C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN EĞİTİMİ BİLİM DALI

İMAM HATİP LİSELERİ PANSİYONLARINDA KALAN ÖĞRENCİLERİN PROBLEM VE BEKLENTİLERİ

(İNEGÖL VE YILDIRIM İLÇELERİ ÖRNEĞİ)

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Esmanur AKNUR

BURSA – 2024

T. C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN EĞİTİMİ BİLİM DALI

İMAM HATİP LİSELERİ PANSİYONLARINDA KALAN ÖĞRENCİLERİN PROBLEM VE BEKLENTİLERİ

(İNEGÖL VE YILDIRIM İLÇELERİ ÖRNEĞİ)

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Esmanur AKNUR

Danışman
Doç. Dr. Mehmet ŞANVER

BURSA – 2024

TEZ ONAY SAYFASI
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Felsefe Ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Din Eğitimi Bilim Dalı'nda 702221035 numaralı Esmanur AKNUR' un hazırladığı "İmam Hatip Liseleri Pansiyonlarında Kalan Öğrencilerin Problem ve Beklentileri (İnegöl ve Yıldırım İlçeleri Örneği) konulu Yüksek Lisans Tezi ile ilgili tez savunma sınavı, ……/……/2024 günü …….-…….saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin /çalışmasının ……(başarılı/başarısız) olduğuna ……(oy birliği/oyçokluğu)ile karar verilmiştir.

Üye
(Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu Başkanı)
Doç. Dr. Mehmet ŞANVER
Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye
Prof. Dr. İsmail SAĞLAM
Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye
Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKÇI
Balıkesir Üniversitesi

…../…./2024

YÜKSEK LİSANS İNTİHAL YAZIM RAPORU

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

03/07/2024

Tez Başlığı / Konusu: İmam Hatip Liseleri Pansiyonlarında Kalan Öğrencilerin Problem ve Beklentileri (İnegöl ve Yıldırım İlçeleri Örneği)

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 8 sayfalık kısmına ilişkin, ……/……/2024 tarihinde şahsım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %10.dır.

Uygulanan filtrelemeler:

1 .Kaynakça hariç

2. Alıntılar hariç/dahil

3. 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarını inceledim ve bu Uygulama Esasları 'nda belirtilen azami benzerlik oranına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

03/07/2024

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Adı Soyadı : Esmanur AKNUR

Öğrenci No : 702221035

Anabilim Dalı : Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı

Programı : Din Eğitimi

Statüsü : ☒Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐Sanatta Yeterlik

03/07/2024

Danışman

Doç. Dr. Mehmet ŞANVER

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum İmam Hatip Liseleri Pansiyonlarında Kalan Öğrencilerin Problem ve Beklentileri (İnegöl ve Yıldırım İlçeleri Örneği) başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntıların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı	**:** Esmanur AKNUR
Öğrenci No	**:** 702221035
Ana Bilim Dalı	**:** Felsefe ve Din Bilimleri
Programı	**:** Din Eğitimi Bilim Dalı
Statüsü	**:** ☒Yüksek Lisans ☐ Doktora

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı : Esmanur Aknur
Üniversite : Bursa Uludağ Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı : Felsefe ve Din Bilimleri Anadalı
Dalı : Din Eğitimi Bilim Dalı
Niteliği : Yüksek Lisans
Tez Danışmanı : Doç. Dr. Mehmet Şanver

İMAM HATİP LİSELERİ PANSİYONLARINDA KALAN ÖĞRENCİLERİN PROBLEM VE BEKLENTİLERİ (İNEGÖL VE YILDIRIM İLÇELERİ ÖRNEĞİ)

İnsan hayatının gelişim safhaları göz önünde bulundurulduğunda şüphesiz bunların en önemli ve en kritik dönemlerinden biri de ergenlik dönemidir. Bu dönemde bedensel ve ruhsal değişimler ve gelişimler gösteren gençler dini açıdan mükellef kabul edilmektedir. Bireysel ve toplumsal amacı bulunan din eğitimi, bireyin dini problemlerine, gereksinimlerine, beklentilerine doğru cevap vermeyi, hurafe ve batıl inanışlardan uzak bir din mefhumuna sahip olmayı, var olan problemleri çözüme kavuşturmayı hedeflemektedir. Bu araştırma ergenlik döneminde bulunan gençlerin dini problem ve beklentilerini tespit ederek bireyin manevi iyi oluş durumunda din eğitiminin işlevsel yönünden faydalanabilmeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın çalışma gurubunu Bursa ili Yıldırım ve İnegöl İlçeleri İmam-Hatip Liseleri Pansiyon öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmada veriler anket araştırması ile elde edilmiştir. Elde edilen istatiksel analizler ve hesaplamalarda SPSS programı kullanılmıştır. Bulgular, okul, pansiyon yaşantısı, öğretmen, arkadaş, kitle iletişim araçları, ailenin tutum ve davranışlarının öğrencinin dini yaşantısında hem olumlu hem de olumsuz etkisinin olduğunu ortaya koymaktadır. Düşünce ve kanaatler, varsayım, mukayese, değerlendirmeler yapılarak eldeki veriler kapsamında yorumlanmaya çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Din, Eğitim, Din Eğitimi, Dindarlık, Ergenlik.

ABSTRACT

Author : Esmanur Aknur
University : Bursa Uludağ University
Institute : Institute of Social Sciences
Department : Philosophy and Religious Sciences
Program : Religion Education
Type of Study : Master's degree
Thesis Supervisor : Doç. Dr. Mehmet Şanver

PROBLEMS AND EXPECTATIONS OF STUDENTS STAYING IN IMAM HATIP HIGH SCHOOLS DORMITORIES (EXAMPLE OF INEGÖL AND YILDIRIM DISTRICTS)

Considering the developmental stages of human life, one of the most important and critical periods of these is adolescence. In this period, young people who showed physical and spiritual changes and developments are considered amenable in religious aspects. Religious education, which has individual and social purposes, aims to respond to the religious problems, needs and expectations of the individual correctly, to have a religious concept away from superstition and superstitions, and to solve existing problems. This research aims to determine the religious problems and expectations of the young people in adolescence and to benefit from the functional aspect of religious education in case of spiritual well-being of the individual. The study group of the research consists of Bursa Province Yıldırım and İnegöl Districts Imam-Hatip High Schools Hostel students. In the research, the data were obtained by survey and observation. The SPSS program was used in the statistical analyzes and calculations obtained. The findings reveal that school, hostel life, teacher, friend, mass media, attitudes and behaviors of the family have both a positive and negative effect on the student's religious life. Thoughts and opinions, assumptions, comparisons, evaluations were made and tried to be interpreted within the scope of the available data.

Keywords: Religion, Education, Religious Education, Religiousness, Adolescence.

ÖNSÖZ

Ülkemizde "fırsat ve imkân eşitliğini" sağlamak amacıyla yapılan uygulamalardan bir tanesi pansiyonlu okulların açılmasıdır. Okul pansiyonları, hem yaşanılan bölgede eğitim kurumlarının yetersizliği hem de yapılan sınavların neticesine göre yerleştirme sonucunda, ebeveynler ve çocuklar için eğitime ulaşımın önemli bir faktörü olmaktadır. Pansiyonlu okullar, eğitim-öğretimin yanı sıra öğrencilerin barınma, beslenme, etüt ve diğer sosyal gereksinimlerinin karşılandığı kurumlardır. Bu hizmetler sağlanırken bazı aksaklıklar olmakta, bununla beraber oluşan problemler tam anlamıyla çözüme kavuşamamaktadır. Ömürlerinin önemli bir kısmını okul ve buna bağlı pansiyonlarda geçiren gençlerin mutlu ve huzurlu olmasının bu problemlere çözüm bulunmasıyla alakalı olduğu aşikârdır.

Araştırmamıza konu olan Millî Eğitim Bakanlığı Din Öğretimi Genel Müdürlüğü birimine bağlı kurumlardan biri olan imam-hatip liseleri pansiyonlarında pek çok öğrenci barınmaktadır. Dolayısıyla bu müesseselerin problem ve beklentileri ile yüzeysel anlamda değil, detaylı bir şekilde araştırmalar yapılarak, ciddi bir biçimde ilgilenilmesi gerekmektedir. Belli sebepler sonucunda pansiyonlarda kalan gençlerin mutlu ve huzurlu birer birey olarak hayatlarını idame ettirebilmeleri için gerekli adımlar atılmalıdır.

Uzun bir süre pansiyonlarda görev almamız hasebiyle diyebiliriz ki pansiyonların fiziksel ve sosyal özelliklerinin, gençlerin ihtiyaçlarına istenilen düzeyde cevap vermekten mahrum olması, ilk etapta problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla beraber, çözüme kavuşturulması gereken daha pek çok problem ve beklentinin var olacağı düşüncesi bizi, pansiyonda kalan gençlerin problem ve beklentileri üzerinde çalışmaya yöneltmiştir.

Pansiyonda kalan gençler hakkında genel olarak bazı araştırmalar yapıldığını fakat bunun yeterli düzeyde olmadığını söyleyebiliriz. Özellikle bu pansiyonlarda barınan gençlerin dini problem ve beklentilerine yönelik çalışmaların son derece az ve yetersiz oluşu sebebiyle araştırmamızda bu konu ele alınmış ve irdelenmeye çalışılmıştır.

Araştırmamız, girişle birlikte üç bölüm, sonuç ve önerilerden oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırma ile ilgili temel kavramlar, araştırmanın amacı, evren ve örneklemi, varsayımları ve sınırlılıkları belirtilmiştir.

Birinci bölümde din eğitimi açısından ergenlik dönemi hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra pansiyonların tanımı, pansiyonlar ve tarihçesi, ülkemizde pansiyona giriş koşulları hakkında açıklamalar yapılmıştır.

İkinci bölümde bireyin din eğitimini etkileyen aile, kişilik, okul ve sosyal çevre kavramlarına değinilmiş, zamanının büyük çoğunluğunu pansiyonlarda geçiren gençlerin dini problem ve beklentilerine etki eden faktörlere temas edilmiştir.

Araştırmamızın üçüncü bölümünde ise, ankete katılan gençlerle ilgili bulgular ve elde edilen bulguların yorumları yer almaktadır. Araştırmamız sonuç, öneriler ve ekler ile nihayete ermektedir.

Araştırmanın her safhasında yol gösteren, yardım ve desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen tez danışmanım Doç. Dr. Mehmet ŞANVER hocama teşekkürlerimi sunarım. Katkılarından dolayı Prof. Dr. İsmail SAĞLAM ve Ahmet Ali ÇANAKÇI hocalarıma şükranlarımı arz ederim. Anketlerin uygulanmasında her anlamda desteğini gördüğüm arkadaşım Neriman Çevik'e teşekkür ederim. Ayrıca yetişmemde büyük

emekleri olan, maddî-manevi desteklerini her zaman gördüğüm anne ve babama teşekkürü borç bilirim.

Gayret bizden tevfik Allah'tandır.

Esmanur AKNUR

Temmuz 2024

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI ..... **ii**
YÜKSEK LİSANS İNTİHAL YAZIM RAPORU ..... **iii**
YEMİN METNİ ..... **iv**
ÖZET ..... **v**
ABSTRACT ..... **vi**
ÖNSÖZ ..... **vii**
İÇİNDEKİLER ..... **ix**
TABLOLAR LİSTESİ ..... **xii**
KISALTMALAR ..... **xvi**
GİRİŞ **1**
1. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ 1
1.1. ARAŞTIRMA PROBLEMİ 1
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ 3
1.3. EVREN VE ÖRNEKLEM 3
1.4. ANKET FORMUNUN HAZIRLANMASI VE UYGULANMASI 4
1.5. VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ VE ANALİZİ 4
1.6. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI 5
1.7. İLGİLİ ÇALIŞMALAR 6
2. ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR 7
2.1. Din 7
2.2. Eğitim 8
2.3. Din Eğitimi 9
2.4. Dindarlık 10
2.5. Ergenlik 11

BİRİNCİ BÖLÜM

ERGENLİK KAVRAMI VE PANSİYONLAR İLE İLGİLİ TEMEL BİLGİLER

1.1. DİN EĞİTİMİ AÇISINDAN ERGENLİK DÖNEMİ 12
1.2. PANSİYONLAR 16
1. Pansiyonların Tanımı 16
2. Türkiye'de Pansiyonlar ve Tarihçesi 17
3. Ülkemizde Pansiyona Giriş Koşulları 19

İKİNCİ BÖLÜM

ERGENLİK DÖNEMİ DİNİ GELİŞİM SÜRECİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

2.1. ERGEN VE AİLE....21
2.2. ERGEN VE KİŞİLİK....24
2.3. ERGEN VE OKUL....26
2.4. ERGEN VE SOSYAL ÇEVRE....29

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. ÖRNEKLEMİN GENEL ÖZELLİKLERİ....33
3.1.1. Ankete Katılan Örneklemin Yaş, Sınıf ve Cinsiyete Göre Dağılımı....33
3.1.2. Öğrenci Ebeveynlerinin Öz, Üvey veya Ölmüş Olması....34
3.1.3. Öğrenci Ebeveynlerinin Tahsil Durumu....35
3.1.4. Öğrenci Ebeveynlerinin Sosyo-Ekonomik Yapısı....36
3.2. PANSİYONDA KALAN ÖĞRENCİLERİN PROBLEM VE BEKLENTİLERİ 38
3.2.1. Öğrencilerin Aileleri Tarafından Ziyaret Edilme Derecesi....38
3.2.2. Öğrencilerin Pansiyonlu Okula Geliş Gayeleri....39
3.2.3. İHL'den Sonra Öğrencinin Yönelmek İstediği Alan....41
3.2.4. Öğrencilerin Din Eğitimi ve Öğretimiyle İlgili Bilgilerini İlk Olarak Aldıkları Yerler....43
3.2.5. Ailede ve Okulda Verilen Dinî Bilgilerin Yeterlilik Derecesi....44
3.2.6. Öğrencilerin Gündelik Problemlerinde Dini Duygularının Etkisi....46
3.2.7. Dinî Problemlerini İlgililere Açabilme Durumu....48
3.2.8. Öğrencilerin Dinî Yaşantı Yönünden Durumları....49
3.2.8.1. Namaz Kılma Durumları....50
3.2.8.2. Oruç Tutma Durumları....50
3.2.8.3. Kur'ân-ı Kerim Okuma Durumları....51
3.2.9. İbadet Ederken Engellenme Durumu....51
3.2.10. Öğrencilerin, Ebeveynlerinin ve Arkadaşlarının Dindarlık Durumları....52
3.2.11. Öğrencilerin Dinî Yaşantılarını Olumlu-Olumsuz Etkileyen Durumlar....54
3.2.12. Öğrencilerin Dua Etme Durumları ve Duada Neler İstedikleri....57
3.2.13. Dinî Kaygı ve Problem Durumları....59
3.2.14. Pansiyonla İlgili Diğer Maddi-Manevi Problem ve Beklenti Durumları....60
3.3. ARAŞTIRMA SORULARININ KARŞILAŞTIRMALI TABLOLARI VE YORUMLARI....67

SONUÇ VE ÖNERİLER....76

KAYNAKÇA....81

EKLER....88

Ek:1 Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Etik Kurul Kararı....88

Ek:2 Bursa İl Milli Eğitim Müdürlüğü AR-GE Kararı.....89
Ek:3 Anket soruları.....91
Ek:4 Veli Onam Formu.....101

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Öğrencilerin yaş dağılımı 33
Tablo 2: Öğrencilerin cinsiyet dağılımları 33
Tablo 3: Öğrencilerin sınıf dağılımları 33
Tablo 4: Öğrencilerin yurttaki yıl dağılımları 34
Tablo 5: Öğrencilerin babalarının hayatta olma dağılımları 34
Tablo 6: Anne öğrenim durumunun dağılımları 35
Tablo 7: Baba öğrenim durumunun dağılımları 35
Tablo 8: Anne meslek durumunun dağılımları 36
Tablo 9: Baba meslek durumunun dağılımları 36
Tablo 10: Ailenin ekonomik durumunun dağılımları 37
Tablo 11: Ailenin oturduğu yerin dağılımları 37
Tablo 12: Ailenin oturduğu evin dağılımları 38
Tablo 13: "Ailenizden herhangi biri, sizi ziyaret amacıyla pansiyona gelir mi?" sorusuna verilen cevapların dağılımı 38
Tablo 14: "Ne kadar sıklıkla sizi ziyarete gelmelerini isterdiniz?" sorusuna verilen cevapların dağılımı 38
Tablo 15: "Evinizi özlüyor musunuz?" sorusuna verilen cevapların dağılımı 39
Tablo 16: "Pansiyonlu okulu tercih etmenizde en fazla kimin etkisi oldu?" sorusuna verilen cevapların dağılımı 39
Tablo 17: "Seçme şansınız olsaydı kimin yanında kalarak eğitiminize devam etmek isterdiniz?" sorusuna verilen cevapların dağılımı 40
Tablo 18: "Bulunduğunuz okula kendi isteğinizle mi geldiniz?" sorusuna verilen cevapların dağılımı 40
Tablo 19: "Dinî vazife alanlarının hangisinde çalışmak istersiniz?" sorusuna verilen cevapların dağılımı 41
Tablo 20: "Hangi mesleği kendinize uygun görüyorsunuz?" sorusuna verilen cevapların dağılımı 42
Tablo 21: "İHL'ye başlamadan önce din eğitimi almış mıydınız?" sorusuna verilen cevapların dağılımı 43
Tablo 22: "İlk dini bilgilerinizi kimden öğrendiniz?" sorusuna verilen cevapların dağılımı 43
Tablo 23: "Aileniz din eğitimini yeterince destekliyor mu?" sorusuna verilen cevapların dağılımı 43
Tablo 24: "Dinî bilgilerinizi daha çok okuldan mı, ailenizden mi öğrendiniz?" sorusuna verilen cevapların dağılımı 44
Tablo 25: "Dini içerikli sorularınıza aileniz yeterli cevabı verebiliyor mu?" sorusuna verilen cevapların dağılımı 44
Tablo 26: "Okulunuzda verilen dinî-meslekî dersler sizin için yeterli midir?" sorusuna verilen cevapların dağılımı 45
Tablo 27: "Meslek dersi öğretmenlerinizin itikadî/inanç konularında ikna ediciliği yeterli midir?" sorusuna verilen cevapların dağılımı 45

Tablo 28: "Kişisel bir probleminiz olduğunda dinî duygularınız size huzur verir mi?" sorusuna verilen cevapların dağılımı 46
Tablo 29: "Gündelik yaşamla ilgili herhangi bir sorunla karşılaştığınızda, ne kadar sıklıkla dini inançlarınıza dayanarak çözüm yolu ararsınız?" sorusuna verilen cevapların dağılımı 46
Tablo 30: "Çözemediğiniz din ve inanç açısından bir problem sizi rahatsız eder mi?" sorusuna verilen cevapların dağılımı 47
Tablo 31: "İnançla ilgili sorunlarınız ve sorularınıza aldığınız cevaplar yeterli mi?" sorusuna verilen cevapların dağılımı 48
Tablo 32: "Akla takılan dini soruları çekinmeden soracağınız biri var mı?" sorusuna verilen cevapların dağılımı 48
Tablo 33: "Akla takılan dini soruları en çok kimden öğreniyorsunuz?" sorusuna verilen cevapların dağılımı 49
Tablo 34: "Dini yayınlardan hangisini okuyorsunuz?" sorusuna verilen cevapların dağılımı 49
Tablo 35: "Namaz ibadetini yerine getirme konusunda aşağıdakilerden hangisi sizin için uygundur?" sorusuna verilen cevapların dağılımı 50
Tablo 36: "Oruç ibadetini yerine getirme konusunda aşağıdakilerden hangisi sizin için uygundur?" sorusuna verilen cevapların dağılımı 50
Tablo 37: "Kur'ân-ı Kerim konusunda aşağıdakilerden hangisi sizin için uygundur?" sorusuna verilen cevapların dağılımı 51
Tablo 38: "Yurtta kalmak, ibadetlerinizi/dinî vazifelerinizi yerine getirme hususunda herhangi bir engel oluşturuyor mu?" sorusuna verilen cevapların dağılımı ... 51
Tablo 39: "Ailemi …… kabul ediyorum" sorusuna verilen cevapların dağılımı 52
Tablo *40*: "Kendimi …… kabul ediyorum" sorusuna verilen cevapların dağılımları ... 53
Tablo 41: "Yurtta kalan arkadaşlarımı …… kabul ediyorum" sorusuna verilen cevapların dağılımları 53
Tablo 42: "Kendinizde dinî açıdan hangi eksiklikleri görüyorsunuz?" sorusuna verilen cevapların dağılımı 54
Tablo 43: "Yurtta kalanlarda dinî açıdan hangi eksiklikleri görüyorsunuz?" sorusuna verilen cevapların dağılımı 55
Tablo 44: "Yurtta kalmak sizi dini açıdan nasıl etkilemektedir?" sorusuna verilen cevapların dağılımları 56
Tablo 45: "Kendi evinizde kalsanız dini yönden nasıl bir değişiklik olurdu? sorusuna verilen cevapların dağılımları 57
Tablo 46: "Ne sıklıkla dua edersiniz?" sorusuna verilen cevapların dağılımları 57
Tablo 47: "Dualarınızda Allah'tan en çok istediğiniz üç şeyi yazar mısınız?" sorusuna verilen cevapların dağılımı 58
Tablo 48: "Kutsal şeylere inancınızın sarsıldığı olur mu?" sorusuna verilen cevapların dağılımları 59
Tablo 49: "Dini konularla uğraşmaktan sıkıldığınız olur mu?" sorusuna verilen cevapların dağılımları 59
Tablo 50: "Yurtta kendinizi yalnız hissediyor musunuz?" sorusuna verilen cevapların dağılımı 60

Tablo 51: "Yurtta sizi üzen, canınızı sıkan bir baskı hissediyor musunuz?" sorusuna verilen cevapların dağılımları 60
Tablo 52: "Yurttakilerin mantıksız davrandığını düşünüp sıkıldığınız olur mu?" sorusuna verilen cevapların dağılımı 61
Tablo 53: "Yurtta karşılaştığınız en önemli problem nedir?" sorusuna verilen cevapların dağılımları 61
Tablo 54: "Yurtta olumsuz/istenmeyen davranışlarla karşılaşınca neler yapıyorsunuz?" sorusuna verilen cevapların dağılımları 62
Tablo 55: "Yurtta karşılaştığınız olumsuz davranışları engellemek için önerileriniz nelerdir?" sorusuna verilen cevapların dağılımları 62
Tablo 56: "Yurtta boş zamanlarınızı nasıl değerlendiriyorsunuz?" sorusuna verilen cevapların dağılımları 64
Tablo 57: "Yurtta dini konular hakkında danışman ister misiniz?" sorusuna verilen cevapların dağılımları 64
Tablo 58: "Son olarak söylemek istediğiniz bir şey var mı?" sorusuna verilen cevapların dağılımları 65
Tablo 59: Yaşa göre "Namaz ibadetini yerine getirme konusunda aşağıdakilerden hangisi sizin için uygundur?" sorusuna verilen cevapların karşılaştırması 67
Tablo 60: Yaşa göre "Kuran okuma ibadetini yerine getirme konusunda aşağıdakilerden hangisi sizin için uygundur?" sorusuna verilen cevapların karşılaştırması 67
Tablo 61: "Namaz ibadetini yerine getirme konusunda aşağıdakilerden hangisi sizin için uygundur?" ve "Yurtta kalmak sizi dinî açıdan nasıl etkilemektedir?" sorularının karşılaştırması 68
Tablo 62: "Kur'ân-ı Kerim okuma konusunda aşağıdakilerden hangisi sizin için uygundur?" ve "Yurtta kalmak sizi dinî açıdan nasıl etkilemektedir?" sorularının karşılaştırması 68
Tablo 63:" Kendimi … dindar olarak kabul ediyorum." ve "Namaz ibadetini yerine getirme konusunda aşağıdakilerden hangisi sizin için uygundur?" sorularının karşılaştırması 69
Tablo 64: "Kendimi … dindar olarak kabul ediyorum." ve "Kur'ân-ı Kerim okuma konusunda aşağıdakilerden hangisi sizin için uygundur?" sorularının karşılaştırması 69
Tablo 65: "Namaz ibadetini yerine getirme konusunda aşağıdakilerden hangisi sizin için uygundur?" ve "Yurtta kalmak, ibadetlerinizi/dinî vazifelerinizi yerine getirme hususunda herhangi bir engel oluşturuyor mu?" sorularının karşılaştırılması 70
Tablo 66: "Kur'ân-ı Kerim okuma konusunda aşağıdakilerden hangisi sizin için uygundur?" ve "Yurtta kalmak, ibadetlerinizi/dinî vazifelerinizi yerine getirme hususunda herhangi bir engel oluşturuyor mu?" sorularının karşılaştırması 70
Tablo 67:" Kaçıncı sınıfta okuyorsunuz?" ve "Dinî bilgilerinizi daha çok okuldan mı, yoksa ailenizden mi öğrendiniz?" sorularının karşılaştırması 70
Tablo 68: "Yurtta kalmak sizi dinî açıdan nasıl etkilemektedir?" ve "Kendi evinizde kalsanız sizde dinî yönden nasıl bir değişiklik olurdu?" sorularının karşılaştırması 71

Tablo 69: "İlk dinî bilgilerinizi kimden öğrendiniz?" ve "Dinî bilgilerinizi daha çok okuldan mı, yoksa ailenizden mi öğrendiniz?" sorularının karşılaştırması....71
Tablo 70: "İlk dinî bilgilerinizi kimden öğrendiniz?" ve "Dinî içerikli sorularınıza aileniz yeterli cevap verebiliyor mu?" sorularının karşılaştırması.....72
Tablo 71: "Okulunuzda verilen dinî-meslekî dersler sizin için yeterli midir?" ve "Meslek dersi öğretmenlerinizin itikadi/inanç konularında ikna ediciliği yeterli midir?" sorularının karşılaştırması.....72
Tablo 72: "Dinî içerikli sorularınıza aileniz yeterli cevap verebiliyor mu?" ve "İnançla ilgili sorunlarınız ve sorularınıza aldığınız cevaplar yeterli midir?" sorularının karşılaştırması.....73
Tablo 73: "Dinî içerikli sorularınıza aileniz yeterli cevap verebiliyor mu?" ve "Ailemi … olarak kabul ediyorum." Sorularının karşılaştırması.....73
Tablo 74: "Annenin eğitim seviyesi" ve "Dinî içerikli sorularınıza aileniz yeterli cevap verebiliyor mu?" sorusunun karşılaştırması.....74
Tablo 75: "Babanın eğitim seviyesi" ve "Dinî bilgilerinizi daha çok okuldan mı, yoksa ailenizden mi öğrendiniz?" sorusunun karşılaştırması.....74
Tablo 76: "Babanın eğitim seviyesi" ve "Dinî içerikli sorularınıza aileniz yeterli cevap verebiliyor mu?" sorusunun karşılaştırması.....75
Tablo 77: "Babanın eğitim seviyesi" ve "Ailemi ….. kabul ediyorum" sorusunun karşılaştırması.....75

KISALTMALAR

a.g.e.	:Adıgeçeneser
a.g.m	:Adıgeçenmakale
a.g.t	:Adıgeçentez
b.	:Baskı
bkz.	:Bakınız
c.	:Cilt
çev.	:Çeviren
ed.	:Editör
hz.	:Hazreti
İHL	:İmam-HatipLisesi
İSAM	:TürkiyeDiyanetVakfıİslamAraştırmalarıMerkezi
MEB	:MillîEğitimBakanlığı
s.	:Sayfa
s.a.v	:SallallâhuAleyhiveSellem
TDK	:TürkDilKurumu
vb.	:Vebenzeri
vd.	:Vediğerleri
Yay.	:Yayınları

GİRİŞ

Pansiyonlar, öğrencilerin ailelerinden uzakta kaldıkları resmi bir kurum olmakla birlikte sadece barınma ve belirli temel ihtiyaçların karşılanması ile sınırlı bir mekân değildir. İnsan, yapısı gereği beklentilere sahip bir varlıktır. Bu beklentilerin bazıları ileriye dönük bazıları ise günübirliktir. Gençlerin beklentilerinin bir kısmı özellikle aile, arkadaş çevresi, eğitimciler ve yetişkinlerle alakalıdır. Gençler maddi ve manevi ihtiyaçlarının karşılanmasını isterler. Öğrenciye verilecek destek hizmetleri tasarlanıp projelendirilirken, hızla değişen günümüz şartları ve yeni gelişmelerle ilişkili olarak, gençlerin ne tür problem, istek ve beklentilerinin olduğunun belirlenmesi büyük ehemmiyet taşımaktadır. Çalışmamızın temasını, teknolojik gelişmelere bağlı olarak değişen şartlar ve artan problemler dikkate alınarak, ortaöğretim pansiyonlarında kalan öğrencilerin problem ve beklentilerinin neler olabileceği oluşturmaktadır. Bu tür çalışmaların her pansiyon kademesinde belli aralıklarla yapılmasında fayda vardır.

Giriş bölümünde ilk etapta araştırmanın problemi, amacı, kapsam ve sınırlılıkları, veri toplama araçları ve değerlendirilmesi, ilgili literatür açıklanmış daha sonra konu ile alakalı başlıca kavramlar hakkında açıklamalar yapılmıştır.

1. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

1.1. ARAŞTIRMA PROBLEMİ

Hızla gelişen ve değişen günümüz dünyasında neredeyse her gün yeni ihtiyaçlar ve problemler ortaya çıkmaktadır. Ülkemizde de birtakım ihtiyaçların varlığı söz konusudur. Zira ülkemiz, yoğun ancak sistemsiz bir şekilde toplumsal değişme ve gelişme içerisine girmiş, var olan problemlerine yenilerini eklemiştir. Bu bağlamda eğitimde fırsat ve imkân eşitliği ilkesi ile ilişkili olarak açılan pansiyonlarda da çeşitli problemlerin olması doğaldır.

Bilindiği üzere gençlik çağı, insan hayatının gelişim safhaları göz önünde bulundurulduğunda, en hassas ve problemlere açık dönemidir. Çalkantıların ve buhranların şiddetli olarak görülebildiği ergenlik döneminde gençlere rehberlik etmek, yetişkinlerin vazifeleri arasındadır. Böyle kritik bir dönemde ailelerinden uzakta çeşitli sebeplerle pansiyonda kalan gençlerin problemlerine ek olarak, yurtlarda yaşadıkları

sıkıntılar eklenince, ortaya çözüme kavuşturulması beklenen problemler silsilesi çıkmaktadır.

MEB verilerine göre ortaöğretim kurumlarına bağlı pansiyon sayısı 3043 iken, bu pansiyonlarda kalan öğrenci sayısı 284.034'tür.[1] Böyle kalabalık bir öğrenci topluluğunun ikamet ettiği pansiyonlarda, öğrencilerin problem ve beklentilerinin tespit edilmesi, hem milli eğitimin niteliği ve fonksiyonu hem de geleceğimizin teminatı olan gençlerin topluma huzurlu ve sağlıklı birer birey olarak kazandırılması açısından fazlasıyla önem arz etmektedir. Şurası bir gerçektir ki pansiyonda kalan gençlerin problem ve beklentileri yerine getirilmeye çalışılmaktadır. Ancak yapılan bu çalışmalar yeterli gelmemektedir.

Genel olarak problemlere baktığımız zaman bazı problemlerin çözümünde din mefhumundan yararlanılabileceğini söylemek mümkündür. Zira dinin de amaçlarından biri insanın huzuru ve mutluluğunu sağlamaktır. Bu gerçekle birlikte pansiyonlara bakıldığında, maalesef din öğretimine bağlı imam-hatip pansiyonlarında dahi din eğitiminde rehberlik yapılmadığı görülmektedir. Dolayısıyla bu çalışmada pansiyonda kalan öğrencilerin dini problem ve beklentileri araştırma problemi olarak belirlenmiştir.

Bu araştırmada aşağıdaki alt problemlere cevaplar aranmıştır:

1. İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin pansiyonda kalma süreci dini yaşantılarını nasıl etkilemektedir?

2. Pansiyonda kalma deneyimi gençlerin ibadetlerini yerine getirmelerinde herhangi bir engel oluşturmakta mıdır?

3. Gençlerin kaldıkları pansiyonda uymak durumunda oldukları program dışında meşguliyetleri nelerdir?

4. Gençlerin kendilerinde ve pansiyonda kalan arkadaşlarında dini açıdan gördükleri eksikliklerde etkili olan yaşantı süreçleri nelerdir?

5. Gençlerin maruz kaldıkları olumsuz tutum ve davranışlara karşı çözüm önerileri nelerdir?

[1] Din Öğretimi Genel Müdürlüğüne Bağlı Okullar (DÖGMBO), Erişim 22 Mayıs 2024. https://dogm.meb.gov.tr/bilgisistemi/okul_listesi.

Gençlerin dine ilişkin soru ve sorunlarına aldıkları cevaplar yeterli midir?

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Araştırmanın amacı, öncelikle imam-hatip liseleri pansiyonlarında kalan öğrencilerin içinde bulunduğu durumu, gerçekçi bir bakış açısıyla olduğu gibi ortaya koymak, onların dini problem ve beklentilerinin neler olduğunu belirlemektir. Ayrıca pansiyon destek hizmetlerinin fiziki ve sosyal olarak daha kaliteli bir yapıya ulaşabilmesine bilimsel olarak katkıda bulunmaktır.

Gençlik çağındaki bireylerin çeşitli sebepler dolayısıyla pansiyonlarda yaşadıkları bir gerçektir. Hassas ve problemlere açık bir çağ olan gençlik döneminde aile ve akrabalarından uzakta kalan bireyin, maddi ve manevi problemlerinin çözüme kavuşturulması elzemdir. Zira pansiyonda kalan öğrencilerin ailesiyle geçirdiği zaman dilimi azalmakta buna karşın akran grubuyla geçirdiği zaman dilimi artmaktadır. Bu durum da birtakım problemleri beraberinde getirmektedir. Ülkemizde gençlik üzerine yapılan çalışmalar var olmakla birlikte bu araştırmaların yeteri kadar olduğunu söylemek mümkün değildir. Pansiyonda kalan gençlerin problemleri ile ilgili çalışmalara baktığımızda genelde maddi sorunlar üzerinde durulmuş, manevi problemler ise hak ettiği alakayı görememiştir. Tarafımızdan yapılan incelemelerde ortaöğretim kurumlarına bağlı pansiyonlarda kalan gençlerin dini problem ve beklentilerini konu edinen çalışmalara rastlanılamamış olması araştırmayı önemli kılmaktadır.

1.3. EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evrenini Bursa ili İmam-Hatip Liseleri Pansiyonları oluşturmaktadır. Örneklem grubunu ise 2022-2023 eğitim öğretim yılı bahar dönemi Yıldırım ve İnegöl ilçelerinde bulunan Bursa İpekçilik Anadolu İmam Hatip Lisesi Pansiyonu, Bursa Merkez Anadolu İmam Hatip Lisesi Pansiyonu, Şehit Fevzi Başaran Anadolu İmam Hatip Lisesi Pansiyonu, İnegöl Anadolu İmam Hatip Lisesi Pansiyonunda bulunan 13-20 yaş aralığındaki 192 öğrenci oluşturmaktadır.

Çalışma grubu olarak bu pansiyonların seçilme sebepleri:

1. Emsal bir çalışmanın şimdiye kadar bu pansiyonlarda yapılmamış olması.
2. Araştırmacının aktif olarak görev tecrübesinin bulunması.

3. Bu kurumlardaki personelin ve çalışma grubunun araştırmaya karşı olumlu tutumları.

1.4. ANKET FORMUNUN HAZIRLANMASI VE UYGULANMASI

Gelişim dönemlerinin kritik bir sahasında bulunan ergen öğrencilerin vaziyetlerini araştırmak gayesiyle daha evvel yazılı bulunan gençlik dönemi din eğitimine ait literatür dikkate alınarak, din eğitimi açısından gençlerin muhtemel beklentileri ve problemlerinin neler olabileceği üzerinde durulmuş ayrıca Yiğit'in "Yatılı Öğrencilerin Dini-Ahlaki Tutumları ve Din Eğitimi (Gürün 80. Yıl Yatılı Bölge Ortaokulu Örneği)", Bulut'un "Din Eğitiminde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık", Ay'ın "Diyanet İşleri Başkanlığı'na Bağlı Kur'ân Kurslarının Problem ve Beklentileri" tezleri anket soruları incelenerek anket metni taslağı hazırlanmıştır. Nelerin sorulacağı ile ilgili bölümler meydana geldikten sonra gerekli yerlerde açık uçlu sorular bırakılarak verilerin zenginleşmesi sağlanmak istenmiştir. Sonraki aşamada taslak metin üstünde çalışılarak danışman hocanın katkılarıyla anket formu nihai haliyle oluşturulmuştur.

Anket bizzat araştırıcı tarafından, ilgili makamlar tarafından izin alınarak uygulanmıştır. Anket; pansiyonlarda, yurt idareci ve belletmenlerinin bulunmadığı bir ortamda, samimi bir diyalog kurularak uygulanmıştır. Öğrencilere verecekleri cevapların gizli kalacağı garantisi verilmiştir.

1.5. VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ VE ANALİZİ

Araştırmada mevcut olan değişkenlerin ortalama dağılıma tutarlık gösterip göstermediği "Shapiro-Wilk" testiyle değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Standart dağılım göstermediği tespit edilen değişkenlerin betimsel istatistiklerinin gösteriminde ise "ortanca (Minimum-Maksimum)" değerleri verilmiştir. Anket sorularından elde edilen cevapların gösterildiği tablolarda sayı "n" ve yüzde "%" değerleri belirtilmiştir. Anket sorularının çaprazlama tablolarında "Ki-Kare" testi kullanılmıştır. "Namaz ibadetini yerine getirme konusunda aşağıdakilerden hangisi sizin için uygundur?" sorusunun yaşa göre karşılaştırmasında Kruskal Wallis, "Kuran ibadetini yerine getirme konusunda aşağıdakilerden hangisi sizin için uygundur?" sorusunun yaşa göre karşılaştırmasında "Mann Whitney U" testi uygulanmıştır. İstatiksel bulgular ve analizler amacıyla "IBM SPSS Statistics 21.0 (IBM Corp. Released 2012. IBM SPSS Statistics for Windows, Version 21.0. Armonk, NY: IBM Corp.)" programı kullanılmıştır. İstatistiksel anlamlılık düzeyi $p<0.05$ olarak kabul

edilmiştir. Yapılan analizlerin yanında, bazı sorular ve açık uçlu sorular her bir anket metni tek tek okunarak gözden geçirilip incelenmiş gerekli durumlarda temalar halinde bir araya getirilmiştir.

1.6. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI

Pansiyonların imkânları ne derece iyileştirilmeye çalışılırsa çalışılsın, gençler için mutlu ve huzurlu bir aile ortamının temin edeceği sıcaklığı sağlayamayacağı kanısındayız. Gençlerin tercihe dayalı ve zorunlu sosyal çevrelerinden alabileceği olumsuz tutum ve davranışların risklerine karşı, onları korumada anne ve babanın yeri, şefkati ve sevgisi oldukça önemlidir. Bu araştırmada sorulan sorulara içtenlik ve samimiyetle cevap verildiği varsayılmıştır.

Bu temel varsayımla birlikte diyebiliriz ki:

1- Öğrencilerin bu kurumlara çoğunlukla kendi istekleri, bazı zaman da ailelerinin istekleri ile geldikleri kanısındayız.

2- Öğrencilerin genellikle öz anne babadan müteşekkil güçlü bir aile örgüsüne sahip olduğunu varsaymaktayız.

3- Bazı öğrenci ailelerinin pansiyonda kalan çocuklarını ziyaret etme hususunda ilgili olmadığı kanaatini taşımaktayız.

4- Pansiyondaki problemlerden birini, arkadaşlık ilişkilerinin oluşturduğu, bazı öğrencilerin arkadaşlarına olumsuz örnek teşkil ettiği varsayılmaktadır.

5- Pansiyonda kalan öğrencilerin büyük çoğunluğunun olumsuz davranışlara karşı duyarsız kaldıkları kanısındayız.

6- İtikad ve ibadet konularında malumatlarının ve yaşantılarının yetersiz olabileceğini düşünmekteyiz.

7- Pansiyonda kalan öğrencilerin yurt binasında kendileriyle ilgilenecek dini konular hususunda problemlerine yardımcı olacak bir danışman istediklerini tahmin etmekteyiz.

8- Öğrencilerin ileride alanlarıyla ilgili mesleklere yöneleceği kanaatini taşımaktayız.

1.7. İLGİLİ ÇALIŞMALAR

Bu çalışmada ergenlik döneminde bulunan gençlerin problem ve beklentileri incelenmek istenmiştir. Araştırma inceleme aşamasında kendilerinden istifade edilen birtakım çalışmalara yer verilecektir.

2014 yılında Yasin Yiğit, "Yatılı Öğrencilerin Dinî-Ahlaki Tutumları ve Din Eğitimi (Gürün 80. Yıl Yatılı Bölge Ortaokulu Örneği)" adlı yüksek lisans tezini tamamlamıştır. Çalışmanın örneklem grubunu Gürün 80. Yıl YİBO'da kalan 30'u kız, 27'si erkek toplam 57 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışmada YİBO'da kalan öğrencilerin dinî ve ahlakî problemlerinin tespiti üzerinde durulmuş ve problemlerin çözümüne yönelik değerlendirme ve önerilerde bulunulmuştur.

2020 yılında Emine Çiğdem, "Pansiyonda ve Ailesi Yanında Kalan Liseli Öğrencilerin Umut, Dindarlık ve Akademik Başarı Durumlarının Karşılaştırılması" adlı yüksek lisans tezini tamamlamıştır. Çalışmanın örneklem grubunu 2018-2019 eğitim yılının bahar döneminde Sivas merkezde devlet okullarında okuyan 602 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Veriler "Ok Dini Tutum Ölçeği", "Sürekli Umut Ölçeği" ve "Kişisel Bilgi Formu" ile elde edilmiştir. Araştırma sonucunda pansiyonda ve ailesi yanında kalan gençlerin dini tutum, akademik başarı ve umut düzeyi açısından anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

1999 yılında Aytekin Bulut, "Din Eğitiminde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık" adlı yüksek lisans tezini tamamlamıştır. Araştırmanın örneklem grubunu 360 İmam-Hatip Lise öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada din öğretimi alanında rehberlik ihtiyaçlarının tespiti üzerinde durulmuş ve mevcut problemler karşısında öneriler geliştirilmiştir.

2020 yılında Tuncay Yavuz Özdemir-Mustafa Orhan "Ortaöğretim Kurumlarının Pansiyonlarında Kalan Öğrencilerin Pansiyon Hakkındaki Görüşleri" adlı makaleyi tamamlamışlardır. Araştırmanın örneklem grubunu 2018-2019 eğitim öğretim yılında Erzurum ili Yakutiye İlçesi'ndeki Anadolu, Fen ve Meslek Liseleri okuyan rastgele örnekleme yöntemiyle seçilmiş 61 öğrenci oluşturmaktadır. Veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilmiştir. Araştırma sonucunda pansiyonda kalan öğrencilerin çoğunun okul pansiyonuna uyum sağlamada sıkıntı yaşadığı tespit edilmiştir.

Ayrıca dolaylı olarak Mehmet Emin Ay'ın, "Diyanet İşleri Başkanlığı'na Bağlı Kur' ân Kurslarının Problem ve Beklentileri", Orhan Demir'in, "Yetiştirme Yurtlarındaki Gençlerin Din Eğitimi Problemleri", Mehmet Ruhi Kalem'in, "Yaşlıların Din Eğitimi ve

Öğretimi Açısından Problem ve Beklentileri (Huzurevi Yaşlıları Üzerine Bir Araştırma)" adlı çalışmaları istifade edilen diğer çalışmalardır.

2. ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

2.1. Din

"Din nedir?" sorusuna her dini kapsayabilecek ve umumun kabul edebileceği bir tarifle cevap vermek epey zor görünmektedir. Literatür incelendiğinde birbirinden faklı pek çok din tanımının yapıldığı görülmektedir. Tüm dinler açısından mutabık olunan ve umumu tatmin edebilen müşterek bir tanımlamanın yapılması hayli zor olduğu için kişiler şahsi ihtisas alanına ve görüş açısına uygun birbirine benzer veya uzak tanımlar yapmışlardır.

Türkçede var olan din kelimesi, Arapçadan olduğu şekliyle uyarlanmıştır. Yol, hâkimiyet, teslimiyet vb. manalar taşıyan din kavramının ekseriyetle, insanoğlunun Allah Teâlâ'ya ve birbirine bağlanması manasını ihtiva ettiği söylenebilir. Batı dillerinde yer alan "religion" kavramı da Latin dilinde bağlanma, birleştirme manasına hamil "religio" kökeninden hâsıl olmuştur.[2]

Durkheim nazarında din, "Bir cemaatin meydana gelmesini sağlayan âyin ve inançlar sistemidir." J. Martineau ise dini şöyle tanımlamıştır: "Din, daima hayat sahibi bir Tanrı'ya, yani bir ilahî şuur ve iradenin kâinatı yönettiğine ve insanlıkla alakalı ahlâkî münasebetleri elinde tuttuğuna inanıştır."[3]

Din sözcüğü Kur'ân-ı Kerim'de ise doksan iki lâfızda bulunmaktadır. Bununla birlikte üç ayette de farklı fonksiyonlarda bulunmaktadır.[4] Söz konusu ayetlerde din sözcüğünün temel olarak "hakimiyet, idare, yönetilme, tevhid, İslâm, şeriat, âdet, ceza, hüküm, hesap, millet" anlamlarına geldiği görülmektedir.[5] Müslüman alimlerin tanımına göre ise din, "akıl sahibi şuurlu insanları, kendi irade ve arzularıyla hayırlı olan şeylere sevkeden, onların kemâle erişmek üzere takip edebilecekleri ilâhî bir kanundur."[6]

Alemlere rahmet olarak gönderilen[7] Hz. Peygamber (s.a.s)'in hadislerinde de din mefhumunun içeriğini belirten çeşitli tanımlar mevcuttur. Bir hadiste *"Allah indinde*

---

2 Neda Armaner, *Din Psikolojisine Giriş*, (Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1980), 71.
3 Abdurrahman Küçük vd., *Dinler Tarihi* (Ankara: Berikan yay., 4. Baskı, 2012), 22.
4 Tevbe, 9/29, Saffat, 37/53, Vakıa, 56/86.
5 Günay Tümer, "Din maddesi" *İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1994), 9/312.
6 Küçük vd., *Dinler Tarihi*, 22.
7 Enbiyâ, 21/107.

dinin aslı haniflik ve İslam'dır"[8] zikrolunmaktadır. Bir diğerinde *"Din nasihattir"*[9] ve *"Dini kuvvetli kılan Allah'a hamd olsun"*[10] buyrulmaktadır. Din kavramının yukarıdaki hadislerde belirtildiği gibi çeşitli manaları kapsadığı hadisler de bulunmaktadır.[11]

İnsanlığın tüm dönemlerinde kendisiyle devamlı karşılaşılan çok yönlü bir fenomen olan din, insanı dahilen ve haricen sarmalayan, onun fikirlerinde ve amellerinde ortaya çıkan bir otoritedir. İnsan toplumsal bir varlık olmakla birlikte onun bir de tinsel âlemi bulunmaktadır. Ferdâniyet, umutsuzluk, kaygılar vb. marazlara mukabil kendisine umut, avuntu, emniyet sağlayan liman din olmuştur.[12] Dolayısıyla bireyin bütünsel gelişimi için var olan problemlerinin çözümünde, dinin mahiyetine mutabık olarak, eğitim hedef ve tasarılarını da dikkate alarak, dinin manevi gücünden faydalanılması gerektiğini söylemek mümkündür.[13]

2.2. Eğitim

Genel manasıyla eğitim; çocukların, gençlerin ve erişkinlerin kazanmasını sağlayacak, zihnî ve bedenî kabiliyetlerin bütününü kapsayan her nevi yetiştirmedir.[14] Eğitim; insanların yaratılıştan getirdikleri istidatları fark eden, şekillendiren ve onları istikbale hazırlama yüceliğine ulaştırıp şahsiyet kazandırmayı gaye edinen bir süreçtir.[15]

Kişiye, kendini gerçekleştirme yolunda bazı zihnî, bedenî, duygusal ve içtimaî beceriler, tutumlar, tecrübeler, kazandırılması yönündeki faaliyetlerin tümü eğitim olarak karşımıza çıkmaktadır.[16] Eğitim; dünyaya birçok kabiliyet ile gelen ancak hangi biçimde yararlanacağını bilemeyen insana, yetilerini göstermek, gelişmesine destek olmak, ulaşabileceği zirve noktalarını belirlemek ve yükselmesini sağlamak için kuşakların yaptığı faaliyetlerdir.[17] Fertlerin tutum ve davranımlarında meydana getirilen bu değişimlerin toplumu bütünüyle etkilemesi kaçınılmaz bir gerçekliktir.[18]

---

8 Tirmizi, Menakıb, 32.
9 Buhari, İman, 42.
10 İbni Mace, Zuhur, 5.
11 Tümer, "Din maddesi", 9/312.
12 Tümer, "Din maddesi", 9/312.
13 Halis Ayhan, *Din Eğitimi ve Öğretimi,* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1. Baskı, 1985), 5.
14 Mahmut Âdem, *Eğitim Planlaması,* (Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Yayınları, 1981), 2.
15 Ahmet Çağlayan, *İlköğretimlerde Eğitimde Yönetim Yönetimde Kalite,* (İstanbul: Bilge Matbası, 4. Baskı, 2005), 13.
16 Hayati Hökelekli, *Değerler Psikolojisi ve Eğitim,* (İstanbul: Timaş Yayınları, 1. Baskı, 2011), 209.
17 Ayhan *Din Eğitimi ve Öğretimi,* 33.
18 Yahya Kemal Kaya, *Eğitim Yönetimi,* (Ankara: Ofset Matbaası, 4. Baskı, 1991), 11.

Çocuğu ve genci tanımak, içinde bulundukları ortamı bilmek, istenilen fikirleri onlara kazandırmak, iyi bir vatandaş, iyi bir insan, iyi bir müslüman olarak yetişmelerini sağlamak açısından eğitim önemlidir.[19] İnsan eğitimine harcanan süre, külfetli, ağır ve meşakkatli bir süreçtir. Ancak her başarılı projenin temelinde eğitim ve eğitilmiş insan unsurunun bulunduğu gerçeği unutulmamalıdır.[20]

2.3. Din Eğitimi

Din ve eğitim mefhumları insanlığın bidayetine dek uzanan eski iki kavramdır. Topluma hayırlı ve yararlı bireyler yetiştirmek, dinin ve eğitimin temel gayesidir.[21] Din eğitimi terimi: Bireyin dinî davranışlarında kendi yaşantıları vasıtasıyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecini; geçmişi, bugünü ve geleceği ile, bilimsel metotları kullanarak, betimlemeye, açıklamaya ve kontrol altına almaya çalışan bilimsel disiplindir.[22]

Din eğitimi bilimi, dinden gelen malûmatlarla eğitim biliminin donelerini özdeşleştirerek insanların, Allah Teâlâ'nın istemine elverişli bireyler olarak yetişmelerine olanak sağlayacak faaliyetler gerçekleştirir. Bireylerin yaşamları süresince karşılarına çıkabilecek dinî kavrayış ve yaşama biçimleri ile alakalı nazarî ve tatbikî problemlerini irdeler, çözümler oluşturur aynı zamanda ileriye dönük kuramlar geliştirir.[23] Ayrıca gelişmekte olan nesillerin ruhî ve bedenî tekâmülünü göz önünde bulundurarak dengeli ve bilinçli bir inanan, muvaffakiyet sahibi bir birey olarak topluma karışmasını sağlamak din eğitiminin esas gayelerindendir.[24]

Bireyin yaşamının en hassas ve muhtemel en sıkıntılı zamanını oluşturan ergenlik devrinde karşı karşıya gelinen sıkıntıların menfi tesirlerini azaltmada, kişinin maddi-manevi iyi olma durumunun sağlanmasında din eğitiminden fonksiyonel bir biçimde yararlanılabilir.[25]

---

19 Ayhan *Din Eğitimi ve Öğretimi,* 57.
20 Mehmet Şanver, *Kur'an'da Tebliğ ve Eğitim Psikolojisi,* (İstanbul: Pınar yayınları, 3. Baskı, 2015), 9.
21 Mustafa Köylü, *Gelişimsel Basamaklara Göre Din Eğitimi,* (Ankara: Nobel Yayınları, 3. Baskı,2013),1.
22 Cemal Tosun, *Din Eğitimi Bilimine Giriş,* (Ankara: Pegem A yayıncılık, 2002), 23.
23 Suat Cebeci, *Din Eğitimi Bilimi ve Türkiye'de Din Eğitimi,* (Ankara: Akçağ Yayınları,1996), 28-29.
24 Ayhan *Din Eğitimi ve Öğretimi,* 25.
25 Salih Aybey, "Gençlik ve İnanç Eğilimleri", *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/3, (2022), 932-963.

2.4. Dindarlık

Dindar kavramı Türk Dil Kurumu'nda "din inancı güçlü, din kurallarına bağlı, dinin emirlerini yerine getiren (kimse); mütedeyyin" olarak tanımlanmıştır.[26] Dindarlık irade ve hissedebilme bakımından kişisel, belirtileri açısından ise içtimaî bir vakıadır. Ferdî yönüyle öznel, toplumsal etkileri bakımından ise nesnel ve gözlenebilen bir yapıya sahip olan dindarlığın muhtelif unsurlardan etkilenmesi ve bu çerçevede biçimlenmesi tabiidir. Bu sebeple dindarlığın hudutlarını bütünüyle belirtmek ve tüm yönlerini kapsayacak bir tutum ortaya çıkarmak kolay değildir.[27]

Dindarlık; sınırları tam olarak çizilemeyen, tek biçimli ve sabit bir yapı olmadığı gibi cinsiyet, yaş, irsiyet, çevre, eğitim başta olmak üzere birçok faktöre bağlı olarak değişen ve gelişen dinamik bir süreçtir.[28] Bu süreç zarfında kişinin dindarlığı, belirtilen etmenler sebebiyle farklılık gösterebilir. Kimi zaman öğrenilen bilgiler, kuşkulara ve kararsızlıklara, inanç noktasında zayıflamalara sebep olurken kimi zaman yaşanan hadiseler bireyin daha fazla Allah'a yaklaşmasına ve sığınmasına olanak sağlamaktadır.[29] Dinamik bir yapıya sahip olan dindarlık olgusu, yapısını değişim ve süreklilik içerisinde devam ettirdiği için bireyden bireye değişebilen farklı dindarlık modellerinden ve derecelerinden söz edilebilir.[30]

Dindarlık, bireyin beslenme alışkanlıklarından beden ve ruh sağlığına, karakter gelişiminden benlik algısına, sosyal ilişkilerden dünya görüşüne, ahlakî davranışlarından ilgi ve tercihlerine kadar geniş bir alanda kendisini göstermektedir. Dolayısıyla bireyin gündelik yaşamındaki alanların araştırılması dindarlığın yönünü anlamamıza imkân sağlamaktadır.[31]

---

[26] *Güncel Türkçe Sözlük,* "Dindarlık" (Erişim 10.05.2024)

[27] Kemaleddin Taş, "Dindarlığa Yüklenen Anlamlar: Üniversite Öğrencileri Üzerine Uygulamalı Bir Araştırma", *İlahiyat Fakültesi Dergisi* 15/2 (2010), 47-62.

[28] M. Nur Pakdemirli, *Genç Dindarlığı ve Din Eğitimi*, (Konya: Çizgi Kitabevi, 2015), s.23.

[29] Hüseyin Peker, "Kur'an'a Göre Dindarlığın Boyutları", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 12/2 (2012), 41-49.

[30] Mustafa Koç, "Demografik Özellikler ile Dindarlık Arasındaki İlişki: Yetişkinler Üzerine Ampirik Bir Araştırma", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19/2, (2010), 217-248.

[31] Pakdemirli, *Genç Dindarlığı ve Din Eğitimi,* 26.

2.5. Ergenlik

"Ergenlik nedir?" sorusunun tanımı ve bu tanıma verilecek cevabın doğası kültürden kültüre değişiklik gösterir.[32] İnsan yaşamının en kritik dönemlerinden biri olan ergenlik[33] ortalama olarak 12-21 yaş aralığını kapsamaktadır.

Ergenlik, kişinin gelişme süresince çocukluk döneminin bitimiyle başlayan, fizyolojik olarak olgunlaşıncaya değin devam eden bir gelişme devresidir. Başka bir ifade ile ergenlik veya gençlik dönemi[34] buluğ çağına erme sebebiyle çocukluğun sonu ve yetişkinliğin başlangıcı arasında kalan bir gelişim evresidir.[35]

Ergenlik, geniş bir süreci kapsadığından belli dönemlere ayrılmaktadır;

1- "Ergenlik öncesi dönem (preadolescence stage) 9-11, 12"

2- "Ergenliğin ilk dönemi (early adolescence stage) 12-17 kızlarda, 13-17 erkeklerde."

3- "Ergenliğin son dönemi (post late adolescence stage) 17-21."[36]

Ergenlik dönemlerinin kendine mahsus gelişim özellikleri bulunmaktadır. Genel olarak ergenlik, bunalımlara açık bir dönem olmakla birlikte bu dönemde zihinsel gelişme artar, duygu ve heyecanlarda taşkınlık yaşanır, bedende gözle görünür değişmeler meydana gelir, sosyal ilişkilerde aile etkisi azalır, arkadaş faktörü ön plana çıkar.[37]

Ergenlik dinî bakımdan şuurlu bir uyanış ya da bireysel düşünme dönemidir.[38] Bu dönem sona ererken bireyin tercihlerine bağlı olarak dinî inanç ve eğilimleri son şeklini almaktadır.[39]

---

[32] Kathryn Geldard - David Geldard, *Ergenler ve Gençlerle Psikolojik Danışma,* çev. Metin Pişkin, (Ankara: Nobel Kitabevi, 3. Baskı, 2017).

[33] Yasin Kuruçay - İbrahim Gürses, "Ergenlerde Anlamsızlık İle İlgili Problemlere Dinin Etkisi Üzerine Değerlendirmeler", *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/1 (2018), 87-111.

[34] Köylü, *Gelişimsel Basamaklara Göre Din Eğitimi,* 68.

[35] Hüseyin Şahin, *Aykırı Ergenlerin Psikolojisi,* (İstanbul: Çalış Ofset, 2019), 9.

[36] Armaner, *Din Psikolojisine Giriş,* 92.

[37] Hayati Hökelekli, "Ergenlik Çağı Davranışlarında Din Eğitiminin Etkisi", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/1 (Ocak 1986), 35-51.

[38] Armaner, *Din Psikolojisine Giriş,* 98.

[39] Hökelekli, *Din Eğitiminin Etkisi,* 35-51.

BİRİNCİ BÖLÜM

ERGENLİK KAVRAMI VE PANSİYONLAR İLE İLGİLİ TEMEL BİLGİLER

Din eğitimi hususunda dikkat edilmesi gereken dönemlerden biri de bireyin biyolojik ve psikolojik olarak yoğun değişimler yaşadığı ergenlik çağıdır. Bu sebeple çalışmamızın birinci bölümünde din eğitimi açısından ergenlik dönemi konusuna değinilmiş ayrıca araştırmamızın konusunu oluşturan pansiyonlar hakkında temel bilgiler verilmiştir.

1.1. DİN EĞİTİMİ AÇISINDAN ERGENLİK DÖNEMİ

Din eğitimi konusunda hassasiyet gösterilmesi gereken dönemlerden bir tanesi de hiç şüphesiz ergenlik çağıdır. Ergenlik dönemi bireyin, hızlı bir şekilde fizyolojik ve psikolojik olarak değişim ve gelişimler gösterdiği bir dönemdir. Bu dönemde bireyin yaşadığı dönemin özelliklerini bilmek, onu bütünüyle tanımak, içerisinde bulunduğu sürecin farkında olmak, bireye verilecek din eğitiminin doğru ve faydalı olması açısından önem taşımaktadır.

Ergenlik çağı, çocuklukla erişkinlik arasında geçen bir "ara dönem"dir. MEB'e göre "12 ile 24", UNESCO'nun tarifine göre "15-25", Birleşmiş Milletler Teşkilatının tanımlamasına göre "12-25" yaş aralığında bulunan kişiler genç olarak nitelendirilmektedir.[40] Gençlik muayyen yaşlarla sınırlanmış bir devir olmamakla beraber gençlik kavramı ergenlik kavramı yerine kullanılmaktadır.[41]

Ergenlik dönemini genel olarak;

1- Hızlı gelişme ile bedende oluşan farklılaşmalar, duygusal anlamda hassasiyet ve toplumsal hayatta gözlenen başkalaşma, değişim ile alakalı olarak menfi tutum ve davranışların keskin bir biçimde gözlemlendiği 12-15,16 yaş aralığı "ilk ergenlik ve ön ergenlik" devresi,

[40] Hacettepe Üniversitesi Gençlik Araştırmaları ve Uygulama Merkezi (HUGAUM), "Gençliğin Önemi" (Erişim 23 Mayıs 2024)

[41] Turgay Gündüz, "Ergenlik Dönemi Din Eğitimi", *Etkili Din Öğretimi* 3 (2010), 73-101.

2- Utangaçlığın, yalnızlıktan hoşlanmanın, kendine güvensizliğin sık sık hissedildiği 15-17,18 yaş aralığı "orta ergenlik" dönemi,

3- Kişinin şahsına itimadının arttığı, özgür olabilme uğraşının ağır geldiği, ani duygu değişimlerinin yaşandığı 17-21 yaş aralığı "son ergenlik", başka bir deyişle "delikanlılık dönemi",

4- Gelecek planlarının yapılmaya başlandığı, sosyal mevki ve meslek sahibi olmanın ön plana çıktığı 21-25 yaş aralığı ise "uzamış gençlik dönemi" olarak kabul edilmektedir.[42]

Ergenlik döneminin başlıca özellikleri arasında; aktif hayal kurma, rahat hatırlama ve idrak etme, etki altında kalma ve aynı zamanda etkileme, rahat uyum sağlama, coşkulu olma ve önceki dönemlere göre daha yoğun bir çalışma temposu yer almaktadır. Bu dönemle ilgili yapılan araştırmalarda gençlerin bedensel ve ruhsal değişim geçirmekte olduklarını, bu durumun da gençleri zihinsel ve duygusal bir krize sürüklediğini tespit etmişlerdir. Ergenlik dönemi merak etmenin, otoriteye karşı gelmenin, kuşku ve tereddütlerin, yeni fikirlere açık olmanın, kahraman ve kurtarıcı olma arzusunun, bağımsız bir şahsiyet olma isteğinin en zirve noktasıdır. Bu dönemde sosyal çevreye yönelen gençlerin spor ve faaliyetlere ilgilerinin artması, akranlarıyla daha fazla zaman geçirmesine vesile olabilmektedir. Bu durum gençleri arkadaşlarıyla kaynaştırsa da arkadaşlarının da bağımsızlık çabasında olmaları, duruma göre otoriteyi reddetmeleri, problemlerinin benzer oluşu, lider ve öncü olmak istemeleri gruplaşmalara yol açabilmektedir. Dolayısıyla bu tür sebepler neticesinde gençlik dünyasında çok yönlü sorunlar açığa çıkmaktadır.[43]

Bir arayış evresi diyebileceğimiz bu dönemde ergen, kim olduğunu neye bağlanacağını, varlığının amacını sorgular. Zihinsel gelişimine bağlı olarak daha önce duyduğu ve kabul ettiği düşünceleri yeniden gözden geçirmekle birlikte, suçluluk ve günahkâr olma hislerinden bütünüyle kurtulamaz. Bu durum ruhsal bakımdan bunalıma girmesine sebebiyet verebilir.[44]

---

[42] Şahin, *Aykırı Ergenlerin Psikolojisi,* 43.

[43] Mustafa Tavukçuoğlu, "Avrupalı Türk Gençlerinin Kültürel Kimlik Problemlerinden Din Olgusu Üzerine", *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 9*/9 (2000), 29-43.

[44] Abdurrahman Dodurgalı, *Ailede Çocuğun Din Eğitimi,* (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları,1998), 244.

Dini çatışma ve tereddütlerin uyanmasına sebep olan unsurları Hökelekli şu şekilde sıralamaktadır:

a- Özerk olma duygusunun uyanışıyla her türlü yetkiyi reddetme temayülünün gelişmesi,

b- Cinsel dürtülerin oluşumu, nefsani arzu ve eğilimlerin, dini ve ahlâki prensiplere karşı gelmesi,

c- Yaşamın manasızlığı hissinin kuvvetli tesiri,

d- Yetersiz din eğitimi neticesinde, eksik ve uygun olmayan bir dini çevre zemininin oluşması,

e- Dinî mevzularda bilgi yetersizliği, rehbersizlik ve dini vazife alanında çalışanların birtakım hâl ve tavırları.[45]

Ergenlikle birlikte bireyin görünümünde önemli fiziksel değişimler meydana gelmektedir. Bu müşahhas değişimler karşısında bireyin iç dünyasında da benzer bir durum yaşanmaktadır. Ergenin bu değişim ve dönüşüm sürecini anlamlandırması ve sağlıklı bir biçimde atlatabilmesi için bazı referanslara ihtiyacı bulunmaktadır. Bireyin kendi kimliğini oluşturma uğraşında karşılaşabileceği pek çok sorun ve çatışmada iletişime geçeceği dinî model kendisine rehberlik edebilir. Ergenlik döneminde birey, kendisine sorduğu varoluşsal soruların karşılığını dinde bulabilir.[46]

Gençler fıtratları gereği duyguları, düşünceleri, bütün benlikleriyle faal ve şuurlu bir inanma faaliyetine hazır ve muhtaçtırlar. Gelişmekte olan bu dini temayülleri yok saymak veya görmezlikten gelmek, ciddi ruhsal problemlere ve dengeli bir kişiliğin gelişmemesine neden olabilmektedir. Din, gencin ruhunda inkârı kabil olmayan psikolojik bir hakikattir ve varlığının asli bir unsurudur. Gençlerdeki dini temayülleri açığa çıkarmak ve kanalize etmek, milli ve insani esaslar üzerine kurulu bir eğitim sisteminin yükümlülüğüdür. Sağlam bir iman ve idealden mahrum olarak yetişme, kişiyi muvakkat zevklerle tatmin aramaya sürükleyebilmektedir. Gençlerin kuvvetli hayat enerjileri ve potansiyelleri, zihinlerini ve vicdanlarını tatmin eden bir manevi kudretin

[45] Hayati Hökelekli, *Din Psikolojisi,* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1993), 270.

[46] Filiz Orhan - Abdullah Dağcı, "Ergenlikte Dini Kimliğin İnşası: Sosyal Öğrenme Kuramı Açısından Bir Değerlendirme", *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4/7 (Haziran 2015), 115-132.

hakimiyetinde geliştiği sürece, gençler arasında giderek artan alkolizm, uyuşturucu kullanımı, taşkınlık, suçluluk vb. hadiselerin önüne geçilmesi daha muhtemel olacaktır.[47]

Modern psikolojide benlik ve kimlik kavramları, İslâm rahle-i tedrisinde geniş anlamıyla "kendini bilme" mefhumuyla karşılık bulmuştur. İslâm alimlerine göre özüne vâkıf olan insan, 1) yeri, göğü ve içerisindekileri, 2) âlem-i maddi ile âlem-i ruhaniyi, 3) insanın kendi kişiliğinde gizlenen hasımlarını ve onlardan sakınma metotlarını, 4) kendini çekip çevirebilmeyi, 4) kendinin ve diğer insanların kusurlarıyla birlikte var olduğunun şuurunda olmayı, dolayısıyla başkalarını kusurları sebebiyle çekiştirmemesi gerektiğini bilir. Kur'ân-ı Kerim'de Fussilet suresi 53. ayeti kerimede *"Kudretimizin işareti olan ayetlerimizi, afakta ve kendi öz nefislerinde onlara göstereceğiz"* insanın kendini bilmesinin sonraki adımı Allah Teâlâ'yı bilmesi (marifetullah) olarak ifade edilmiştir. İslâm eğitimi açısından, bireyin özgür iradesinin devreye girmesiyle, mesul bir varlık statüsüne geçtiği gençlik devrinde, ortaya çıkan duygu ve düşüncelerin gencin insani olgunluğunun gelişmesine yardımcı olacak şekilde desteklenmesi gerekmektedir.[48]

Ergenlik çağı bireyin müşahhas fikirlerden mücerret fikirlere geçiş yaptığı, çocukluktan erişkinliğe yükseldiği, fiziki ve zihnî bakımdan olgunlaşmaya başladığı bir zaman dilimidir. Bu devrede her bakımdan gelişen, değişen ve dönüşen genç, dini davranış, tutum hâl ve hareketler bakımından da bir gelişim içindedir. Ergenlik çağında bulunan bireyler, mücerret fikirlerin inkişafı ile mücerret Allah tasavvurunu önceki zamanlara nazaran daha kolay anlamlandırabilmektedirler.[49]

İnsanoğlu, mevcudiyeti ve yaratılış mahiyeti münasebetiyle islâm inancında seçkin bir konumu haizdir. İlgi ve alakasının kendisine eğildiği ergenlik faslında gencin, mevcudiyetiyle alakalı, "Allah'ın kendi ruhundan üfleyip"[50], "en güzel biçimde yarattığı"[51], "yeryüzünde kendisine halife tayin ettiği"[52], "üstün ve şerefli kıldığı"[53] bir varlık olduğu inancına ve ferasetine haiz olması, gencin kendisine dair, kıymeti

---

47 Hayati Hökelekli, "*Gençlik ve Din İhtiyacı", Milli Kültür* 50 (1985), 87-89.

48 Ragîb Isfehânî, *Tafsîlu'n-Neş'eteyn ve Tahsîlu's-Saadeteyn,* çev. Mehmed Emre, (İstanbul: Osmanlı Yayınevi, 1980), 7; Gündüz, *Ergenlik Dönemi Din Eğitimi,* 73-102.

49 Mehmet Emin Ay – Merve Gücen, "Ergenlik Dönemi Din Eğitimi Yöntem ve Yaklaşımları". *International Congress On Islamic Education* (p. 293).

50 Hicr, 15/29; Sa'd, 38/72.

51 Tin, 95/4.

52 Bakara, 2/30.

53 İsrâ, 17/70.

harbiyesini müspet cihette etkileyecektir. Üstelik Allah Teâlâ'nın şahsına yaratılıştan verdiği bu meziyetlerin devamının ve koruyuculuğunun kendi elinde olduğu inancı, bireyi şahsi kıymetini belirleme hususunda bizzat yetkili kıldığı kanısına sahip olmasını sağlayacaktır. Bu sebeple çocukluk ve ergenlik devrinde, İslâm düşüncesi ve eğitim prensipleri çizgisinde oluşan eğitim anlayışı, değer ve anlam duygularının tatminine hayatî bir işlevle destekte bulunarak, ergenin varoluşsal bir boşluğa düşmesine olanak tanımamaktadır.[54]

Bireyin kendini gerçekleştirme yolunda, kendisi ve yaşadığı toplumla barışık, ruh sağlığı iyi, kişilik bütünlüğüne malik insanlar yetiştirmenin din eğitimin temel gayesi olduğunu söylemek mümkündür. Bu durum beraberinde bireyin kendisiyle, diğer insanlarla, varlıklarla ve yaratıcıyla ilişkilerini düzenlemesi anlamına gelmektedir ki İslâm eğitim sisteminde karşılığı "iyi insan" veya "insan-ı kâmil" olmaktır. Bu gaye gençlerin gelişim özelliklerini dikkate alarak her birinin itikadı sağlam, tutarlı, uyumlu, kararlı bireyler olarak topluma kazandırılması aynı zaman da sahip olunan dini tutumların eyleme dönüşmesini sağlamaya yönelik teşvikleri de içermektedir. Bireyin ve toplumun ruh sağlığını koruyucu en kuvvetli etki olan dinin, doğru bilgi ve uygun eğitim-öğretim yöntemleri ile gençlik dönemi gelişim özellikleri dikkate alınarak verilmesi, yetiştirilmek istenilen neslin inşası açısından elzemdir.[55]

1.2. PANSİYONLAR

1. Pansiyonların Tanımı

Resmî gazetede yayımlanan 25.11.2016 tarihli 29899 sayılı MEB'e bağlı resmi okullarda yatılılık, bursluluk, sosyal yardımlar ve okul pansiyonları yönetmeliğine göre pansiyon: "okullarda yatılı olarak öğrenim gören öğrencilerin barınma, beslenme, etüt ve diğer sosyal ihtiyaçlarının karşılandığı yer" olarak tarif edilmektedir.

Pansiyonlarda ortaokul öğrencileri, imam-hatip ortaokulu öğrencileri ve ortaöğretim kurumları olan lise öğrencileri kalmaktadır. Pansiyonlar paralı ve parasız yatılı olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Aynı yönetmeliğin üçüncü maddesinde, paralı yatılı öğrenci: ortaöğretim kurumları pansiyonlarında ücret karşılığında barınan örgün ve resmi ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören öğrenciyi, parasız yatılı öğrenci ise, okullarda

[54] Gündüz, *Ergenlik Dönemi Din Eğitimi,* 73-102.
[55] Pakdemirli, *Genç Dindarlığı ve Din Eğitimi,* 53.

parasız yatılı okuma hakkı elde eden öğrenciyi ifade etmektedir.[56] 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda yer alan Fırsat ve İmkan Eşitliği ilkesine dayanarak öğrenciler ortaöğrenim süreleri boyunca ömürlerinin 2/3'ünü pansiyonlarda, 1/3'ünü ise okullarda geçirmektedirler.[57]

2. Türkiye'de Pansiyonlar ve Tarihçesi

İslamiyet'in birincil üniversitesi aynı zamanda yatılı okul kategorisinde de ilk olarak nitelendirebileceğimiz baş muallimi Hz. Peygamber (s.a.v) olan, içerisinde talim ve tedrisat faaliyetlerinin icra edildiği kurum suffe olarak adlandırılmaktadır.[58] Suffe'de 70 kişinin kaldığı rivayet edilmekle birlikte bu sayının çeşitli zamanlarda dört yüze kadar ulaştığı ifade edilmiştir.[59] Eğitim- öğretim faaliyetlerinin yapıldığı mescitler ve camiler zamanla ilim halkalarının büyümesi, kelâm ilmi, cedel ilmi, münazara gibi muhâvere gerektiren dersler, vakitlerinin çoğunu öğretimle geçiren kişilerin geçimini sağlaması vb. sebepler neticesinde yerini medreselere bırakmıştır.[60]

İslâm eğitim tarihinde medreselerin teşekkülü ve geliştirilmesinde Büyük Selçuklu Devleti önemli bir görev üstlenmiştir. Bu dönemde açılan kurucusu Nizâm'ül- Mülk'e nispet edilen ''el- Medâris'ün- Nizâmiyye'' (Nizâmiye Medreseleri) devlet eliyle kurulmuş ve parasız yatılı olarak faaliyetini sürdürmüştür.[61]

İslâm dünyasının yapı ve işleyiş bakımından ana eğitim modelini, Selçukluların yapmış olduğu parasız yatılı kurumlar olan Nizamiyeler oluşturmaktadır. Osmanlı'da eğitim ve öğretim faaliyeti Orhan Bey'in ilk olarak İznik'te 1330 yılında açtığı medreseyle devam etmiş daha sonraki dönemlerde külliyeler şeklinde sayıları artarak varlıklarını devam ettirmişlerdir. Külliyelerde öğrencilerin eğitim- öğretim faaliyetleri dışında beslenme,

---

56 Millî Eğitim Bakanlığı Yönetmeliği (MEBY), *Resmî Gazete* 29899 (25 Aralık 2016), md. 13763/2008, 26/5/2008.

57 Süleyman Karataş - Meryem Atıcı, "Sınavla Öğrenci Alan Ortaöğretim Okullarının Pansiyonunda Kalan Öğrencilerin Pansiyonla İlgili Görüşleri", *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi,* 4/2 (2014), 167-177.

58 Mustafa Öcal, *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Din Eğitimi,* (İstanbul: Düşünce Kitabevi, 1. Basım, 2011), 3.

59 Mustafa Baktır, "Suffe", *TDV İslam Ansiklopedisi,* (İstanbul: TDV Yayınları, 1994) 37/469-470.

60 Ahmed Çelebi, *İslam'da Eğitim- Öğretim,* çev. Ali Yardım (İstanbul: Damla Yayınevi, 4. Baskı, 2013), 81.

61 Yaşar Akaslan, "Tarihî Seyri İtibarıyla Medreseler", *Diyanet Aylık Dergi,* 337 (2019), 18-21

barınma ve diğer sosyal ihtiyaçlarını karşılamak üzere vakıflar oluşturulmuş, böylece külliyeler eğitimin merkezi haline gelmiştir.[62]

Cumhuriyet döneminde ise 3 Mart 1924 tarihinde Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile medrese ve imaretler Maarif Vekâletine verilmiş, 11 Mart 1924 tarihinde ise kanunun ikinci maddesi gereği Maarif Vekâletine bağlanan medreseler kapatılmıştır.[63] Cumhuriyet devrinin ilk yıllarında bazı okullar yatılı hale getirilmiş, kapatılan medreselerin bir kısmı ise yurt olarak kullanılmaya başlanmıştır.[64]

Günümüzde ise 2022- 2023 yılı Millî Eğitim Bakanlığı istatistiklerine göre pansiyon sayısı, pansiyon kapasitesi ve pansiyonlarda kalan öğrenci sayısı şu şekildedir:

1- Pansiyonlu okul sayısı genel toplam: 3043,

2- Pansiyonlu okul sayısı ortaöğretim genel toplam: 1002,

3- Pansiyonlu okul sayısı din öğretimi genel müdürlüğü: 936.

Pansiyonların kapasitesi 524.537 olup toplam kalan öğrenci sayısı ise 284.034'tür. bunların 21.958'i paralı yatılı öğrenci iken, 262.066'sı parasız yatılı öğrencidir. Ortaöğretim pansiyonlarının kapasitesi 184.687 olup kalan öğrenci sayısı 112.749'dur. Bu öğrencilerin 17.175'i paralı yatılı iken, 95.574'ü parasız yatılı öğrencidir. Din öğretimi genel müdürlüğüne bağlı pansiyonların kapasitesi 139.002 iken toplam kalan öğrenci sayısı 77.439'dur. Öğrencilerin 3426'sı paralı yatılı kalırken, 74.013'ü parasız yatılı olarak pansiyonlarda kalmaktadır.[65] Araştırmamıza konu olan Bursa ilinde Millî Eğitim Bakanlığı Din Öğretim Genel Müdürlüğü'ne bağlı pansiyon sayısı 49'dur. Araştırmaya konu olan Anadolu İmam Hatip Liseleri pansiyonlarının sayısı ise 21'dir. Pansiyonların kapasitesi 6.429, kalan öğrenci sayısı 3524'tür.[66]

Yukarıda belirtilen istatistiklere göre yüzbinlerce öğrenci mevcut pansiyonlardan yararlanmaktadır. Eğitimde fırsat ve imkan eşitliği kavramından yola çıkılarak kurulan

---

[62] Hasan Sertap Demirel, *Gölbaşı ortaöğretim kurumları pansiyonlarında kalan öğrencilerin hizmet kalitesi algı düzeyleri* (Ankara: Türk Hava Kurumu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014), 10.

[63] Öcal, *Türkiye'de Din Eğitimi,* 86.

[64] Tuncay Yavuz Özdemir- Mustafa Orhan, "Ortaöğretim Kurumlarının Pansiyonlarında Kalan Öğrencilerin Pansiyon Hakkındaki Görüşleri", *Anadolu Eğitim Liderliği Ve Öğretim Dergisi,* 8/1 (2020), 18-41.

[65] Mili Eğitim Bakanlığı (MEB), "Mevzuat", (Erişim 1 Ocak 2024).

[66] Din Öğretimi Genel Müdürlüğüne Bağlı Okullar (DÖGMBO), Erişim 22 Mayıs 2024. https://dogm.meb.gov.tr/bilgisistemi/okul_listesi.

pansiyonların büyük bir kitlesini oluşturan öğrencilerin zamanının çoğu burada geçmektedir. Dolayısıyla yaşamlarının büyük bir bölümünü pansiyonlarda geçiren öğrencilerin deneyimlerini öğrenip görüşlerini almak, kişisel ve sosyal ihtiyaçlarını belirlemek araştırmacılar tarafından önemli görülmektedir.

3. Ülkemizde Pansiyona Giriş Koşulları

Resmî gazetede yayımlanan MEB'e bağlı resmi okullarda yatılılık, bursluluk, sosyal yardımlar ve okul pansiyonları resmî gazetede yayımlanan yönetmeliğine göre paralı ve parasız olarak pansiyonlarda kalacak öğrencilerde belli şartlar aranmaktadır. Parasız yatılı öğrencide aranan şartlar şunlardır:

a) Türkiye Cumhuriyeti veya Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti vatandaşı olmak,

b) Okulların hazırlık sınıfı dâhil 5-12'nci sınıflarında öğrenci olmak,

c) Bir önceki veyahut içinde bulunulan ders yılında okul değiştirme cezası almamış olmak,

d) Ailenin bir önceki mali yıla ait yıllık gelir toplamından fert başına düşen net miktarın, içinde bulunulan mali yılın merkezi yönetim bütçe kanununda belirtilen Millî Eğitim Bakanlığı okul pansiyon ücretinin en az beş katını geçmemesi kaydıyla maddi imkanlardan yoksun bulunmak,

e) Yatılı okumasına engel hastalığı bulunmadığına dair hekim raporu almak,

f) Mesleki eğitim merkezlerine devam eden öğrenciler için örgün eğitim dışına çıkmamış olmak.

Paralı yatılı öğrenci ise, ortaöğretim kurumları pansiyonlarında ücret karşılığı barınan örgün ve resmi ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencidir. Paralı olarak pansiyonlarda kalacak öğrencilerde aranan şartlar şunlardır:

a) Türkiye Cumhuriyeti veya Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti vatandaşı olmak,

b) Resmi ve örgün ortaöğretim kurumlarına devam ettiğini belirten öğrenci belgesine sahip olmak,

c) Bir önceki ders yılında okul değiştirme cezası almamış olmak,

d) Yatılı okumasına engel hastalığı bulunmadığına dair hekim raporu almak.[67]

Öğrencilere pansiyonlarda yönetmelik baz alınarak, "en az sekiz çeşit olmak üzere açık büfe kahvaltı", öğle ve akşam öğünlerinde ise "en az dört çeşit yemek" verilmektedir. Bununla birlikte "en az iki çeşit olmak üzere ara öğün" verilmektedir. Öğrencilere aylık olarak harçlık ödemesi de bulundukları pansiyon yöneticileri tarafından yapılmaktadır.[68]

Öğrencilerin yiyecek, giyecek, barınma gibi maddi ihtiyaçları olduğu kadar manevi ihtiyaçları da vardır. Öğrenciler aile ortamından, ebeveynlerinden ve kardeşlerinden ayrı kalarak bazen ayda bir bazen daha fazla bir zaman diliminden sonra ailelerini kısa süreli görebilmektedirler. Dolayısıyla sevgi ve şefkate ihtiyaç duydukları bu dönemde pansiyonda görev alan tüm personelin hassasiyetle sorumluluklarını yerine getirmesi gerekmektedir.[69]

[67] Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Resmi Okullarda Yatılılık, Bursluluk, Sosyal Yardımlar ve Okul Pansiyonları Yönetmeliği (MEBY), Resmî Gazete 29899 (25 Kasım 2016), Kanun No. 2698, md. 2/3.

[68] (MEBY), md. 13763/29899.

[69] Dolunay Şenol- Sıtkı Yıldız, "Yatılı İlköğretim Bölge Okullarında Öğrenci-Öğretmen Ve Aile Etkileşimi -Diyarbakır Ve Erzurum Örneği", *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 18/1 (2009), 359-376.

İKİNCİ BÖLÜM

ERGENLİK DÖNEMİ DİNİ GELİŞİM SÜRECİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Ergenlik dönemi bireyin içsel ve dışsal değişimler gösterdiği bir evredir. Bu dönem duygusal çalkantıların yanında, kendini tanıma ve kimlik arayışı uğraşının verildiği bir süreçtir. Pek çok içsel ve dışsal çalkantının karşısında çözüm olarak ruh sağlığı çalışanları yanında din ve eğitim kavramlarını da düşünürüz. Bilindiği üzere ergen bireyin din eğitimini etkileyen faktörlerin başında aile gelmektedir. Dolayısıyla ergenin dini gelişimini etkileme süreci aslında çocukluk dönemiyle birlikte başlar ergenlik döneminde ise aileyle birlikte şahsiyet, okul çevresi, arkadaş grupları, kitle iletişim araçları vs. ekseninde hızla devam eder. Bu sebeple araştırmanın bu bölümünde çalışmamızla ilgili olan, ergenlik döneminde dini gelişim sürecini etkileyen ergen ve aile, ergen ve kişilik, ergen ve okul, ergen ve sosyal çevre faktörleri ele alınacaktır.

2.1. ERGEN VE AİLE

İnsanın kendisini emniyette hissettiği mevcudiyetiyle huzur bulduğu, kişileri menfi durumlarda koruyucu, sağlam ve güvenilir bir kale olan aile, Allah'ın en güzel nimetlerindendir. Arapça bir kelime olan aile, dış dünyadan gelebilecek maddi ve manevi tehlikelere karşı mukavemetli, sağlam ve dayanaklı manalarına gelmektedir.[70]

Değerlerin aktarımına imkân oluşturan ve kuşakların süregelmesine olanak sağlayan mikro sosyal grup ailedir.[71] Allah Teâlâ'da Kur'an-ı Kerim'de *"Ey insanlar! Sizi tek bir candan yaratan Rabbinizden sakının ki o tek candan eşini de yarattı, ikisinden ise nice erkekler ve kadınlar türetti."*[72] buyurarak bu gerçekliği bildirmektedir. Ebeveynlerden ve çocuklardan oluşan aile, aralarında, sevgi, hürmet, beraberlik ve aidiyet hissi olan sosyal

[70] İbn Manzûr Ebu'l-Fadl Muhammed b. Mükrim b. Alî b. Ahmed el-Ensârî er-Ruveyfî. *Lisânü'l- 'Arab.* Beyrut: Dâru Sâdr, h. 1424, 4/19; İsa Kanik, "Kur'ân Kıssalarında Ailevî İlke ve Değerler", *Tefsir Araştırmaları Dergisi* 4/2 (Ekim 2020), 256-286. https://doi.org/10.31121/tader.757908. S.261.

[71] M. Faruk Bayraktar, "Ailenin Eğitim Görevi", *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 2 (1995), 114.

[72] Nisâ, 4/1.

bir müessesedir. Çocuğun eğitiminde, sosyalleşmesinde ve hayata hazırlanmasında aile oldukça etkili bir kurumdur.[73]

Doğumla birlikte gözlerini dünyaya açan çocuğun biyolojik, fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarının bütünü aile içerisinde karşılanmaktadır. Bu ihtiyaçların karşılanması ne ölçüde önemliyse, ailenin mevcut sosyo-ekonomik yapısı, geleneği, mensup olduğu kültür vb. durumlar da çocukların davranışının biçimlenmesinde o ölçüde önemlidir.[74] Çocuk yaşamı boyunca istifade edeceği bir takım bilgi ve alışkanlıkları bu safhada elde eder. İyi veya kötüye yönelimi olan bir karakterin inşası bu dönemde gerçekleşir.[75] Lisan, sevgi, hürmet, hoşgörü, bireysel ve toplumsal sorumluluklar ilk olarak ailede öğrenilir. Denilebilir ki birey ailesinin damgasını taşır.[76]

Hayat boyunca sergilenen bir tiyatro sahnesi gibi olan aile hayatında, tüm aile fertleri birbirlerinden etkilenirken çocuklar en çok adeta baş rol oyuncusu sıfatını taşıyan anne-babadan etkilenir.[77] Eğer anne ve baba kişilik ve karakter bakımından olgun, tutarlı ve dengeli iseler, bu durum çocukların kişilik ve karakterine olumlu katkıda bulunurken, tam tersi bir durumda çocukların kişilik ve karakterinde olumsuz durumlar söz konusu olacaktır.[78]

İnsanlığın başlangıcının temeli olan aile, toplumun numunesi[79] ve çekirdeği mesabesindedir.[80] Aile, en küçük birim olarak tanımlanan ve doğumdan başlayarak yaşamın sonuna kadar devam eden, insan yaşamı üzerinde sürekli etkisi olan bir kurumdur.[81] Ailenin önemi çocukların Allah tasavvuruna da yansır. Yapılan çalışmalarda İslam dinine mensup ailelerde yetişen çocukların Allah tasavvuru Kur'ân-ı Kerimdeki soyut (mücerret) tasavvura yakınken, Hristiyan dinine mensup ailelerde yetişen

---

73 Şuayip Özdemir, "Çocuğun Din Eğitiminde Ailenin Rolü", *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi,* 9 (2002), 113.

74 İsmail Sağlam, "Çocuklarda Davranışların Şekillenmesinde Etkili Olan Faktörlere Teorik Bir Yaklaşım", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/2 (Haziran 2001), 215.

75 İbrahim Canan, *Resulullah'a Göre Ailede ve Okulda Çocuk Terbiyesi,* (İstanbul: Kültür ve Eğitim Vakfı Yayınları, 6. Baskı, 1988), 12.

76 M. Faruk Bayraktar, *İslam ve Eğitim,* (İstanbul: Bayraklı Yayınları, 9. Baskı, 2012), 135.

77 Bayraktar, *Ailenin Eğitim Görevi,* 126.

78 Mustafa Öcal, *Çocukta Sosyal Gelişim,* Tartışmalı İlmi Toplantılar Dizisi: 27, (İstanbul: İslami İlimler Araştırma Vakfı Yayınları,1998).

79 Dodurgalı, *Ailede Çocuğun Din Eğitimi*, 77.

80 Musa Kâzım Yılmaz, *İslam'da Aile ve Çocuk Terbiyesi*, ed. İbrahim Canan, Tartışmalı İlmi Toplantılar Dizisi: 18, (İstanbul: İslami İlimler Arş. Vakfı Yayınları, 2015), 21.

81 Günsel Koptagel, *Ruhsal Etkileşim Açısından Çocuk ve Aile,* (İstanbul: Ak Yayınları, 1981), 37.

çocukların Allah tasavvuru somut(müşahhas) olarak görülmektedir.[82] Aile ortamında din eğitiminin verilme şeklinin iki yönü vardır; ya çocuğu ileriki yaşlarda dinden uzaklaştırır ya da onu kalıcı olarak dini değerlere bağlar.[83]

İslâm dininde çocuğun özel bir yerinin olduğu hem Kur'ân-ı Kerim[84] hem de Hz. Peygamber'in (s.a.s) hadislerinden ve uygulamalarından bilinmektedir. Kur'ân-ı Kerim, insanın hiçbir şey bilmez durumdayken dünyaya geldiği hususuna dikkat çekerek[85] iyi-kötü, hayır-şer gibi her durumu sonradan öğrendiklerini belirtir.[86] Hz. Peygamber (s.a.v) *"Her doğan çocuk fıtrat üzere doğar; sonra ebeveyni onu Hristiyan, Yahudi veya Mecusi yapar. Eğer ana babası müslüman ise çocuk da müslüman olur."*[87] buyurarak çocuk eğitimine gereken ehemmiyetin verilmesini söylemiştir. Çünkü aile, çocuğun kişiliğinin şekillendiği, davranışlarının ve duygularının biçimlendiği bir kurumdur. Çocukluk döneminde aile tarafından verilecek eğitimin kalitesi, ergenlik döneminde söylenecek sözlerin kendisine tesiri ile ortaya çıkmaktadır.[88]

Ergenlik döneminde bulunan bireyin problemlerini rahatlıkla çözümleyebilmesi, bulunduğu geçiş merhalesini kolaylıkla aşabilmesi, sağlıklı, yararlı, yapıcı aile bağlarıyla ilişkilidir. Ebeveynlerinden gereğince muhabbet, sıcaklık ve şefkat gören, emniyet duygusu ile büyütülen ve yerinde bir disiplin ortamında yetişen çocuk, bahtiyar bir genç olmaya adaydır. Anne ve babası ile samimi bir biçimde karşılıklı konuşabilen çocuk, ergenlik döneminin zorlu aşamalarında aynı samimiyetle bağlarını devam ettirerek, şahsi problemlerini rahatlıkla çözebilmektedir.[89]

Dünyaya pek çok kabiliyet ile gelen bireyin potansiyelinin sağlıklı bir şekilde ve bir bütünlük içerisinde geliştirilip gerçekleştirilmesi için bütün kurumlar iş birliği yapmalıdır. Ancak ilk ve temel basamağın ailede başladığını söylemek yerinde olur.[90] Bunun sebebi ise bireyin zamanının büyük bir bölümünü aile içerisinde geçirmesinin ve gözlemler

---

82 Kerim Yavuz, *Çocukta Dinî Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi,* (Ankara: DİB Yayınları, 1983), 68.
83 Mehmet Emin Ay, *Ailede ve Okulda Din Eğitimi,* (Bursa: Düşünce Kitabevi, 6. Baskı, 2020), 15.
84 Taha; 20/132, Tahrim; 66/6.
85 Nahl 16/78.
86 Süleyman Gümrükçüoğlu, "Çocuğun Din Eğitiminde Ailenin Rolü", *KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi,* 3/1 (2017), 41.
87 Müslim, Kader, 25.
88 M. Faruk Bayraktar, *İslam Eğitiminde Öğretmen/Öğrenci Münasebetleri,* (İstanbul: İlahiyat Fakültesi, Yayınları, 2. Baskı, 1987), 114-115.
89 Haluk Yavuzer, *Aile ve Çocuk,* (İstanbul: Ak Yayınları, 1981), 48.
90 Bayraktar, *Ailenin Eğitim Görevi,* 117.

neticesiyle rol model aldığı tiplerin başında anne ve babasının gelmesidir.[91] Bunlara istinaden diyebiliriz ki aile, bireyin tutum ve davranışları üzerinde uzun süreli etkili olan çevresel unsurların ilki ve en önemlisi konumundadır. Bir geçiş evresi diyebileceğimiz ergenlik döneminde aile içi iletişimin kuvvetli olması, doğru ve sağlam bir inancın zeminini oluşturma noktasında büyük öneme sahiptir. Bu dönemin özelliklerine yeterince vakıf olan aileler, çocuklarına nasıl rehberlik edileceğinin bilincinde olup çocuklarının bu dönemi rahat ve kolay bir biçimde geçirmesi konusunda onlara yardımcı olurlar. Böylece ergenliğin getirdiği ruhsal ve psikolojik sıkıntıların daha kolay aşılabilmesine destek olan aileler, aynı zamanda çocuklarına güçlü ve sağlıklı bir din eğitimi verme hususunda görevlerini en güzel şekilde icra etmiş olacaklardır.

2.2. ERGEN VE KİŞİLİK

Kişilik kavramı, Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre "Bir kimseye özgü belirgin özellik, manevi ve ruhsal niteliklerinin bütünü; şahsiyet" manalarına gelmektedir.[92] Arapça, "şahasa" fiilinden türeyen şahsiyet/kişilik "yükselmek, görünmek, açıklamak, ortaya çıkmak" gibi manaları ihtiva etmektedir.[93] Latince ise ''personality/personalite/persona'' sözcüğünden türetilen kişilik, tiyatro oyuncularının yüzlerine taktıkları maskenin ifadesi anlamında kullanılmaktadır.[94] Bireyin kendine özgü ve onu diğer insanlardan ayırt eden meziyetlerinin bütünü kişilik olarak adlandırılmaktadır. Bireyin davranım biçimlerinin, ruhani durumlarının, eğilim ve istidatlarının tipik bir bütünleşmesidir.[95] Bir başka tanıma göre, insanları diğerlerinden ayıran kendine mahsus bütün bedenî ve ruhî özelliklerin bütününe kişilik denir.[96] Günlük dilde birden fazla kavramı karşılayan kişiliğin niteliği hakkında müşterek bir tanım yapılamamıştır. Birçok boyutu bulunan kişilik, mücerret bir kavram olmakla birlikte "karakter, huy, mizaç, benlik" gibi nosyonlar kişilik yerine kullanılmaktadır.[97] Nitekim Allport "kişilik (personality)" sözcüğünün minimum elli anlamını sıralamakta ve bunları kullanımına veya sosyolojik, teolojik, psikolojik, felsefî

---

91 Mehmet Emin Ay, *Çocuklarımıza Allah'ı Nasıl Anlatalım?,* (İstanbul Timaş Yayınları, 33. Baskı, 2015), 21.

92 Türk Dil Kurumu (TDK), *Türk Dil Kurumu Sözlüğü,* (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2012), "kişilik" maddesi.

93 Ali Ulvi Mehmedoğlu*, Kişilik ve Din,* (İstanbul: Dem Yayınları, 2004), 42.

94 Akif Akto, "Kişilik Oluşumunda Dinîn Rolü", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 52/2 (Ağustos 2011), 192.

95 Hayati Hökelekli, *Çocuk, Genç, Aile Psikolojisi ve Din,* (İstanbul: Dem Yayınları, 1. Basım, 2009), 52.

96 Hüseyin Peker, *Din Psikolojisi,* (İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2003), 22.

97 Akto, *Kişilik Oluşumunda Dinin Rolü,* 192.

ve hukukî manalarına göre sınıflandırmaktadır.[98] Allport'a göre kişilik, "bireyin çevresine özel uyumunu belirleyen psiko-fizyolojik sistemlerin devimsel teşekkülüdür."[99] Genel olarak kişiliğe dair kısaca, bireyde yaratılıştan gelen genetik faktörler ile sonradan çevre faktörünün tesir ettiği tutum ve davranımların mutabık bir bütünüdür diyebiliriz.[100]

Bireyi diğerlerinden ayıran üzerinde kalıtsal ve çevresel faktörlerin etkileri bulunan kişilik, genel olarak sabit kalmakla birlikte yaş, eğitim, kültür, ahlâk gibi iç ve dış unsurlar tarafından etkilenmektedir. Din de bireyin kişiliğini şekillendiren en önemli unsurlardan biridir.[101] Hökelekli'ye göre kemal düzeyinde ve doğru bir tutum vaziyetini almış olan inanç, kişiliği bütünüyle kapsayıcı bir özelliğe sahiptir.[102] Kişilik üzerinde, içinde yaşanılan toplumun tesiri bulunmaktadır. Hz. Peygamber'in (s.a.v) "fıtrat" hadisinden bireyin bir takım genetik temayüllerle dünyaya geldiği, bununla beraber çevresel faktörlerin kişilik ve tutumları şekillendirdiği anlaşılmaktadır.[103]

Çocukluk çağında, ebeveynlerle oluşan yakınlık neticesinde "ilk dini kişilikler" biçimlenmeye başlar. Çocuklukta temeli atılan dini kişiliğin ilk olarak gerçekleşmesi ergenlikte ortaya çıkar.[104] "Dinî uyanış" ya da "dine dönüş" olarak nitelendirilebilen ergenlik çağı kişinin hakikati ilk defa bilinçli, anlaşılır, açık-seçik olarak idrak ettiği dönemdir.[105]

Kimlik karmaşasının yoğun olarak yaşandığı bir dönem olan ergenlik çağı, gençlerin kişiliğini ve benlik kimliğini fark etmeye başladığı zaman dilimidir. Hayatın en fırtınalı çağı diyebileceğimiz ergenlik dönemi aynı zamanda kişiliğin şekillendiği, kimlik duygusunun kazanıldığı, şüphe ve sorgulamaların başladığı, içsel ve dışsal baskıların arttığı bir dönemdir. Problemlerle başa çıkmada, ihtiyaç ve beklentilerinin karşılanmasında, Allah'a yöneliş ergenlerde önemli olarak kabul edilmektedir. Yapılan çalışmalar kimlik bunalımı, depresyon, üzüntü, kaygı, belirsizlik, aşağılık gibi psikolojik

---

98 Gordon Willard Allport, *Becoming: Basic Considerations for a Psychology of Personality,* (Canada: Yale University Press, 1955); Mehmedoğlu, *Kişilik ve Din,*42.

99 Gordon Allport, *Personality: A Psychological Interpretation,* (New York: HORT, 1951), 55 vd.; M. Doğan Karacoşkun, "İbnü'l-Arabî'de İnsan Psikolojisine Yaklaşımlar ve Kişilik Çözümlemeleri", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 7/3 (Haziran 2007), 74.

100 Armaner, *Din Psikolojisine Giriş,* 72.

101 Necmi Karslı, *Dindarlık, Kişilik ve Ruh Sağlığı, Beş Faktörlü Kişilik Yapısı ve Dindarlık,* Ed., Nevzat Gencer- Muammer Cengil, (İstanbul: Çamlıca Yayınları, 1. Baskı,2020), 42.

102 Hayati Hökelekli, *Din Psikolojisi,* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 3. Baskı, 1998), 187.

103 Karslı, *Dindarlık, Kişilik,* 46.

104 Hökelekli, *Çocuk, Genç, Aile Psikolojisi*, 52.

105 Hayati Hökelekli, *Çocuk ve Gençte Dini Kişilik Gelişimi,* (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2. Baskı, 2016), 65.

problemlerin gençlerde dini düşüncenin yeniden inşasına sebep olabildiğini göstermektedir. Böyle bir dönemde hayata ve hadiselere emsalsiz anlamlar kazandıran din, ergen bireyin şüphe ve sorgulamalarına tatmin edici cevaplar bulmasına, yaşadığı kimlik krizinin çözüme kavuşmasına, özgün ve sağlıklı bir kişilik geliştirmesine katkı sağlamaktadır.[106] Ergen bu dönemde dünyanın tutarsızlıklarına karşı dini tecrübenin yardımıyla Allah'a olan yönelişin huzurunu keşfeder ve problemlerinin üstesinden gelebilme olanağına erişir.[107]

Kur'ân-ı Kerim'e bakıldığında şahsiyet/kişilik çeşitleri olarak müminler, kafirler ve münafıklar şeklinde tasnif yapıldığı görülmektedir. Bu tasnif şahsiyetin oluşumunda, bireyi diğerlerinden ayıran kimliğini sınırlamada, kendisi ile ayrıcalık kazandığı davranışlarını yönlendirmede inancın önemine işaret etmektedir. *"Allah katında en değerliniz O'na karşı en takvalı olanınızdır."*[108]ayeti kerimesi Kur'ân nazarında şahsiyetin değerli olmasının temelinin kişinin inançlı ve takvalı oluşuna bağlandığının göstergesidir.[109]

Din ve kişilik arasındaki ilişki iki taraflıdır. Dinin bireyin kişiliği üzerindeki etkisi, bireyin din ile ne ölçüde etkileşime girdiğine bağlıdır. Dini kişilik, bireyin değer verdiği kişilerin düşünce ve davranışlarından etkilenir. Anne-baba, öğretmen, arkadaş gibi sosyal çevre dini kişiliğin gelişimini etkiler. Ergenlik döneminde arkadaş çevresinin birey üzerinde anne baba ve öğretmenlerden daha fazla etkisi vardır. Dolayısıyla dini kişilik yapısının şekillenmesinde arkadaş çevresinin önemli bir tesiri vardır.[110] Bu sebeple özellikle öğrencilerin zamanının büyük çoğunluğunu geçirdiği okul ve pansiyon ortamı ve burada bulunan arkadaşlarının tutumları, bireyin olumlu bir kişilik geliştirebilmesi açısından önemlidir.

2.3. ERGEN VE OKUL

Okul, "toplu olarak her türlü eğitim ve öğretimin yapıldığı yer; mektep" manasına gelmektedir.[111] Okul, belirli bir müddet ve belirli hedefler istikametinde bireylerin

---

[106] Karslı, *Dindarlık, Kişilik ve Ruh Sağlığı,* 46.
[107] Ünver Günay- Celaleddin Çelik, *Dindarlığın Sosyo-Psikolojisi,* (Adana: Baran Ofset, 1. Baskı, 2006), 113-114.
[108] Hucurat, 49/13.
[109] Osman Necati, *Kur'ân ve Psikoloji,* (Ankara: Fecr Yayınları, 1998), 205.
[110] Karslı, *Dindarlık, Kişilik ve Ruh Sağlığı,* 47.
[111] *Güncel Türkçe Sözlük*, "Okul" (Erişim 10.05.2024).

içerisinde zaman geçirip faaliyetlerinde yer aldığı sosyal bir müessesedir. Kişinin yaratılıştan gelen kabiliyetlerini en güzel biçimde değerlendirerek kendini gerçekleştirmesini sağlamak ve sosyal bakımdan faydalı bir birey olmasını sağlamak okulların temel fonksiyonlarındandır.[112]

Mevcut olan erdemlerin, malumat ve becerilerin yetişen nesillere ulaştırılması ve kazandırılmaya çalışılması eğitim platformu ile olur. Bu sebeple bireylerin ve cemiyetin değer yargılarının korunmasında ve değiştirilmesinde eğitim kurumları en önemli araçlardan biri olarak kabul edilir. Bu eğitim kurumlarının başında da okullar gelir.[113] Aileden sonra okul, ergenin hayatının en belirleyici ikinci ortamını oluşturmaktadır. Hayatlarının en kritik diyebileceğimiz safhalarında bulunan ergenler yaklaşık günlük 7 saat, yıllık ise ortalama olarak 180 gün okulda bulunmaktadır.[114] Sosyalleşme sürecinde ilk temel toplumsal kurum okuldur.[115] Zamanlarının büyük bir kısmını okulda geçiren ergenlerin gereksinimlerinin karşılanması öğrenme ve sosyal gelişimleri açısından oldukça önemlidir. Bireylerin gereksinimleri karşılanmadığında, çeşitli kaygılar ve huzursuzluk yaşanabilmekte ve bu durum bireyde mutsuzluğa sebep olabilmektedir.[116]

Okul, ergenin hem akademik hem de toplumsal hayatının ana mekanını oluşturmaktadır.[117] Okul, toplumun değer yargılarının en iyi öğretileceği ve yaşanacağı yerdir. Okul tedrisatının, bireylerin bilişsel olduğu kadar duygusal ve davranışsal olarak da kâmil şahsiyetler olmalarına destek verme gibi açık veya örtük bir hedefi vardır. İyi insan olabilmenin manasını ve yollarını, hangi tutum ve davranım özelliklerinin toplum cihetinden tasvip edildiğini ve hoş karşılandığını, çocuk ve gençlerin öğrenme hakları vardır. Bu sebeple okullarda, bilginin yanı sıra doğru davranış ve hissedişin yönlerinin de öğretilmesi gerekir.[118] Okulda sağlıklı bir öğretim gören birey zamanla değerlerle

---

[112] Neşe Aslan- Belgin Arslan Cansever, "Okuldaki Sosyal Etkinliklere Katılımda Ebeveyn-Çocuk Etkileşimi (Kültürlerarası Bir Karşılaştırma)", *Ege Eğitim Dergisi,* 1/8 (2007), 113-130.

[113] Hökelekli, *Değerler Psikolojisi,* 209.

[114] Aylin Yalçın Irmak- Ülfiye Çelikkalp, "Okul Temelli Ergen Sağlığı Tarama Programı Sonuçları", *TJFMPC* 16/2 (2022), 256.

[115] Mehmet Zeki Aydın, "Ailede Ahlak Eğitimi", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/2 (Aralık 2003), 125-158.

[116] Yalçın Özdemir- İrem Tunçer - Gizem Yavuz – Melek Özdemir, "Ergen Öğrencilerin Okulda Temel Psikolojik Gereksinimleri Ölçeğinin Psikometrik Özellikleri: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması", *Ege Eğitim Dergisi* 16/2 (2015), 443.

[117] Ayşe Arman Rodopman, "Okul Yaşamında Ergen ve Sorunları", *Türkiye Klinikleri Child Psychiatry-Special Topics* 4/2 (2018), 158.

[118] Hökelekli, *Değerler Psikolojisi,* 209.

kendisini özdeşleştirir. Maddi ve manevi fedakarlığı göze alır, samimi bir şekilde milletine hizmet eder, iyi bir vatandaş olur.[119] Okul, bireyin birlikte saygı, sevgi ve hoşgörü çerçevesi içerisinde yaşama kültürü edindiği yerdir. Okul ortamında dinin öngördüğü birlikte yaşama prensiplerini uygulayarak öğrenen birey için okul, yaşama dair önemli adımları atmada büyük önem taşımaktadır.

Okula büyük önem veren İslâm eğitimine göre İslâmın bizatihi kendisi okuldur. Okulun ilk işlevi okuma-yazma olmakla birlikte öncelikle Hz. Peygamber'e (s.a.v) öğretildiği gibi Allah Teâlâ'nın ismi ile başlanır.[120] *"Yaratan rabbinin adıyla oku. O insanı alaktan yaratmıştır. Oku, kalemle yazmayı öğreten, böylece insana bilmediğini bildiren Rabbin sonsuz kerem sahibidir."*[121] Hz. Peygamber (s.a.v) insanın dünya ve ahirette mutluluğunu sağlayacak davranışlar kazanması için içerisinde yaşanılan toplumun bütün kurum ve kuruluşlarıyla yakından ilgilenmiş neticede menfi hal ve hareketlerin egemen olduğu bir topluluğu, en nezih davranış biçimlerine sahip bireylerden meydana gelen bir cemiyet haline getirmiştir.[122]

Hz. Peygamber'in (s.a.v) uygulamalarına baktığımızda okul atmosferinin bireyin başarısı ve dini tekâmülü açısından büyük ehemmiyete sahip olduğunu söyleyebiliriz. Ergen gence din eğitimi veren meslek öğretmenlerinin alanında profesyonel olmaları, özelde ülke genelde dünya gündemini takip etmeleri, anlattıkları konularda güncel olaylarla ilişki kurabilmeleri, ayrıca bütün bunları yaparken hoşgörülü, merhametli, güler yüzlü, anlayışlı bir tavır sergilemeleri, öğretmenlerin bireye rol model olması açısından oldukça önemlidir.

Öğretmenlerin ergenlerle iletişim konusunda istenilen düzeyde donanımlı olmamaları, ergenin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda doğru yönlendirmelerin yapılmaması, öğrencilerin bireysel farklarının yeterince dikkate alınmaması, yenilikçi, proje geliştirici, fikir üretici vb. becerilerin kazandırılamaması gibi hususlar ergenlerin okula karşı ilgilerini azaltabilmekte, okula dair olumsuz bir algı geliştirmelerine zemin hazırlayabilmektedir.[123] Öğrenme ve müspet davranış edinme bakımından en feyizli seneleri eğitim müesseselerinde geçen bireylerin, erdemli, bilgili ve maharetli insanlar

[119] Ayhan, *Din Eğitimi ve Öğretimi,* 73.
[120] Bayraktar, *İslam ve Eğitim,* 136.
[121] Alak 96/4.
[122] Sağlam, *Çocuklarda Davranışların Şekillenmesi,* 222.
[123] Şahin, *Aykırı Ergenlerin Psikolojisi,* 116.

olarak yetişmeleri için eğitim kurumlarının evrensel erdemlerle ve milli kültürel vasıtalar istikametinde revize edilmeleri gerekir.[124]

2.4. ERGEN VE SOSYAL ÇEVRE

Bireyin gelişiminde rol oynayan iki esas etken mevcuttur. Bunlardan ilki irsiyet diğeri ise çevredir. Kalıtım, bireyin anne ve babasından genler aracılığıyla aldığı birtakım özelliklerdir. Çevre ise, en geniş ifadeyle bireyin kalıtımla getirdiği özelliklerin gelişimine tesir eden faktörlerdir.[125] Her insan sosyal bir çevrede yaşar ve davranışlarını bu çevre içerisinde kazanarak uygular. Dolayısıyla çevre, bireyin eğitimini doğrudan ilgilendiren bir alan olmaktadır.[126]

Günümüzde ziraat mühendisliği alanında, meyveler üzerinde yapılan genetik çalışmalar neticesinde, en kâmil ve verimli meyve fidanları, yüksek ve kaliteli verim elde edilebilmesi için müstahsile ulaştırmak üzere üretilmeye çalışılmaktadır. Ancak genetik yapının elverişli bir hale getirilmesi tek başına istenilen verimi elde etmeye yetmemektedir. Çünkü söz konusu ürünlerin yetiştirildiği ortam ve şekli de iyi mahsul elde etmek için büyük bir öneme sahiptir. Uygun iklim şartlarında yetiştirilmeyen, gerekli ilaçlama yapılmayan, budama, sulama vb. işlemlerden mahrum bırakılan fidanların genetiği, her ne kadar müsait olsa da potansiyel olarak var olan özelliklerini uygun çevre şartları oluşmadığı için inkişaf ettiremezler. Dolayısıyla bu örnekte görüldüğü üzere bireylerin kalıtsal olarak donatılmış oldukları tutum ve hareketlerin ortaya çıkabilmesi için, elverişli muhit ve yetiştirilme olanaklarına malik olmaları gerekmektedir.[127]

İnsan çevresiyle iç içe yaşayan bir varlık olduğu için, çevresini iyi tanımak ve belirlemek zorundadır. Zira çevresiyle sürekli etkileşim halinde olan insan, çevresinden etkilenmekte ve aynı zamanda çevresini etkilemektedir.[128] Yaratılışının gereği etkilenmeye elverişli olan birey, şahsiyetini ve sosyal benliğini kazanırken içerisinde yaşadığı sosyal çevre ile kuvvetli bir etkileşim bağı kurmaktadır. Bireyin arkadaş ortamı, bahsedilen etkileşim muhitlerinden biridir.[129] Kişinin müspet veya menfi olarak arkadaş çevresinin tesirinde

---

[124] Sağlam, *Çocuklarda Davranışların Şekillenmesi,* 218.
[125] Tosun, *Din Eğitimi Bilimine Giriş,* 143.
[126] Ayhan *Din Eğitimi ve Öğretimi,* 28.
[127] Sağlam, *Çocuklarda Davranışların Şekillenmesi,* 214.
[128] Naci Kula, "Kur'an Işığında İnsan- Çevre İlişkisinin Ruh Sağlığı Açısından Önemi", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/1 (Ocak 2000), 1-10.
[129] Aydın, *Ailede Ahlak Eğitimi,* 125-158.

kalacağını, Hz. Peygamber (s.a.s) bir hadisinde şöyle belirtmiştir: *"İyi arkadaş ile kötü arkadaşın misali misk/güzel koku satan ile demirci körüğünü çeken kimseye benzer. Misk satanın yanında bulunan kimse, ondan güzel koku satın almasa da onun kokusundan yararlanır. Körük çeken kişinin yanında oturan kimse ise, sıçrayan kıvılcımlardan bir yeri yanmasa da onun kötü kokusu mutlaka ona ulaşır."*[130] Bir başka hadiste ise şöyle buyurmuştur: *"Kişi dostunun dini üzeredir. Bu yüzden her biriniz, kiminle dostluk ettiğine dikkat etsin."*[131] Hadis-i şerifler arkadaşların birbirine dinî yönden nasıl tesir ettiklerini göstermesi açısından önemlidir. Yine insanın arkadaşından etkilenebileceğini belirten atalarımız "Bana arkadaşını söyle, sana kim olduğunu söyleyeyim", "Kır atın yanında duran ya huyundan ya suyundan", "Üzüm, üzüme baka baka kararır" vb. söylemlerle bu durumu veciz bir şekilde ifade etmişlerdir. Dolayısıyla bireyin arkadaş ortamı müspet kişiler ile çevrili ise dini gelişimi de bu durumdan olumlu şekilde etkilenecektir. Bu sebeple ergen bireyin arkadaş ortamını yakinen takip etmeleri ve bu konuda baskıcı bir tutum sergilemeyerek hassas davranmaları ailenin sorumluluklarının başında gelmektedir.

İslâm düşüncesinde bireyin mütedeyyin ve güzel ahlaka sahip bir birey olması evleviyetle çevrenin menfi tesirine düşmeden yaratılıştan getirdiği istidatlarından yararlanarak aracısız bir şekilde bireysel azim ve gayretiyle bir tekâmül sürecini akla getirmektedir. Bununla birlikte özellikle ergenlik döneminde bulunan gençlerin üzerinde çevrenin etkisi yadsınamaz bir hakikattir. Bu sebeple diyebiliriz ki insan, seçtiği bir yaşam biçimini sürdürebilmek maksadıyla benzer istikamette bulunan sosyal bir çevreye gereksinim duymaktadır.[132]

Ergenlik dönemi, çoğunlukla arayış ve "benlik oluşumu", "kimlik arayışı", "dinî şüphe ve çatışmalar" vb. sorgulamalarla geçen bireyin kimlik ve hayat tasavvurunun biçimlendiği bir dönemdir. Birey yukarıda bahsettiğimiz faktörlerin etkisinin yanında bir de kitle iletişim araçlarının hızla değiştiği ve geliştiği son dönemlerde günlük en az üç saat geçirdikleri sosyal medyanın etkisi altında kalmaktadır.

Sosyal medyanın oluşturduğu sanal dünya içerisinde insan, kendini memnun etmeyen özellikleri değiştirerek uydurma hesaplarla kendilerini olmayı arzuladıkları gibi

[130] Müslim, Birr, 164; Ebu Davut, Edeb, 18.
[131] Ebû Dâvûd, Edeb, 16; Tirmizî, Zühd, 45.
[132] Turgay Gündüz, *İslam, Gençlik ve Din Eğitimi,* (İstanbul: Düşünce Kitabevi Yayınları, 2002), 278.

zahmetsizce tanıtmakta, bu da gelişim ve olgunlaşma döneminde bulunan ergenlerin kişilik problemi yaşamalarına sebep olabilmektedir. Ayrıca mahrem durumlar sanal dünyada paylaşılarak zaman içinde gelişen mahremiyet duygularını menfi olarak etkileyebilmekte hatta bunların tamamen kaybolmasına neden olabilmektedir.[133] Bu konuda yapılan bazı çalışmalar neticesinde sosyal medya kullanımı arttıkça mahremiyetten taviz verildiği ayrıca göz önünde olmama korkusu ile yapılan paylaşımların sıklığı sonucunda sosyal medya bağımlılığına zemin hazırlayan unsurların varlığı tespit edilmiştir.[134] Ergenlerin sosyal medya kullanımı üzerine yapılan başka bir araştırmada, sosyal medyanın öğrencilerin dini gelişimlerini olumsuz yönde etkiledikleri sonucu ortaya çıkmıştır. Ergenler sosyal medyada farklı yaşam tarzları ile karşılaşmakta, paylaşılan fotoğraf, video, yazılar ergenlerin dini tutumlarını olumsuz etkileyebilmektedir.[135]

Genel olarak sosyal medya içeriklerine bakıldığı zaman şuurlu veya bi-şuur inanç ve erdemlerden ırak bir fikir biçiminin gerçekleştirildiği gözlemlenmektedir. Neredeyse bulabildiği her fırsatta vaktini sosyal medyada harcayan genç, takipçisi olduğu şahsiyetlerin ve hesapların müspet veya menfi iletilerine maruz bırakılmakta, bunun neticesinde fikirleri, davranışları, yaşam düşüncesi değişkenlik göstermektedir. Sosyal medya platformlarında çok fazla vakit geçirmek bireyin gerçeklik algısının bozulmasına ve sosyal gelişim yönünden yetersiz olmasına sebebiyet verebilmektedir. Dolayısıyla sosyal medya gerçekliği kabul edilerek siyasal ve sosyal olmak üzere kalıcı girişimler ve sosyal medya hususunda uygulamaya konulabilecek tasarılar hazırlanmalıdır. Aksi halde sanal dünyanın ebeveynlik rollerini üstlendiği bir jenerasyonun gerçeklikle bağlantısı kopmuş bir hayat mefhumuna muztar olacaktır.[136]

Denilebilir ki bireylerin din eğitimini etkileyen fiziki ve sosyal çevre faktörleri hızla değişen global dünyada dönemin şartlarına bağlı olarak değişkenlik gösterebilmektedir. Bu bakımdan eğitimle yakından veya uzaktan ilgilenen tüm kişi, kurum ve kuruluşların

---

[133] Ekrem Bayat, "Sosyal Medya ve Yapılan Paylaşımlar Üzerine Kur'anı Bir Değerlendirme", *Universal Journal of Theology* 6/2 (Aralık 2021), 1-28.

[134] Hülya Semiz Türkoğlu, "Sosyal Medya Üzerinden Mahremiyet Farkındalığı ve Değişimin Ölçümlenmesine Yönelik Bir Araştırma", *Connectist: Istanbul University Journal of Communication Sciences* 0/54 (Jun. 2024), 163-189.

[135] İbrahim Gürses - Esra İrk "İnternet Kullanımı ve Ergenlerin Dini Gelişimleri Üzerine Bir Araştırma", Ulu*dağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 27/1 (Ağustos 2018), 109-135.

[136] Handan Arıcı - Sümeyra Arıcan, "Ergen Din Tasavvurunun İnşasında Sosyal Medya", *Kalemname* 12 (December 2021), 67-93.

bahsedilen çevre faktörlerinin ıslahı için tedbirler alıp uygulamaları, birey ve toplumun geleceği açısından kaçınılmaz bir zorunluluktur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. ÖRNEKLEMİN GENEL ÖZELLİKLERİ

3.1.1. Ankete Katılan Örneklemin Yaş, Sınıf ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Tablo 1: Öğrencilerin yaş dağılımı

	Ortalama±SS	Min-Maks
Yaş	16.42±1.45	13.00-20.00

Öğrencilerin yaş ortalaması 16.42±1.45'tir (minimum=13.00, maksimum=20.00).

Tablo 2: Öğrencilerin cinsiyet dağılımları

	n	**%**
Kız	140	72.9
Erkek	52	27.1
Toplam	192	100.0

Tablo 2'ye göre ankete katılan bireylerin %72,9'u kız öğrenci %27,1'i erkek öğrenci olduklarını ifade etmektedir.

Tablo 3: Öğrencilerin sınıf dağılımları

	n	**%**
9	71	36.9
10	33	17.2
11	42	21.9
12	46	24.0
Toplam	192	100.0

Tablo 3'deki verilere göre ankete katılanların %36.9'u 9. sınıf, %17.2'si 10. sınıf, %21.9'u 11. sınıf ve %24.0'ü 12. sınıfta bulunan öğrencilerdir.

Tablo 4: Öğrencilerin yurttaki yıl dağılımları

	n	%
1	86	44.8
2	38	19.8
3	30	15.6
4	38	19.8
Toplam	192	100.0

Tablo 4'e göre öğrencilerin %44.8'inin yurtta ilk senesi, %19.8'inin yurtta 2. senesi, %15.6'sının yurtta 3. senesi ve %19.8'inin yurtta 4. senesidir.

3.1.2. Öğrenci Ebeveynlerinin Öz, Üvey veya Ölmüş Olması

Tablo 5: Öğrencilerin babalarının hayatta olma dağılımları

	n	%
Öz babam	182	94.8
Öldü	6	3.1
Sağ ama bizden ayrı yaşıyor	4	2.1
Toplam	192	100.0

Ebeveynlerinin ayrı olduğu aileye mensup olan çocukların bazı problem ve beklentilerinin karşılanmadığı takdirde eğitim hayatı ve sosyal yaşamının menfi olarak etkilenmesi çeşitli araştırmalara konu olmuştur.[137] Öğrencilerin aile yapıları hakkında bilgi sahibi olmak için sorulan bu soruya verilen cevaplara göre öğrencilerin tamamının annesi öz annesiyken (n=192), %94.8'inin babası öz babasıdır. Yine öğrencilerin %3,1'inin babasının vefat ettiği, %2.1'inin sağ ama ayrı yaşadığı öğrenilmiştir. Sadece dört öğrencinin ebeveynlerinin ayrı olduğunu söylemesi bunun da genel oran içerisinde %2.1 gibi küçük bir oranı oluşturması İHL pansiyonlarında kalan öğrencilerin parçalanmamış aile yapısına sahip olduğunu göstermektedir.

[137] Sadi Üreyen- Ali Ünal, ''Ortaöğretim Yönetici ve Öğretmenlerinin Parçalanmış Aile Çocuklarının Eğitiminde Karşılaştığı Sorunlar'', *Trakya Eğitim Dergisi* 12/1 (Ocak 2022), 148- 164., Ersoy Özmen Alkan, ''Aile Parçalanmasının Çocuğun Okul Başarısına Etkisi: Trabzon Örneği'', Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi 4/5 (2018), 167-225., Ahmet Avcı, ''Aile Yapı ve Atmosferinin Okul Şiddetine Etkisi'', *Değerler Eğitimi Dergisi* 8/19 (Haziran 2010), 7-52.

3.1.3. Öğrenci Ebeveynlerinin Tahsil Durumu

Tablo 6: Anne öğrenim durumunun dağılımları

	n	%
Okuma yazma bilmiyor	5	2.6
İlkokul	63	32.8
Ortaokul	39	20.3
Lise	51	26.6
Üniversite	31	16.1
Lisansüstü	3	1.6
Toplam	192	100.0

Aile, bireyin kimlik ve kişiliğinin oluşması ve gelişmesinde, eğitiminde, sosyalleşmesinde ve hayata hazırlanmasında oldukça etkili bir müessesedir.[138] Anne ve babanın tahsil durumu hakkında bilgi sahibi olmak için sorulan soruya verilen cevaplar Tablo 6 ve Tablo 7'de gösterilmektedir. Tablo 6'ya göre öğrencilerin %2.6'sı annesinin okuma yazma bilmediğini, %32.8'i ilkokul bitirmiş olduğunu, %20.3'ü ortaokul bitirmiş olduğunu, %26.6'sı lise bitirmiş olduğunu, %16.1'i üniversite bitirmiş olduğunu ve %1.6'sı lisansüstü mezunu olduğunu ifade etmiştir. Anne ve babanın tahsil düzeyi öğrenciye verilen eğitim ve öğretimde önemli bir yere sahiptir. Tahsil düzeyi yüksek bir anne babanın çocuğu ile tahsil seviyesi düşük anne babanın çocuğu arasında farklılık olması muhtemeldir. Bireyin gelişiminde, değişiminde, problemlerinin çözümünde, eğitim ve öğretiminde anne babanın eğitimli olması, sağlıklı ve olumlu bir ilişki kurulması açısından önemli bir etkendir.

Tablo 7: Baba öğrenim durumunun dağılımları

	N	%
Okuma yazma bilmiyor	1	0.5
İlkokul	25	13.0
Ortaokul	30	15.6
Lise	61	31.8
Üniversite	62	32.3
Lisansüstü	13	6.8
Toplam	192	100.0

[138] Ömer Özdemir, ''Ebeveynlere Göre Ailede Çocuğun Din Eğitimi'', *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 47/47 (Kasım 2019), 313-344.

Tablo 7'ye göre öğrencilerin %0.5'i babasının okuma yazma bilmediğini, %13.0'ü ilkokuldan mezun olduğunu, %15.6'sı ortaokuldan mezun olduğunu, %31.8'i liseden mezun olduğunu, %32.3'ü üniversiteden mezun olduğunu ve %6.8'i lisansüstü mezunu olduğunu belirtmiştir.

3.1.4. Öğrenci Ebeveynlerinin Sosyo-Ekonomik Yapısı

Tablo 8: Anne meslek durumunun dağılımları

	N	**%**
Ev hanımı	152	79.2
Memur	16	8.3
İşçi	8	4.2
Serbest meslek	7	3.6
Diğer	9	4.7
Toplam	192	100.0

Tablo 8'e göre öğrencilerin %79.2'sinin annesinin ev hanımı, %8.3'ünün annesinin memur, %4.2'sinin annesi işçi, %3.6'sının annesi serbest meslek çalışanı ve %4.7'si diğer meslek grupları mensubudur. Bu veriler öğrencilerin annelerinin büyük çoğunluğunun ev hanımı olduğu ve gelir getirici herhangi bir işte çalışmadığını göstermektedir. Bu durum çocuğun eğitim ve öğretimi açısından olumlu bir sonuçtur. Çalışan annelerde çocuk bakıcıya veya akrabaya bırakıldığı için çeşitli yönlerden çocuğun ihmal edilme problemi bulunmaktadır.[139]

Tablo 9: Baba meslek durumunun dağılımları

	n	**%**
İşçi	55	28.6
Memur	60	31.3
Esnaf	21	10.9
Çiftçi	10	5.2
İş adamı	6	3.1
İşsiz	4	2.1
Emekli	15	7.8
Ölü	6	3.1
Diğer	15	7.8
Toplam	192	100.0

[139] Sarenur Beyenal, *Çalışan Anne Olmanın Ev, İş ve Sosyal Yaşam Üzerindeki Etkileri*, (Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 83.

Tablo 9'a göre öğrenci babalarının %28.6'sı işçi, %31.3'ü memur, %10.9'u esnaf, %5.2'si çiftçi, %3.1'i iş adamı, %2.1'i işsiz, %7.8'i emekli, %3.1'i ölü, %7.8'i diğer meslek grubu mensubudur. Tablodan anlaşılacağı üzere öğrencilerin çoğunluğunun babası memurdur. İkinci olarak işçi gelmektedir. Bunları esnaf ve diğer meslek grupları izlemektedir. Öğrenci ailelerinin mesleki ve çalışma gruplarına bakarak sosyo-ekonomik açıdan toplumun orta tabakasında yer aldıkları söylenebilir.

Tablo 10: Ailenin ekonomik durumunun dağılımları

	n	**%**
Fakir	4	2.1
Orta halli	124	64.6
İyi	63	32.8
Zengin	1	0.5
Toplam	192	100.0

Ailelerin ekonomik durumlarının gösterildiği Tablo 10'a göre ailelerin %2.1'i fakir, %64.6'sı orta halli, %32.8'i iyi ve %0.5'i zengindir. Bu durum Tablo 8 ile benzerlik göstermektedir. Görüldüğü üzere öğrenciler genellikle orta halli bir sosyo-ekonomik düzeye sahiptirler.

Tablo 11: Ailenin oturduğu yerin dağılımları

	n	**%**
Köyde	33	17.2
İlçede	112	58.3
Şehir merkezinde	47	24.5
Toplam	192	100.0

Öğrencilerin içerisinde bulundukları sosyal çevre bazı durumlarda birtakım ipuçları vermektedir. Köyde veya uzak ilçelerde oturan öğrenci aileleri için pansiyonlu okullar ulaşım açısından rağbet gösterilen bir kurum olarak görülebilir. Nitekim öğrencinin iaşe ve barınmaları MEB tarafından karşılanmaktadır. Bu sebeple sorulan ''Şu anda aileniz nerede oturmaktadır?'' sorusuna verilen cevaplara göre ailelerin %17.2'si köyde, %58.3'ü ilçede, %24.5'i şehir merkezinde yaşamaktadır.

Tablo 12: Ailenin oturduğu evin dağılımları

	n	%
Kendi evimiz	152	79.2
Kira	26	13.5
Lojman	14	7.3
Toplam	192	100.0

Oturulan konutun kira ya da kişinin kendi mülkiyetinde oluşu tam olarak ailenin sosyo-ekonomik durumunu belirtmese de bu konu hakkında bir fikir verebilir. Tablo 12'ye göre ailelerin %79.2'si kendi evinde, %13.5'i kirada ve %7.3'ü lojmanda yaşamaktadır.

3.2. PANSİYONDA KALAN ÖĞRENCİLERİN PROBLEM VE BEKLENTİLERİ

3.2.1. Öğrencilerin Aileleri Tarafından Ziyaret Edilme Derecesi

Tablo 13: "Ailenizden herhangi biri, sizi ziyaret amacıyla pansiyona gelir mi?" sorusuna verilen cevapların dağılımı

	n	%
Sık sık gelir	8	4.2
Bazen gelir	89	46.4
Hiç gelmez	95	49.5
Toplam	192	100.0

Tablo 13'e göre öğrencilerin %4.2'sinin ailesinden herhangi birinin pansiyona sık sık ziyarete geldiği, %46.4'ünün bazen geldiği ve %49.5'inin hiç gelmediği tespit edilmiştir. Görüldüğü üzere öğrenci velilerinin çoğunluğu çocuklarını ziyarete hiç gelmemektedir. Bu durumu ise bazen seçeneği takip etmektedir. Ailelerin bu davranışının öğrenciye ne şekilde yansıdığının belirtileri aşağıdaki tabloda verilmektedir.

Tablo 14: "Ne kadar sıklıkla sizi ziyarete gelmelerini isterdiniz?" sorusuna verilen cevapların dağılımı

	n	%
Beni sık sık ziyaret etmelerini isterdim	10	5.2
Belirli aralıklarla gelmelerini isterdim	84	43.8
Onların ziyarete gelmeleri benim için pek önemli değil	75	39.1
Ziyaretime gelmelerini istemiyorum	23	12.0
Toplam	192	100.0

Öğrencilerin %5.2'si sık sık ziyaret edilmek istediğini, %43.8'i belirli aralıklarla ziyaret edilmek istediğini, %39.1'i ziyaretlerin kendisi için pek önemli olmadığını ve %12.0'si ziyarete gelmelerini istemediğini ifade etmiştir (Tablo 14). Öğrencilerin %49 oranı ile azımsanamayacak bir çoğunluğu ailelerinin kendilerini ziyaret etme beklentisini taşımaktadırlar. Genel olarak problemli bir dönem olan ergenlik çağında kendileriyle ilgilenildiğini gören öğrencilerin motivasyonu artacaktır.

Tablo 15: "Evinizi özlüyor musunuz?" sorusuna verilen cevapların dağılımı

	n	**%**
Çok özlüyorum	41	21.4
Biraz özlüyorum	95	49.5
Pek özlemiyorum	42	21.9
Hiç özlemiyorum	14	7.3
Toplam	192	100.0

Tablo 15'e göre öğrencilerin %21.4'ü evini çok özlediğini, %49.5'i biraz özlediğini, %21.9'u pek özlemediğini ve %7.3'ü hiç özlemediğini ifade etmiştir. %70.9 bir oranla öğrenciler evlerini özledikleri belirtmişlerdir. Bu sebeple ailelerinin zaman zaman çocuklarını ziyaret etmelerinin hem onlar tarafından beklenen bir davranış olduğunu hem de bu ziyaretlerin evlerine duyulan özlemin hafiflemesine olanak sağlayacağı söylenebilir. Tablo 14'te öğrenciler %51.1 oran ile ailelerinin ziyarete gelmelerini istemediğini veya ziyarete gelmelerinin kendileri için pek önemli olmadığını ifade etmelerine rağmen Tablo 15'te %70.9 oranı ile evlerini biraz veya çok özlediklerini belirtmişlerdir. Bu durumun sebebi evlerini kaldıkları kuruma veya bulundukları ortama tercih ettiklerinin göstergesi olabilir.

3.2.2. Öğrencilerin Pansiyonlu Okula Geliş Gayeleri

Tablo 16: "Pansiyonlu okulu tercih etmenizde en fazla kimin etkisi oldu?" sorusuna verilen cevapların dağılımı

	n	**%**
Kendim	113	58.9
Ailem-Akrabalarım	41	21.4
Öğretmenlerim	6	3.1
Arkadaşlarım	8	4.2
Diğer	24	12.5
Toplam	192	100.0

Tablo 16'ya göre öğrencilerin %58.9'u pansiyonlu okulu kendi kendine tercih ettiğini, %21.4'ü aile/akraba etkisiyle, %3.1'i öğretmen etkisiyle, %4.2'si arkadaş etkisiyle ve %12.5'i diğer kişilerin etkisiyle tercih ettiğini belirtmiştir. Tablodan da anlaşılacağı üzere öğrencilerin büyük çoğunluğu bu kurumlara kendi isteği ile gelmiştir. Bu durumu aile ve akrabaların teşviki takip etmiştir. Diğer seçeneğine verilen cevaplara baktığımızda ise genel olarak cevaplar *puanım buraya yettiği için geldim/yaşadığım şehirde nitelikli bir okul yoktu/şehir dışında okuduğum için/okul eve uzak olduğu için/mecburiyet* şeklindedir.

Tablo 17: "Seçme şansınız olsaydı kimin yanında kalarak eğitiminize devam etmek isterdiniz?" sorusuna verilen cevapların dağılımı

	n	**%**
Aile	97	50.5
Akraba	1	0.5
Tek başına	24	12.5
Kaldığım yerden memnunum	62	32.3
Diğer	8	4.2
Toplam	192	100.0

Tablo 17'ye göre öğrencilerin %50.5'i seçme şansı olsaydı ailesiyle, %0.5'i akrabalarıyla, %12.5'i tak başına kalmak istediğini, %32.3'ü kaldığı yerden memnun olduğunu ifade etmiştir. Diğer seçeneğine ise genel olarak "arkadaşlarım" cevabı verilmiştir. Bir önceki tabloda öğrencilerin %58.9 oranı ile bulunduğu kurumda olmak kendi tercihi iken seçme şansı verilse devam etmek istedikleri yer %50.5 ile aileleri olmuştur. Bu durum bulundukları kurumu benimsemediklerinin veya sevmediklerinin göstergesi olabilir.

Tablo 18: "Bulunduğunuz okula kendi isteğinizle mi geldiniz?" sorusuna verilen cevapların dağılımı

	n	**%**
Araştırarak dini ve ahlaki gelişimim için kendi isteğimle geldim	96	50.0
Anne babamın isteğiyle	36	18.8
Öğretmenlerin yönlendirmesiyle	27	14.1
Arkadaşlarımın etkisiyle	1	0.5
Diğer	32	16.7
Toplam	192	100.0

Tablo 18'e göre öğrencilerin %50.0'si okula araştırarak ve dini/ahlaki gelişimi için kendi isteğiyle geldiğini, %18.8'i anne babasının isteğiyle geldiğini, %14.1'i öğretmenlerin yönlendirmesiyle, %0.5'i arkadaşlarının etkisiyle geldiğini belirtmiştir. Diğer seçeneğine verilen cevaplar ise genel olarak *istediğim bölüm çoğu okulda olmadığı için zorunlu olarak geldim/puanım neye yetiyorsa oraya gittim asıl istediğim yer değil/hayır, puanım buraya yettiği için/çevreden duyarak geldim şimdiki aklım olsa gelmezdim/tercih yaptığım sıralarda ne istediğimin farkında değildim, şans eseri geldim/istemeyerek mecburi olarak geldim/İngilizce için/ne okursam okuyayım imam hatip mezunu olmak istediğim için/pansiyonu olması sebebiyle* şeklindedir. Dikkat edilirse sonuçlar Tablo 16 ile paralellik göstermektedir. O halde denilebilir ki öğrencilerin çoğu bilinçli olarak ve isteyerek dini ve ahlaki gelişimleri için pansiyonlu okulu tercih etmişlerdir. Diğer seçeneklerine verilen bazı cevaplara baktığımızda öğrenciler, her iki tabloda da zorunlu olarak bulundukları kurumu seçmek durumunda kaldıklarını belirtmişlerdir. Ancak bu durum genel oran içerisinde oldukça az görünmektedir.

3.2.3. İHL'den Sonra Öğrencinin Yönelmek İstediği Alan

Tablo 19: "Dinî vazife alanlarının hangisinde çalışmak istersiniz?" sorusuna verilen cevapların dağılımı

	n	**%**
Milli Eğitim Bakanlığı'nda Din K. Ve Ahl. Bilg. Öğret.	7	3.6
Milli Eğitim Bakanlığı'nda Meslek Dersleri Öğret.	12	6.3
Diyanet İşleri Başkanlığı Bünyesinde Müftü, İmam, Vaiz, Müezzin vs.	13	6.8
Yüksek Öğretimde Akademik Çalışma	47	24.5
Hiçbiri	113	58.9
Toplam	192	100.0

Mesleki din eğitimi veren okulların mesleki gayelerinin ne derece etkili olduğunu görmek için bu kurumun yatılı bölümünde kalan öğrencilere yönelttiğimiz sorunun cevabı oldukça dikkat çekicidir. %58.9 oranla öğrencilerin büyük çoğunluğu dini vazife alanlarının hiçbirinde çalışmak istememektedir. Öğrencilerin %3.6'sı MEB'de Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni olarak, %6.3'ü MEB'de Meslek Dersleri Öğretmeni olarak, %6.8'i DİB bünyesinde Müftü, İmam, Vaiz, Müezzin vs. olarak çalışmak istediğini, %24.5'i yüksek öğretimde akademik çalışmalar yapmak istediğini ifade etmişlerdir.

Tablo 20: "Hangi mesleği kendinize uygun görüyorsunuz?" sorusuna verilen cevapların dağılımı

	n	**%**
Hakim	23	12.1
Doktor	35	18.4
Polis	13	6.8
Öğretmen	17	8.9
Meslek Dersleri Öğretmenliği	3	1.6
Müftü	1	0.5
İmam	2	1.1
Vaize	1	0.5
Diğer	95	50.0
Toplam	190	100.0

Tablo 20'ye göre öğrencilerin %12.1'i hakim, %18.4'ü doktor, %6.8'i polis, %8.9'u öğretmen, %1.6'sı meslek dersleri öğretmeni, %0.5'i müftü, %1.1'i imam, %0.5'i vaize olmak istediğini, %50.0'si ise diğer meslek gruplarından birini kendisine uygun gördüğünü belirtmiştir. Diğer meslek gruplarına verilen cevaplar ise şu şekildedir: *Mühendis/uluslararası ilişkiler/yazar/savcı/bilgisayar mühendisliği/video editörü/aşçı/eczacı/animatör/mimar/kimya mühendisliği/diş hekimi/psikolog/bilim insanı/çevirmenlik/uçakmühendisliği/pilot/subay/avukat/veteriner/yazılımcı/kaymakam/ akademisyen/PDR/dil bilimci/diplomat/grafik tasarımcısı/moleküler biyolog/kararsızım.* Meslek dersleri olarak din eğitimi verilen İmam-Hatip lisesi pansiyonunda kalan öğrencilerin branşlarıyla alakalı mesleklere çok az yönelmeleri oldukça şaşırtıcı bir durumdur. Soruya verilen cevaplara göre şöyle söylenebilir, öğrencilerin çoğunluğu alanlarıyla ilgili tercih yapmamaktadır. Diğer seçeneğine verilen cevaplar kontrol edildiğinde de benzer durum görülmektedir. Öğrencilerin bu tercihlerinin sebebi araştırılmalı ve din eğitimi alanında mesleki rehberlik yapılmalıdır.

3.2.4. Öğrencilerin Din Eğitimi ve Öğretimiyle İlgili Bilgilerini İlk Olarak Aldıkları Yerler

Tablo 21: "İHL'ye başlamadan önce din eğitimi almış mıydınız?" sorusuna verilen cevapların dağılımı

	N	%
Evet	175	91.6
Hayır	16	8.4
Toplam	192	100.0

Öğrencilerin %91.6'sı İHL öncesi dini eğitim aldığını, %8.4'ü almadığını ifade etmiştir (Tablo 21).

Tablo 22: "İlk dini bilgilerinizi kimden öğrendiniz?" sorusuna verilen cevapların dağılımı

	N	%
Ailemden	166	86.5
Cami ve Kur'an Kursundan Önceki Okulumdan	24	12.5
Diğer	2	1.0
Toplam	192	100.0

Tablo 22'ye göre öğrencilerin %86.5'i ilk dini bilgilerini ailesinden, %12.5'i cami ve Kur'an Kursundan öğrendiğini belirtmiştir. Diğer seçeneğine verilen cevaplar ise *anaokulumdan/özel Kur'an-ı Kerim hocamdan* şeklindedir. Yukarıdaki verilere baktığımız çocukların ilk olarak dini eğitimini ailede alması, bu kurumun ne derece önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 23: "Aileniz din eğitimini yeterince destekliyor mu?" sorusuna verilen cevapların dağılımı

	N	%
Tamamen destekliyor	147	76.6
Oldukça destekliyor	36	18.8
Kısmen destekliyor	9	4.7
Desteklemiyor		
Toplam	192	100.0

Tablo 23'e göre öğrencilerin %76.6'sının ailesi din eğitimini tamamen desteklemekte, %18.8'inin ailesi oldukça desteklemekte ve %4.7'si de kısmen desteklemektedir.

Tablo 24: "Dinî bilgilerinizi daha çok okuldan mı, ailenizden mi öğrendiniz?" sorusuna verilen cevapların dağılımı

	n	%
Aile	97	50.5
Okul	73	38.0
Diğer (Kur'an Kursu)	22	11.5
Toplam	192	100.0

Tablo 24'e göre öğrencilerin %50.5'i dini bilgileri daha çok aileden, %38.0'i okuldan ve %11.5'i Kur'an Kursundan öğrendiğini ifade etmiştir. Diğer seçeneğini işaretleyen öğrencilerin bazı açıklamaları *karışık, okuldaki bazı hocalar çok iyi, bazıları gerçekten hiç iyi değil ama iyi olan hocaları dinlemek insanı çok mutlu ve huzurlu hissettiriyor/ailede temel, okulda ayrıntılı/kendi gayret ve çabalarımla* şeklindedir.

3.2.5. Ailede ve Okulda Verilen Dinî Bilgilerin Yeterlilik Derecesi

Tablo 25: "Dini içerikli sorularınıza aileniz yeterli cevabı verebiliyor mu?" sorusuna verilen cevapların dağılımı

	n	%
Tamamen yeterli cevap veriyor	65	34.0
Oldukça yeterli cevap veriyor	84	44.0
Kısmen yeterli cevap veriyor	35	18.3
Yetersiz	7	3.7
Toplam	191	100.0

Tablo 25'e göre öğrencilerin %34.0'ü ailesinin dini içerikli sorulara tamamen yeterli cevaplar verdiğini, %44.0'ü oldukça yeterli cevaplar verdiğini, %18.3'ü kısmen yeterli cevaplar verdiğini ve %3.7'si yetersiz cevaplar verdiğini belirtmiştir. Verilen yanıtlara göre tamamen ve oldukça yeterli cevap verenlerin oranı %78.0 kısmen ve yetersiz cevap verenlerin oranı ise %22.0'dır. Kısmen veya yetersiz cevap verenlerin sebebi ailelerin eğitim düzeyinin düşük olması olabilir.

Tablo 26: "Okulunuzda verilen dinî-meslekî dersler sizin için yeterli midir?" sorusuna verilen cevapların dağılımı

	N	%
Tamamen yeterli	78	40.6
Oldukça yeterli	78	40.6
Kısmen yeterli	22	11.5
Yetersiz	14	7.3
Toplam	192	100.0

Tablo 26'ya göre öğrencilerin %40.6'sı okulda verilen dini-mesleki derslerin tamamen yeterli olduğunu, %40.6'sı oldukça yeterli olduğunu, %11.5'i kısmen yetersiz olduğunu ve %7.3'ü yetersiz olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca yetersiz seçeneğini işaretleyen öğrenciler seçeneğin yanına *inanç ve ibadet konularında İmam Gazali, İmam Nevevi, İmam-ı Rabbani gibi büyük alimlerin kitaplarını okutmalarını kimin engellediğini merak ediyorum. Niye böyle kitaplar müfredatta yok? Lütfen yazımızı dikkate alın! İlimde beş yüz yıl geriye gitmek bizi bin yıl ileriye götürecektir/yetersiz çünkü tam anlamıyla doğru bir şekilde din eğitimi verilmiyor, sadece o ders var, onu görüp geçirelim diye konuşmuş gibiler* şeklinde açıklamalar yapmışlardır. Bu sonuçlara göre okulda verilen dinî-mesleki derslerin tamamen yeterli olduğunu belirtenlerin dışındakilerin toplamı %50'yi geçmektedir. Okul eğitim kalitesinin arttırılması, pansiyon ve okul arasında zamanının büyük çoğunluğunu geçiren öğrenciler açısından önemlidir.

Tablo 27: "Meslek dersi öğretmenlerinizin itikadî/inanç konularında ikna ediciliği yeterli midir?" sorusuna verilen cevapların dağılımı

	n	%
Tamamen yeterli	55	28.6
Oldukça yeterli	88	45.8
Kısmen yeterli	39	20.3
Yetersiz	10	5.2
Toplam	192	100.0

Tablo 27'ye göre öğrencilerin %28.6'sı meslek dersi öğretmenlerinin itikadi/inanç konularında ikna ediciliğini tamamen yeterli, %45.8' oldukça yeterli, %20.3'ü kısmen yeterli, %5.2'si yetersiz bulmaktadır. Soruya verilen cevaplara göre tamamen yeterli diyenlerin dışında kalanların toplam oranı %70'i geçmektedir. Bu oran mesleki din eğitimi alan öğrenciler açısından çözüme kavuşturulması gereken bir durumdur.

Hocaların hızla değişen günümüz şartlarını dikkate alarak, kelam ilmini gerektiren konularda kendilerini geliştirmeleri hem ikna edici olmaları yönünden hem de bu alanda öğrenim gören öğrenciler açısından önemlidir.

3.2.6. Öğrencilerin Gündelik Problemlerinde Dini Duygularının Etkisi

Tablo 28: "Kişisel bir probleminiz olduğunda dinî duygularınız size huzur verir mi?" sorusuna verilen cevapların dağılımı

	N	**%**
Evet	131	68.2
Bazen	55	28.6
Hayır	5	2.6
Diğer	1	0.5
Toplam	192	100.0

Tablo 28'e göre öğrencilerin %68.2'si kişisel bir problemleri olduğunda dini duyguların kendilerine huzur verdiğini, %28.6'sı bazen huzur verdiğini, %2.6'sı huzur vermediğini belirtmiştir. Diğer seçeneğini işaretleyen öğrenci *yeterince bilmiyorum o yüzden vermez* şeklinde açıklamada bulunmuştur. Gençlere, herhangi bir problemle karşılaştıkları zaman dünya hayatının geçici bir yer olduğu[140] hatırlatılarak, olası bir sıkıntıyla karşılaştıkları zaman imtihan edildikleri[141] anlatılmalıdır. Sabır ve şükür mefhumları da güzel bir biçimde öğretilmelidir. Allah Teâlâ'nın sabredenlerle beraber olduğunu[142] karşılaşılan sıkıntıların kalıcı olmadıklarını gençlere bildirmek daha huzurlu hissetmelerine olanak sağlayacaktır.

Tablo 29: "Gündelik yaşamla ilgili herhangi bir sorunla karşılaştığınızda, ne kadar sıklıkla dini inançlarınıza dayanarak çözüm yolu ararsınız?" sorusuna verilen cevapların dağılımı

	n	**%**
Her zaman	45	23.4
Çoğu zaman	82	42.7
Bazen	61	31.8
Hiçbir zaman	4	2.1
Toplam	192	100.0

[140] Bkz. Ankebût 29/64.
[141] Bkz. Bakara 2/155; Âl-i İmrân 3/186.
[142] Bkz. Bakara 2/153.

Tablo 29'a göre öğrencilerin %23.4'ü her zaman, %47.2'si çoğu zaman, %31.8'i bazen gündelik problemlerinde dini inançlarına dayanarak çözüm yolları aradığını, %2.1'i hiçbir zaman dini inançlarıyla bir çözüm yolu aramadığını belirtmiştir.

Tablo 30: "Çözemediğiniz din ve inanç açısından bir problem sizi rahatsız eder mi?" sorusuna verilen cevapların dağılımı

	n	**%**
Her zaman rahatsız eder	45	23.4
Çoğu kez rahatsız eder	96	50.0
Bazen rahatsız eder	46	23.5
Hiç rahatsız etmez	6	3.1
Toplam	192	100.0

Tablo 30'a göre öğrenciler çözemedikleri din ve inanç açısından bir problemin kendilerini %23.4 her zaman rahatsız ettiğini, %50.0'si çoğu kez rahatsız ettiğini, %23.4'ü bazen rahatsız ettiğini, %3.1'i hiç rahatsız etmediğini ifade etmiştir. %3.1'lik oran hiç rahatsız etmediğini ifade ederken, %96.8'i bazen, çoğu kez ve her zaman rahatsız ettiğini belirtmiştir. Dini inanç problemlerinin öğrencileri hangi oranda huzursuz ettiğini belirlemek için sorduğumuz bu soruya verilen cevaplar neticesinde bu alanda rehberliğin gerekli olduğunu söyleyebiliriz.

3.2.7. Dinî Problemlerini İlgililere Açabilme Durumu

Tablo 31: "İnançla ilgili sorunlarınız ve sorularınıza aldığınız cevaplar yeterli mi?" sorusuna verilen cevapların dağılımı

	n	%
Tamamen yeterli	32	16.8
Oldukça yeterli	100	52.6
Kısmen yeterli	50	26.3
Yetersiz	8	4.2
Toplam	190	100.0

Öğrencilerin %16.8'i inançla ilgili sorularına aldıkları cevapların yeterli olduğunu, %52.6'sı oldukça yeterli olduğunu, %26.3'ü kısmen yeterli olduğunu ve %4.2'si yetersiz olduğunu belirtmiştir. Bu soruya tamamen ve oldukça yeterli diyenlerin oranı %69'u geçmektedir. Öğrencilerin birçoğu bu tür sorun ve sorular olduğu zaman verilen cevapları yeterli bulmaktadır. Bu olumlu bir durumdur. Bununla birlikte kısmen yeterli ve yetersiz bulanların oranı ise %30'u geçmektedir. Din eğitimi açısından ortaya çıkabilecek soru ve sorunların çözümünde gerekli rehberlik ve danışmanlık yapılması önem arz etmektedir. Manevi ve ruhi problemlerin çözümü kişinin sağlıklı bir dini tekamül gerçekleştirebilmesi için oldukça önemlidir (Tablo 31).

Tablo 32: "Akla takılan dini soruları çekinmeden soracağınız biri var mı?" sorusuna verilen cevapların dağılımı

	n	%
Evet	167	87.0
Hayır	25	13.0
Toplam	192	100.0

Öğrencilerin %87.0'si aklına takılan soruları çekinmeden soracak biri olduğunu, %13.0'ü olmadığını belirtmiştir. (Tablo 32).

Tablo 33: "Akla takılan dini soruları en çok kimden öğreniyorsunuz?" sorusuna verilen cevapların dağılımı

	n	%
Ailemden	79	41.1
Öğretmenlerimden	89	46.4
Camiden/Kur'an Kursundan	1	0.5
Diğer	23	12.0
Toplam	192	100.0

Tablo 33'e göre öğrencilerin %41.1'i akla takılan soruları en çok ailesinden, %46.4'ü öğretmenlerinden, %0.5'i camiden/Kur'an Kursundan ve %12.0'si diğer kaynaklardan öğrendiğini ifade etmiştir. Diğer seçeneğini işaretleyen öğrencilerinden bazılarının ifadeleri *öğrenemiyorum/kendim araştırarak/genellikle birilerine sormaktan çekindiğim için internetten yararlanıyorum ama yeterli gelmiyor/makalelerden ve internetten araştırıp üstüne düşünüyorum/diyanet ansiklopedisinden* şeklindedir. Diğer seçeneğine verilen cevaplara bakıldığında bazı öğrenciler kendilerini utangaç ve çekingen olarak belirtmişlerdir. Bu durumda olan öğrencilerin, çekingenlik sebebiyle dini problemlerine cevap alamamalarından kaynaklı sorun yaşamamaları için kişisel rehberlikle belirtilen hususlar çözüme kavuşturulmalıdır.

3.2.8. Öğrencilerin Dinî Yaşantı Yönünden Durumları

Tablo 34: "Dini yayınlardan hangisini okuyorsunuz?" sorusuna verilen cevapların dağılımı

	n	%
Kur'an-ı Kerim	140	72.9
Hadis Kitapları	38	19.8
İlmihal	55	28.6
Başka	27	14.1
Hiçbiri	20	10.4
Toplam	192*	-

*Birden fazla şıkkın işaretlenebildiği bu soruda toplam % değeri %100.0'den fazla olduğu için değer verilmemiştir.

Öğrencilerin %72.9'u Kur'an-ı Kerim, %19.8'i hadis kitapları, %28.6'sı ilmihal kitabı okuduğunu, %14.1'i başka kitaplar okuduğunu, %10.4'ü hiçbirini okumadığını ifade

etmiştir. Ek olarak öğrenciler *fıkıh kitapları/tefsir kitapları/siyer kitapları/sahabe hayatları/risale-i nur/tasavvuf kitapları* okuduklarını belirtmişlerdir. (Tablo 34).

3.2.8.1. Namaz Kılma Durumları

Tablo 35: "Namaz ibadetini yerine getirme konusunda aşağıdakilerden hangisi sizin için uygundur?" sorusuna verilen cevapların dağılımı

	n	**%**
Her zaman kılarım	60	31.3
Sık sık kılarım	53	27.6
Bazen kılarım	71	37.0
Hiç kılmam	5	2.6
Diğer	3	1.6
Toplam	192	100.0

Tablo 35'e göre öğrencilerin %31.3'ü namazını her zaman kıldığını, %27.6'sı sık sık kıldığını, %37.0'si bazen kıldığını, %2.6'sı hiç kılmadığını ifade etmiştir. Diğer seçeneğini işaretleyen öğrencilerin ifadeleri *yatsı hariç kılarım yatsıyı pek çok zaman kılamıyorum/kılmak istiyorum ama şu an kılmıyorum* şeklindedir. Dini eğitim veren kurumların namazın önemi hakkında yeterince bilgi verdiklerini düşünmekteyiz. Bununla beraber uygulama noktasındaki eksikliğin aileler tarafından öğrencilere küçük yaşta iken namaz ibadetinin kazandırılmamış olması olabilir. Başka bir sebebi ise bulundukları ortamdan etkilenmeleri olabilir.

3.2.8.2. Oruç Tutma Durumları

Tablo 36: "Oruç ibadetini yerine getirme konusunda aşağıdakilerden hangisi sizin için uygundur?" sorusuna verilen cevapların dağılımı

	n	**%**
Ramazan ayı boyunca oruç tutarım	188	97.9
Ramazan ayı boyunca bazen oruç tutarım	3	1.6
Sağlık problemim nedeniyle tutamıyorum	1	0.5
Oruç tutmuyorum		
Toplam	192	100.0

Tablo 36'ya göre öğrencilerin %97.9'u ramazan boyunca oruç tuttuğunu, %1.6'sı ramazan boyunca bazen oruç tuttuğunu, %0.5'i sağlık problemleri nedeniyle tutamadığını

belirtmiştir. Oruç tutma ibadetini yerine getirme hususunda namaz ibadetinin aksine %97.9 oranla ehemmiyet gösterilmektedir. Oruç ibadetinin yılda bir defa olması, namaz ibadetinin günde beş vakit olması bu durumun sebebi olabilirken, toplum kaynaklı, oruç ibadetine gösterilen ihtimam da yüksek oranın sebebini açıklayabilir.

3.2.8.3. Kur'ân-ı Kerim Okuma Durumları

Tablo 37: "Kur'ân-ı Kerim konusunda aşağıdakilerden hangisi sizin için uygundur?" sorusuna verilen cevapların dağılımı

	n	**%**
Her gün okurum	21	10.9
Bazen okurum	163	84.9
Kur'an okumayı bilmiyorum		
Hayır, okumam		
Diğer	8	4.2
Toplam	192	100.0

Tablo 37'ye göre öğrencilerin %10.9'u her gün, %84.9'u bazen Kur'an-ı Kerim okuduğunu ifade etmiştir. Diğer seçeneğini işaretleyen öğrencilerin ifadeleri *hoca ödev verince okuyorum/okul zamanları sık sık, diğer günler bazen/nadir/haftada iki kez/derste okurum/sadece ramazan ayında okurum/dini gecelerde, bir derdim varsa ya da ödev olduğunda* şeklindedir. Kur'ân-ı Kerim Allah Teâlâ ile iletişim kurma yollarından biridir. Gençlere bu konuda rehberlik edilerek Kur'ân-ı Kerim'i az da olsa her gün okuma alışkanlığı kazanmalarına yardımcı olunmalı ve içerisinde yer alan emir ve yasakları hayatlarına tatbik etme yolları gösterilmelidir.

3.2.9. İbadet Ederken Engellenme Durumu

Tablo 38: "Yurtta kalmak, ibadetlerinizi/dinî vazifelerinizi yerine getirme hususunda herhangi bir engel oluşturuyor mu?" sorusuna verilen cevapların dağılımı

	n	**%**
Evet	7	3.6
Bazen	27	14.1
Hayır	158	82.3
Toplam	192	100.0

Tablo 38'e göre öğrencilerin %3.6'sı yurtta kalmanın ibadetleri/dini vazifeleri yerine getirme konusunda herhangi bir engel oluşturduğunu, %14.1'i bazen engel

oluşturduğunu, %82.3'ü engel oluşturmadığını düşünmektedir. Evet diyen öğrencilerden bazılarının açıklamaları şu şekildedir, *oruç tutmak ramazan dışında problem oluyor/yurt etüt saati namaz kılmak için yeterli olmuyor belirli zamanlarda/ramazanda sahurda hiçbir şey yiyemedim/mescit farklı amaçlarla kullanılıyor/mescit kapalı/sahurda yeterli öğün verilmediği için sağlıklı bir şekilde oruç tutamadık/bu baskıcı ortam isyana neden oluyor.* Verilere göre büyük çoğunluk engellenmediğini belirtse de evet ve bazen diyenlerin oranı da (%17.7) dikkate alınmalı, buna yönelik çözüm önerileri geliştirilmelidir.

3.2.10. Öğrencilerin, Ebeveynlerinin ve Arkadaşlarının Dindarlık Durumları

Tablo 39: "Ailemi …… kabul ediyorum" sorusuna verilen cevapların dağılımı

	n	**%**
Çok dindar	46	24.0
Dindar	135	70.3
Biraz dindar	11	5.7
Dindar olmayan		
Toplam	192	100.0

Dindarlık, Allah Teâlâ'nın mevcudiyetine ve birliğine inanmakla birlikte, kâinatta var olan tüm canlı ve cansız varlıklara karşı müspet tutum ve davranış geliştirmek, bunları yaparken aynı zamanda Allah Teâlâ'ya karşı hüsn-i zan ve bağlılık şuuru içerisinde olmaktır.[143] Anne ve babaların dini yaşayış biçimleri bir diğer ifadeyle dindarlık durumları çocuklar için önem taşımaktadır. Çünkü çocuklar ilk olarak ebeveynlerini rol model alırlar.[144] Bu sebeple sorduğumuz soruya verilen cevaplara göre öğrencilerin %24.0'ü ailesini çok dindar kabul ettiğini, %70.3'ü dindar kabul ettiğini, %5.7'si biraz dindar kabul ettiğini ifade etmiştir.

[143] İsmail Sağlam, *Çocuklara İbadet Davranışı Kazandırma* (İstanbul: Düşünce Kitabevi, 2019)
[144] Gümrükçüoğlu, "Çocuğun Din Eğitiminde Ailenin Rolü", 53.

Tablo 40: "Kendimi …… kabul ediyorum" sorusuna verilen cevapların dağılımları

	n	%
Çok dindar	17	8.9
Dindar	102	53.1
Biraz dindar	69	35.9
Dindar olmayan	4	2.1
Toplam	192	100.0

Tablo 40'a göre öğrencilerin %8.9'u kendisini çok dindar kabul ettiğini, %53.1'i dindar kabul ettiğini, %35.9'u biraz dindar kabul ettiğini ve %2.1'i dindar olmadığını ifade etmiştir. Kendini dindar ve çok dindar kabul edenlerin oranı %62.0 oranında olmasına rağmen namaz ibadetini her zaman yerine getirenlerin oranı %31.3'tür. Bu durum dindarlığın tezahürlerinin tam olarak nasıl karşılık bulduğunu bilmiyor olmalarından kaynaklanabilir.

Tablo 41: "Yurtta kalan arkadaşlarımı …… kabul ediyorum" sorusuna verilen cevapların dağılımları

	n	%
Çok dindar	9	4.7
Dindar	95	49.5
Biraz dindar	78	40.6
Dindar olmayan	10	5.2
Toplam	192	100.0

Öğrencilerin %4.7'si yurtta kalan arkadaşlarını çok dindar kabul ettiğini, %49.5'i dindar kabul ettiğini, %40.6'sı biraz dindar kabul ettiğini ve %5.2'si dindar olmadığını belirtmiştir (Tablo 41).

3.2.11. Öğrencilerin Dinî Yaşantılarını Olumlu-Olumsuz Etkileyen Durumlar

Tablo 42: "Kendinizde dinî açıdan hangi eksiklikleri görüyorsunuz?" sorusuna verilen cevapların dağılımı

Tema	Kodlar	n	%
Dini açıdan eksiklik	Gaflet/İradesizlik	11	6.4
	Ahlaki problemler, gıybet, dedikodu vs.	2	1.2
	İbadet eksikliği, namaz, tesettür, Kur'an okumama vs.	132	77.2
	İtikadi ve imani sorunlar	5	2.9
	Bilgisizlik	21	12.3
	Toplam	171	100.0

Tablo 42'ye göre öğrencilerin %6.4'ü kendinde gaflet ve iradesizlik problemi gördüğünü ifade etmiştir. Verilen örnek ifadeler; *tevekkül etmede yetersizim/sadece ihtiyacım olduğunda ibadet ediyorum/nefsime söz geçirmekte zorlanıyorum/kur'an ve kur'an mealine yeterince vakit ayırmıyorum* şeklindedir. Yine öğrencilerin %1.2'si gıybet, dedikodu gibi ahlaki eksiklikler yaşadığını söylemiştir. Benzer şekilde öğrencilerin %77.2'si namaz, tesettür, Kur'an Kerim okuma vb. noktalarda ibadet eksikliği olduğunu ifade etmiştir. Öğrenciler, *ibadet konusunda bazen tembel davranıyorum bazen farkında olmadan dine ters laflar söyleyebiliyorum ama ardından pişmanlık duyuyorum/bazen irademe söz geçiremiyorum/çok fazla namaz kılamıyorum ve bu beni üzüyor/namaz alışkanlığım yok, kötü ve kaba söz kullanma alışkanlığım var/tesettürüm tam anlamıyla uygun değil/dini vazifelerim hayatımda öncelikli değil/sabah namazına kalkamıyorum/helal ve haram noktasında yeterli hassasiyete sahip değilim/dini konularda gerekli ciddiyeti sağlayamıyorum, içimden birçok defa Allah ve peygamberler ile ilgili alay etmek geçiyor* vb. ifadeler kullanmışlardır. Öğrencilerin %2.9'u itikadi ve imani eksiklikleri olduğunu *kendimde tahkiki iman görmüyorum/itikadımı sağlam temellere oturtmakta zorlanıyorum/şu ana kadar imanımda sorun yoktu fakat bu aralar inanmakta zorluk çekiyorum, pek çok sorum ve şüphem var kimseye soramıyorum eskisi gibi ibadetlerimi yerine getirmeye çalışıyorum fakat asla bir şey hissetmiyorum, kısacası bu aralar inanmıyor ve düşünmemeye çalışıyorum* gibi ifadelerle açıklamışlardır. Öğrencilerin %12.3'ü dini açıdan yeterli bilgi sahibi olmadığını ifade etmiştir. Öğrencilerden alınan örnek cümleler şu şekildedir; *yeterince bilgili olduğumu*

düşünmüyorum/islam hakkında yeterli bilgiye sahip değilim/müslüman olmayan arkadaşlarımın sorularını cevaplamada yetersiz kalıyorum/din konusunda müslüman olmayan birisinin dinime karşı sahip olduğu düşüncelerinin yanlış olduğunu kanıtlayamamak bir eksikliğimdir/islama inanmayan kişilere dini nasıl öğreteceğimi bilmiyorum/namaz kılmak istiyorum ama bir türlü başlayamıyorum bunun sebebinin bana dinimin etkili bir şekilde anlatılmamasından kaynaklı olduğunu düşünüyorum. Öğrencilerin kendilerinde tespit ettikleri eksikliklere bakıldığında problem kaynağı fark etmeksizin her problemin aynı zamanda kişisel olduğu görülmektedir. Din eğitimi alan öğrencilerin özellikle vaktinin büyük çoğunluğunu geçirdiği pansiyonda ve okul çevresinde meydana gelen soru ve sorunlar önemsenmez ve çözüme kavuşturulmazsa bu durumu karmaşık problemler silsilesi takip edecektir. Bireyin ruh sağlığının korunması, umutsuzluğa ve karamsarlığa kapılmaması için gerekli önlemler alınmalı bu konuda gençlere rehberlik yapılmalıdır.

Tablo 43: "Yurtta kalanlarda dinî açıdan hangi eksiklikleri görüyorsunuz?" sorusuna verilen cevapların dağılımı

Tema	Kodlar	n	%
Yurt arkadaşlarında dini açıdan eksiklik	Müslüman olmama/İman zayıflığı/İtikadi sorunlar	11	7.9
	Dini değerlere önem vermeme/Saygısızlık	8	5.8
	Ahlaki problemler, gıybet, dedikodu vs.	15	10.8
	İbadet eksikliği, namaz, tesettür, Kur'an okumama vs.	92	66.2
	Bilgisizlik	13	9.4
	Toplam	139	100.0

Tablo 43'e "Yurtta kalanlarda dinî açıdan hangi eksiklikleri görüyorsunuz?" sorusuna verilen cevapların dağılımı verilmiştir. Buna göre, öğrencilerin %7.9'u yurt arkadaşlarında imânî ve itikadi eksiklikler gördüğünü ifade etmiştir. Bu öğrencilerin verdikleri örnek cümleler şu şekildedir; *öncelik olarak nefsi ya da dünyevi şeyleri önemsiyorlar/imanı zayıf insanlar/ibadetlerini Allah için değil hocadan korktukları için yapıyorlar/bazı arkadaşlarım müslüman değil/ciddi inanç sıkıntıları var.* Öğrencilerin %5.8'i arkadaşlarının dini değerlere önem vermediklerini ve saygısızlık ettiğini düşünmektedir. Öğrencilerin kullandığı örnek cümleler; *dini yeterince*

önemsemiyorlar/çoğu dini değerlere önem vermiyor/daha saygılı olabilirler/hiçbir kurala uymuyorlar şeklindedir. Öğrencilerin %10.8'i arkadaşlarının gıybet, dedikodu ve ahlaki eksikleri olduğunu belirtmişlerdir. Öğrencilerin kullandığı örnek cümleler; *bazıları gerçekten çok iyi bazıları sapkın gibi, şuanda en büyük problemlerden olan hemcinslerden hoşlanmak, çok iğrenç, bıktım artık/hep aile baskısı yaşadıklarını düşünüyorum, bu sebeple çok zayıflar/söyledikleri ve yaptıkları arasında tutarsızlıklar olabiliyor/insanların dedikodularını yapıyor, yalan söylüyorlar/samimi değiller/küfür ediyorlar, karşı cinsle fazla etkileşim içindeler ve namaz kılmıyorlar.* Öğrencilerin %66.2'si yurt arkadaşlarında ibadet eksikleri olduğunu belirtmişlerdir. Örnek cümleler, *ibadetlerini yerine getirmiyorlar, namaz kılmıyorlar, yeterince tesettürlü değiller/çoğu kişinin namaz kılmadığını ve yaşam tarzlarımızın İslam'a uymadığını görüyorum/namaz kılmamaları ve öğretmenlerin bu konuda disiplinsiz davranmaları/namaz yok dedikodu, kapı dinleme var* vb. şekildedir. %9.4'ü da dini konularda bilgisiz olduklarını ifade etmiştir. Örnek olarak *ilmihal konusunda yeterli bilgiye sahip değiller/imam hatipte olmamıza rağmen dini bilgi konusunda eksiklikleri var/dinin ne demek olduğunu tam olarak kavrayamamış olabiliyorlar/sosyal medya kaynaklı dinden uzak durabiliyorlar* gibi ifadeler verilebilir.

Tablo 44: "Yurtta kalmak sizi dini açıdan nasıl etkilemektedir?" sorusuna verilen cevapların dağılımları

	N	**%**
Çok iyi	19	9.9
İyi	77	40.1
Değişiklik olmadı	86	44.8
Kötü	10	5.2
Toplam	192	100.0

Öğrencilerin %9.9'u yurtta kalmanın kendisini dini açıdan çok iyi etkilediğini, %40.1'i iyi etkilediğini, %44.8'i değişiklik olmadığını, %5.2'si de kötü etkilediğini ifade etmiştir (Tablo 44).

Tablo 45: "Kendi evinizde kalsanız dini yönden nasıl bir değişiklik olurdu? sorusuna verilen cevapların dağılımları

	N	%
Daha iyi	43	22.4
Daha kötü	23	12.0
Aynı	126	65.6
Toplam	192	100.0

Tablo 45'e göre öğrencilerin %22.4'ü kendi evinde kalsaydı dini yönden daha iyi olacağını, %12.0'si daha kötü olacağını, %65.6'sı aynı olacağını söylemiştir.

3.2.12. Öğrencilerin Dua Etme Durumları ve Duada Neler İstedikleri

Tablo 46: "Ne sıklıkla dua edersiniz?" sorusuna verilen cevapların dağılımları

	n	%
Sık sık dua ederim	151	78.6
Özel durumlarda dua ederim	21	10.9
Sıkıntılı anlarda dua ederim	20	10.4
Hiç etmem		
Toplam	192	100.0

Tablo 46'ya göre öğrencilerin %78.6'sı sık sık dua ettiğini, %10.9'u özel durumlarda dua ettiğini, %10.4'ü sıkıntılı anlarda dua ettiğini belirtmiştir. Dua insanın eksikliklerini telafi etme, istek ve arzularını dile getirme aracıdır. Kişi ile yaratıcı arasında köprü görevi gören dua aynı zamanda bireyin manevi gelişiminde büyük öneme sahiptir.[145] "De ki: Eğer duanız olmasa Rabbim size ne diye ehemmiyet versin?"[146] ayeti duanın önemine işaret etmektedir. Dua özellikle sıkıntılı süreçlerde bireye ruhî ve zihnî bakımdan destek sağlamaktadır. Verilen cevaplara bakıldığında öğrencilerin sadece özel durumlar ve sıkıntılı anlarda olsa hep dua ettiklerini göstermektedir.

[145] Mükerrem Saliha Kars, "Manevi Destekte Duanın Yeri ve Önemi", *İLSAM Akademi Dergisi* 1/2 (Eylül 2021), 153.
[146] Furkân 25/77.

Tablo 47: "Dualarınızda Allah'tan en çok istediğiniz üç şeyi yazar mısınız?" sorusuna verilen cevapların dağılımı

Tema	Kodlar	n	%
İlk Dua	Aile/Akrabalar	16	8.8
	Hayırlı evlat olmak	6	3.3
	Dini istekler; affedilmek, cenneti kazanmak vb.	46	25.4
	Eğitim/Ders başarısı/Akademik/İş	37	20.4
	Evlilik	4	2.2
	Dünyada huzur, mutluluk, hayırlara ulaşmak	42	23.2
	Sağlık	30	16.6
	Toplam	181	100.0
İkinci Dua	Aile/Arkadaşlar	15	8.6
	Dini istekler	56	32.2
	Dünyada huzur, mutluluk, hayırlara ulaşmak	59	33.9
	Evlilik, çocuk	9	5.2
	Eğitim/Ders başarısı/Akademik/İş	35	20.1
	Toplam	174	100.0
Üçüncü Dua	Aile/Arkadaşlar	23	13.9
	Dini istekler	55	33.1
	Dünyada huzur, mutluluk, hayırlara ulaşmak	49	29.5
	Evlilik, çocuk	9	5.4
	Eğitim/Ders başarısı/Akademik/İş	17	10.2
	Sağlık	13	7.8
	Toplam	166	100.0

Öğrencilerin en çok dua ettikleri 3 şeye dair dağılımlar Tablo 47'ye verilmiştir. Buna göre, öğrencilerin %25.4'ü ilk olarak affedilmek, cennete girmek, hayırlı bir kul olmak, Allah'ın rızasını kazanmak gibi dini taleplerde bulunmaktadır. Yine öğrencilerin %23.2'si ilk olarak uzun ve hayırlı bir ömür, iyi bir hayat ve mutluluk duası etmektedir. Öğrencilerin %23.2'si kariyer, iyi bir iş, derslerde başarı duası ederken, %16.6'sı sağlık duası etmektedir. İkinci olarak öğrencilerin %32.2'si dini dualar ederken, %33.9'u dünyevi huzur ve mutluluk duası etmektedir. Üçüncü olarak yine öğrencilerin %33.1'i dini dualar ederken %29.5'i dünyevi huzur ve mutluluk duası etmektedir. Yukarıda tema halinde örnekleri sunulan dualarla gençler, çeşitli istek ve arzularını, sıkıntılı durumlarını

Allah Teâlâ'ya arz etmektedirler. Gençlerin dualarından onların dua ile birlikte rahatlama hissettikleri ve yaratıcı ile irtibat halinde olduklarını kabul ettikleri söylenebilir.

3.2.13. Dinî Kaygı ve Problem Durumları

Tablo 48: "Kutsal şeylere inancınızın sarsıldığı olur mu?" sorusuna verilen cevapların dağılımları

	n	%
Çoğu kez sarsılır	5	2.6
Bazen sarsılır	72	37.9
Hiç sarsılmaz	113	59.5
Toplam	190	100.0

Öğrencilerin %2.6'sı kutsal şeylere inancının çoğu kez sarsıldığını, %37.9'unun bazen sarsıldığını, %59.5'i hiç sarsılmadığını ifade etmiştir (Tablo 48). Sonuçlara göre %59.5 ile büyük çoğunluk hiç sarsılmaz derken, bazen ve çoğu kez sarsılır diyenlerin oranı %40.5'tir. Dini öğrenim gören gençlerin kutsallara olan inancının sarsılması yol göstermeyi, yönlendirmeyi gerektirecek bir durumdur.

Tablo 49: "Dini konularla uğraşmaktan sıkıldığınız olur mu?" sorusuna verilen cevapların dağılımları

	n	%
Her zaman sıkılırım	2	1.1
Çoğu kez sıkılırım	7	3.7
Bazen sıkılırım	99	52.1
Hiç sıkılmam	82	43.2
Toplam	190	100.0

Tablo 49'a göre öğrencilerin %1.1'i dini konularla uğraşmaktan her zaman sıkıldığını, %3.7'si çoğu kez sıkıldığını, %52.1'i bazen sıkıldığını, %43.2'si hiç sıkılmadığını belirtmiştir. %43.2 oranla öğrenciler dini konularla uğraşmaktan sıkılmadığını belirtirken, %56,9 bazen, çoğu kez ve her zaman sıkıldığını ifade etmiştir. Mesleki eğitim veren kurumlarda okuyan ve bu kurumların pansiyonlarında kalan öğrencilerin büyük çoğunluğunun dini meseleler hakkında çaba göstermekten sıkılması rehberlik gerektirici bir husustur. Öğrencilerin bu şekilde düşünmesinin sebepleri araştırılmalı ve gerekli yönlendirmeler yapılmalıdır.

3.2.14. Pansiyonla İlgili Diğer Maddi-Manevi Problem ve Beklenti Durumları

Tablo 50: "Yurtta kendinizi yalnız hissediyor musunuz?" sorusuna verilen cevapların dağılımı

	n	%
Her zaman yalnız hissediyorum	9	4.7
Çoğu zaman yalnız hissediyorum	30	15.8
Bazen yalnız hissediyorum	82	43.2
Yalnız hissetmiyorum	69	36.3
Toplam	190	100.0

Tablo 50'ye göre öğrencilerin %4.7'si yurtta kendini her zaman yalnız hissettiğini, %15.8'i çoğu zaman yalnız hissettiğini, %43.2'si bazen yalnız hissettiğini ve %36.3'ü yalnız hissetmediğini belirtmiştir. Yurtta kendini bazen, çoğu zaman ve her zaman yalnız hissedenlerin oranı %60'ı geçmektedir. Öğrencilerin kendilerini yalnız hissetmemeleri, bulundukları ortamı bir ev sıcaklığında görebilmeleri için bu duruma sebep olan sorunlar tespit edilmeli ve çeşitli faaliyetlerle öğrencilere aidiyet hissi kazandırılmalıdır.

Tablo 51: "Yurtta sizi üzen, canınızı sıkan bir baskı hissediyor musunuz?" sorusuna verilen cevapların dağılımları

	n	%
Her zaman hissediyorum	26	13.7
Çoğu zaman hissediyorum	41	21.6
Bazen hissediyorum	80	42.1
Hiç hissetmiyorum	43	22.6
Toplam	190	100.0

Tablo 51'e göre öğrencilerin %13.7'si yurtta kendisini üzen, canını sıkan bir baskı hissettiğini, %21.6'sı çoğu zaman hissettiğini, %42.1'i bazen hissettiğini ve %22.6'sı hiç hissetmediğini belirtmiştir. Öğrencilerin %22.6'sı herhangi bir baskı hissetmezken, bazen, çoğu zaman ve her zaman baskı hissedenlerin oranı %77.4'tür. Öğrencilerle birebir yaptığımız görüşmelerde özellikle nöbet tutan belletmenlerle ilgili problemler olduğu tespit edildi. Öğrenciler durumu idareye açtıklarında herhangi bir muhatap bulamadıklarını, aksine mimlendiklerini düşündüklerini ve bu durumdan oldukça rahatsız olduklarını tarafımıza ifade etmişlerdir. Öğrencileri üzen onların sıkılmasına sebebiyet

veren hususlar bulundukları kurumdan soğumalarına sebebiyet verebilir. Din eğitimi veren kurumlarda çalışan personelin daha hassas olması gerektiği anlaşılmaktadır.

Tablo 52: "Yurttakilerin mantıksız davrandığını düşünüp sıkıldığınız olur mu?" sorusuna verilen cevapların dağılımı

	n	%
Her zaman sıkılırım	39	20.6
Çoğu zaman sıkılırım	50	26.5
Bazen sıkılırım	87	46.0
Hiç düşünmem, sıkılmam	13	6.9
Toplam	189	100.0

Tablo 52'ye göre öğrencilerin %20.6'sı yurttakilerin mantıksız davrandığını düşünüp her zaman sıkıldığını, %26.5'i çoğu zaman sıkıldığını, %46.0'sı bazen sıkıldığını ve %6.9'u hiç sıkılmadığını belirtmiştir. Verilere göre mantıksız davranışlara sıkılmayan kişilerin dışındakilerin oranı %90'ı geçmektedir. Yurtta bir arada yaşayan öğrencilerin sosyal ilişkilerinin iyi olması için önceden durum tespiti yapılıp tedbir alınması gerekmektedir. Öğrencileri tanımak, bireysel farklılıklarından haberdar olmak, yanlış veya uygun olmayan davranışlarını hoşgörülü bir şekilde düzeltmeye çalışmak zaten zorlu bir dönem olan ergenlik devresindeki öğrencilerin sağlıklı bağ kurmaları açısından önemlidir.

Tablo 53: "Yurtta karşılaştığınız en önemli problem nedir?" sorusuna verilen cevapların dağılımları

	n	%
Temizlik yetersiz	48	25.0
Telefon/Tv/Bilgisayar sınırlı	57	29.7
Yurttaki arkadaşların hatalı davranışları	62	32.3
Nöbetçi öğretmenlerin sert tutumu	67	34.9
Yurt idaresinin yanlış uygulamaları	76	39.6
Diğer		
Çarşı izni yetersizliği	13	22.0
İdari/Öğretmen kaynaklı problemler	9	15.3
Etüt alan ve saatlerinin iyi ayarlanmaması	11	18.6
İnternet/Telefon yetersizliği	11	18.6
Mahremiyet olmaması/Diğerlerinin davranışları	6	10.2
Kötü yemekler	17	28.8
Toplam	192*	-

*Birden fazla şıkkın işaretlenebildiği bu soruda toplam % değeri %100.0'den fazla olduğu için değer verilmemiştir.

Tablo 53'e göre öğrencilerin %25.0'i yetersiz temizliğin, %29.7'si telefon/tv/bilgisayarın sınırlı oluşunun, %32.3'ü arkadaşların hatalı davranışlarının,

%34.9'u nöbetçi öğretmenlerin sert tutumlarının, %39.6'sının yurt idaresinin yanlış uygulamalarının yurttaki en önemli problem olduğunu ifade etmiştir. Yine öğrencilerin %22.0'si çarşı izinlerinin yetersiz olduğunu, %15.3'ü yurt idaresinin öğrencilerin problemlerinin dinlemediğini, nöbetçi öğretmenlerin anlayışsız ve saygısız olduğunu, %18.6'sı etüt alanının yetersiz olduğunu ve saatlerinin iyi ayarlanmadığını, %18.6'sı yetersiz internet ve telefon kısıtlaması olduğunu, %10.2'si mahremiyet alanının olmadığını ve diğerlerinin saygısız davranışlarda bulunduğunu ve %28.8'i de yurtta kötü yemekler çıktığını söylemiştir.

Tablo 54: "Yurtta olumsuz/istenmeyen davranışlarla karşılaşınca neler yapıyorsunuz?" sorusuna verilen cevapların dağılımları

	n	**%**
Sözlü uyarıyorum	82	43.2
Yurt idaresine bildiriyorum	24	12.6
İlgilenmiyorum, görmezden geliyorum	66	34.7
Diğer	18	9.5
Toplam	190	100.0

Tablo 54'e göre "Yurtta olumsuz/istenmeyen davranışlarla karşılaşınca neler yapıyorsunuz?" sorusuna öğrencilerin %43.2'si sözlü uyarıda bulunduğunu, %12.6'sı yurt idaresine bildirdiğini, %34.7'si ilgilenmediğini söyleyerek cevap vermiştir. Diğer seçeneğine verilen cevaplar kendi hallerine bırakıyorum.

Tablo 55: "Yurtta karşılaştığınız olumsuz davranışları engellemek için önerileriniz nelerdir?" sorusuna verilen cevapların dağılımları

Tema	**Kodlar**	**N**	**%**
Öneriler	Çözülmez/Kendileri çözmeli	12	9.0
	Ceza verilmeli	14	10.5
	Terbiye eğitimi verilmeli	25	18.8
	Uyarırım/Ben gerekeni yaparım	33	24.8
	İdareye bildirilmeli/Sistem yeniden düzenlenmeli	39	29.3
	İstişare edilmeli/Empati yapılmalı	10	7.5
	Toplam	133	100.0

Tablo 55'e "Yurtta karşılaştığınız olumsuz davranışları engellemek için önerileriniz nelerdir?" sorusuna verilen cevapların dağılımı verilmiştir. Buna göre, öğrencilerin

%9.0'u yurtta karşılaştıkları sorunların çözülemeyeceğini, herkesin kendi üzerine düşeni yapması gerektiğini, %10.5'i caydırıcı cezaların olması gerektiğini, %18.8'i terbiye eğitimi verilmesi gerektiğini, %24.8'i olumsuz davranışların uyarılması gerektiğini, %29.3'ü sorunların idareye bildirilmesi ya da bildirilen sorunların idare tarafından dikkate alınması gerektiğini, %7.5'i sorun çıkaran öğrencilerle istişare edilmesi, iletişim kurup empati yapmak gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca bazı öğrencilerden alınan örnek cümle ifadeleri *Yurtların denetiminin okul idaresi yerine başka görevliler tarafından denetlenmesi yurttaki sorunların çözülebilmesi için daha faydalı olabileceğini düşünüyorum/Yönetici hariç yurtta karşılaştığımız sorunlar veya kişisel sorunlarımızı paylaşabileceğimiz rehberlik olmalı/Konuşmak tabi ama hocalarla iletişim kurmak pek bir işe yaramıyor/Anlayış, hocaların anlayış ve hoşgörüden muaf davranmasını engellemeye yönelik çalışmalar mesela hocaları bilinçlendirmek önerimdir/İnsanların özellikle benden yaşça küçüklerin ahlakî alamda sorunları olduğunu düşünüyorum. Özellikle sosyal medyadan ve birbirlerinden olumsuz etkilendiklerini düşünüyorum. Bence alt sınıfların sosyal medya kullanımı anlamında bilinçlendirilmesi ve uyarılması gerekiyor/İnsanı umursayan, görevini seven kişileri göreve koymak, emaneti sahibine vermek/İdareden dolayı karşılaştığım sorunlarda onların daha duyarlı daha insancıl yaklaşmalarını umuyorum, bizlere karşı bu kadar sert ve kaba olmamalılar. Biz buraya kendi isteğimizle gelmedik. Biz onların emirleri altındaki askerler değiliz. Parasını da fazlasıyla ödeyerek burada kalan öğrencileriz. Bu kadarı gerçekten fazla artık/Genelde kale alınmadığımız için dile getirmeyi gereksiz görüyorum* şeklindedir. Verilen cevaplara bakıldığında öğrencilerin genelde pansiyon idaresi ile bir iletişimsiz yaşadıkları görülmektedir. Tarafımıza bizzat öğrenciler bu durumu ayrı ayrı bildirmişlerdir. Denilebilir ki, pansiyonda görev alan belletmenlerin dersten hemen sonra pansiyona geçmesi, öğrencilerle ilgilenmeye vakit bulamaması, başlıca sorunlardan biri olarak görülmektedir. Pansiyonda görev alacak belletmenlerin varsa boş günlerine nöbet görevi yazmak bu durumu iyileştirebilir. Ayrıca pansiyon idaresinin öğrencilerden kopuk onları dinlemeyen, yargılayan tutumlarından vazgeçmesi, mümkünse bütün öğrencilerle ayda bir defa bir araya gelerek problem ve beklentileri çözüme kavuşturma uğraşında bulunması, var olan problemlerin çözümünde yardımcı olabilir.

Tablo 56: "Yurtta boş zamanlarınızı nasıl değerlendiriyorsunuz?" sorusuna verilen cevapların dağılımları

	n	%
Tv izleyerek	5	2.6
Sosyal medyada vakit geçirerek	130	67.7
Derslerimi tekrar ederek	60	31.3
Ders dışı kitap okuyarak	76	39.6
Diğer		
Arkadaşlarla vakit geçirerek, sohbet ederek	36	58.1
Kur'an okuyarak/Kur'an ezberi yaparak	4	6.5
Hobilerle ilgilenerek; müzik, film, oyun vb.	13	21.0
Ders çalışarak/Test çözerek	4	6.5
Uyuyarak	15	24.2
Toplam	192*	-

*Birden fazla şıkkın işaretlenebildiği bu soruda toplam % değeri %100.0'den fazla olduğu için değer verilmemiştir.

Okul ve pansiyon arasında hayatlarına devam eden öğrencilerin kendilerine ayrılan zaman dilimini nasıl değerlendirecekleri konusu önemli bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira öğrencilerin çoğunun boş zamanında yaptığı ilk iş cevaplardan da anlaşılacağı üzere sosyal medyada vakit geçirmektir. Tablo 56'ya göre öğrencilerin %2.6'sı yurtta boş zamanlarında TV izlediğini, %67.7'si sosyal medyada vakit geçirdiğini, %31.3'ü derslerini tekrar ettiğini, %39.6'sı ders dışı kitap okuduğunu belirtmiştir. Gençlerin boş zamanlarını daha kaliteli geçirebilmeleri için gerekli çözüm önerileri bulmak elzemdir. Boş zamanların değerlendirilmesi ile ilgili çalışmalar yapılmalı gençler bu hususta bilinçlendirilmelidir.

Tablo 57: "Yurtta dini konular hakkında danışman ister misiniz?" sorusuna verilen cevapların dağılımları

	n	%
Evet	114	60.3
Hayır	75	39.7
Toplam	192	100.0

Tablo 57'ye göre öğrencilerin %60.3'ü yurtta dini konular hakkında danışman istediğini, %39.7'si istemediğini söylemiştir.

Tablo 58: "Son olarak söylemek istediğiniz bir şey var mı?" sorusuna verilen cevapların dağılımları

Tema	Kodlar	n	%
Yurt problemleri	İnternet yetersiz, telefonlara el konulmamalı	15	22.7
	Etüt saatleri ve süresi düzenlenmeli	9	13.6
	Yemekler çok kötü	9	13.6
	Çamaşır makinesi hafta içi de kullanılmalı	2	3.0
	Çarşı izni düzenlenmeli	2	3.0
Arkadaş problemleri		7	10.6
Sistem problemleri		11	16.7
Diğer		19	28.8
Toplam		66*	-

Anket sonrası öğrencilerin %22.7'si internetin yetersiz olduğunu ve telefonlara el konulmaması gerektiğini, %13.6'sı etüt saatlerinin ayarlanması gerektiğini, %13.6'sı yurt yemeklerinin çok kötü olduğunu, %3.0'ü çamaşır makinesinin hafta içi de kullanılması gerektiğini, %3.0'ü çarşı izninin düzenlenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Öğrencilerin %10.6'sı arkadaşlarla ilgili yaşadıkları problemlerden ve bekledikleri çözümlerden, %16.7'si sistemin sorunlarından bahsetmiştir. Öğrencilerden alınan bazı örnek cümleler şu şekildedir: *4 yıldır bu yurtta kalıyorum. Keşke her yetişkin burada bize her konuda bir gün çocukları da bu yurtta kalabilir düşüncesiyle davransalar. Çocuğunun yemeyeceği yemeği ya da rahatsız olacağı bir davranışı bize de uygulamasalar/Yurt içerisinde kitap okumak ve ilim öğrenmek için daha iç açıcı bir mekân olmasını isterdim/dini hassasiyetleri çoğunlukta olduğu yurtlarda, hassasiyeti olmayan ve bazı sıkıntılı davranışlar sergileyen kişiler idare tarafından güzelce uyarılmalı/Şu süreçte kocaman bir kafa karışıklığı yaşayan genç bir kitle var. Her biri tek tek din değiştiriyor. Evet sorular var cevaplar da var fakat kalplere dokunmuyor. Verilecek cevapla birlikte kalplerin daha çok ısındırılması gerektiğini düşünüyorum/Böyle bir anketi doldurmak beni sevindirdi. İçindeki bazı sorularla şu sıra kendi kendime boğuşuyorum. Bir kez daha düşünmemi sağladı. Umarım yararım dokunmuştur. Teşekkür ederim/Bir imam hatip okulunun yurdu olarak dini aktivitelerin seyrek değil sıklıkla yapılmasını istiyorum. Bazı geceler dışarı*

çıkma izni (okul bahçesi) olsa daha iyi olur. Etüt saatleri erkene alınsa, bazı aktivitelerde bulunulsa daha güzel olur/Anket vaziyet tahlil eder, bu aşamadan sonra mühim olan sıkıntılı olarak saptanan hususlara karşı üzüntü duymak değil somut adımlar atabilmektir/Yurttaki öğrencilerin sadece bu gibi anketler ile değil de yurt içinde normal bir zamanda da adam yerine konup önerilerin dinlenmesi ve yönetimin öğrencilerle beraber yapılması söz konusu olursa daha sağlıklı olur diye düşünüyorum/Okulda ve yurtta birçok kişi zorbalığa uğruyor, çoğu öğretmen ise bu zorbalığı yapan kişiye göz yumuyor. Bunun düzeltilmesi gerektiğini düşünüyorum/Yurt idaresiyle çok sıkıntılar çektim, çekiyorum. Arkadaşlarımın davranışlarından kötü etkileniyorum. Ben burada kalmak istemiyorum/Belletmenlerin kendilerini bizden üstün görmeyip sıkıntılarımızla daha samimi ilgilenmesi/ Dini sorunlarımı, şüphelerimi özgürce ve rahatlıkla sorabileceğim biri olsun istiyorum. Çünkü bu aralar kafamı karıştıran çok şey var. Ve artık inanamıyorum. Bir an önce bu duygulardan kurtulmak istiyorum. Fakat tek başıma başarılı olabileceğimi sanmıyorum. Aksine gitgide uzaklaşıyorum ve bir inanç olmaması daha mantıklı gelmeye başladı son zamanlarda/Yurtta psikolojik anlamda rahat hissettiğimiz ve danışabileceğimiz birisi olmalı psikolog, danışan vs./Dini bayram ve günlerin imam hatipler özelinde daha fazla önemsenmesini istiyorum ve yurt içerisinde de bu gibi etkinliklerin imanımızı arttırdığını ve herkese keyif verdiğini yurtları daha yaşanabilir kıldığını düşünüyorum/Yanlış anlaşılmak istemiyorum iyi ki geldiniz ama yurt sorunlarının çözülebileceğini düşünmüyorum. Örneğin camlarımızda kilit var ve defalarca hava sıcaklığında açmak istedik ama izin verilmedi ve hep etüt sonrası pissiniz gibi tabirlerle karşılaşıyorum. Bu genel yapılıyor ama istekler önemsiz sadece yurt idaresi önemli gibi oluyor. Yurtta kalmak gözümde sadece bir zorunluluktur. Böyle gelmiş böyle gider/Özellikle lise çağında çok fazla kirli bilgiye maruz kalındığı için dini noktalarda daha çok kafa karışıklığı olabiliyor belki manevi bir danışman ile yahut farklı şekillerde bu konu üzerine düşülmesi gerektiğini düşünüyorum. (Tablo 58).

3.3. ARAŞTIRMA SORULARININ KARŞILAŞTIRMALI TABLOLARI VE YORUMLARI

Tablo 59: Yaşa göre "Namaz ibadetini yerine getirme konusunda aşağıdakilerden hangisi sizin için uygundur?" sorusuna verilen cevapların karşılaştırması

	Ortanca (min-maks)	χ^2	**p**	**Post Hoc**
Her zaman kılarım (1)	17.00 (14.00-19.00)	9.294	**0.010**	1>3 2>3
Sık sık kılarım (2)	17.00 (13.00-19.00)			
Bazen kılarım+Hiç kılmam (3)	16.00 (14.00-20.00)			

min: Minimum, maks: Maksimum

Namazını her zaman kılan öğrencilerin yaş ortancası 17.00 (min=14.00-maks=19.00), sık sık kılan öğrencilerin yaş ortancası 17.00 (min=13.00, maks=19.00) ve bazen kılan ya da hiç kılmayan öğrencilerin yaş ortancası 16.00'dır (min=14.00, maks=20.00). İstatistiksel olarak her zaman namaz kılan ve sık sık namaz kılan öğrencilerin yaşı bazen kılamayan ya da hiç kılamayan öğrencilerden anlamlı derecede yüksektir (p=0.010) (Tablo 59).

Tablo 60: Yaşa göre "Kuran okuma ibadetini yerine getirme konusunda aşağıdakilerden hangisi sizin için uygundur?" sorusuna verilen cevapların karşılaştırması

	Ortanca (min-maks)	**Z**	**P**
Her gün okurum	16.00 (14.00-19.00)	0.744	0.457
Bazen okurum	17.00 (13.00-20.00)		

min: Minimum, maks: Maksimum

Her gün Kur'an okuyan öğrencilerin yaş ortancası 16.00 (min=14.00, maks=19.00), bazen okuyan öğrencilerin yaş ortancası 17.00'dir (min=13.00, maks=20.00). Her gün Kur'an okuyan ve bazen okuyan öğrencilerin yaşları arasında istatiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir. (p>0.05) (Tablo 60).

Tablo 61: "Namaz ibadetini yerine getirme konusunda aşağıdakilerden hangisi sizin için uygundur?" ve "Yurtta kalmak sizi dinî açıdan nasıl etkilemektedir?" sorularının karşılaştırması

	Çok iyi n (%)	**İyi n (%)**	**Değişiklik olmadı n (%)**	**Kötü n (%)**	χ^2	**p**
Her zaman kılarım	8 (13.3)	28 (46.7)	22 (36.7)	2 (3.3)		
Sık sık kılarım	7 (13.2)	30 (56.6)	14 (26.4)	2 (3.8)	25.029	**<0.001**
Bazen kılarım+ Hiç kılmam	4 (5.1)	19 (24.1)	50 (63.3)	6 (7.6)		

Namaz ibadetini uygulama sıklığı ve yurt hayatının dini açıdan etkisi arasında istatistiksel bir ilişki olduğu saptanmıştır. ($p<0.001$). Namazını her zaman kılan öğrencilerin %13.3'ü yurtta kalmanın dini hayatını çok iyi etkilediğini, %46.7'si iyi etkilediğini, %36.7'si değiştirmediğini ve %3.3'ü kötü etkilediğini ifade etmiştir. Sık sık kılanların %13.2'si, bazen kılan ya da hiç kılmayanların ise %5.1'i yurtta kalmanın dini hayatını çok iyi etkilediğini belirtmiştir (Tablo 61).

Tablo 62: "Kur'ân-ı Kerim okuma konusunda aşağıdakilerden hangisi sizin için uygundur?" ve "Yurtta kalmak sizi dinî açıdan nasıl etkilemektedir?" sorularının karşılaştırması

	Çok iyi n (%)	**İyi n (%)**	**Değişiklik olmadı n (%)**	**Kötü n (%)**	χ^2	**p**
Her gün okurum	2 (9.5)	9 (42.9)	10 (47.6)	0 (0.0)	0.703	0.934
Bazen okurum	16 (9.8)	65 (39.9)	73 (44.8)	9 (5.5)		

Kur'ân-ı Kerim okuma sıklığı ve yurt hayatının dini etkisi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. ($p>0.05$). Her gün okuyan öğrencilerin %42.9'u, bazen okuyan öğrencilerin %39.9'u yurtta kalmanın dini hayatını iyi etkilediğini, her gün okuyan öğrencilerin %47.6'sı, bazen okuyan öğrencilerin %44.8'i değişiklik olmadığını belirtmiştir (Tablo 62).

Tablo 63:" Kendimi … dindar olarak kabul ediyorum." ve "Namaz ibadetini yerine getirme konusunda aşağıdakilerden hangisi sizin için uygundur?" sorularının karşılaştırması

	Her zaman kılarım n(%)	**Sık sık kılarım n(%)**	**Bazen kılarım+ Hiç kılmam n(%)**	χ^2	**p**
Çok dindar	12 (70.6)	2 (11.8)	3 (17.6)		
Dindar	41 (40.2)	37 (36.3)	24 (23.5)	54.227	<0.001
Biraz dindar+Dindar olmayan	7 (9.6)	14 (19.2)	52 (71.2)		

Kendini çok dindar tanımlayan öğrencilerin %70.6'sı, kendini dindar olarak tanımlayan öğrencilerin %40.2'si her zaman namaz kıldığını ifade ederken, biraz dindar olan ya da dindar olmayan olarak kabul eden öğrencilerin %71.2'si bazen kıldığını ya da hiç namaz kılmadığını ifade etmiştir. Buna göre öğrencilerin dindarlık tanımlarıyla namaz kılma sıklığı arasında anlamlı bir ilişki vardır ($p<0.001$) (Tablo 63).

Tablo 64: "Kendimi … dindar olarak kabul ediyorum." ve "Kur'ân-ı Kerim okuma konusunda aşağıdakilerden hangisi sizin için uygundur?" sorularının karşılaştırması

	Her gün okurum n(%)	**Bazen okurum n(%)**	χ^2	**p**
Çok dindar	4 (23.5)	13 (76.5)		
Dindar	10 (10.2)	88 (89.8)	2.720	0.274
Biraz dindar+Dindar olmayan	7 (10.1)	62 (89.9)		

Kendini çok dindar kabul eden öğrencilerin %76.5'i, dindar kabul eden öğrencilerin %89.8'i, biraz dindar ya da dindar olmayan olarak kabul eden öğrencilerin ise %89.9'u bazen Kur'an Kerim okuduğunu ifade etmiştir. Öğrencilerin dindarlığı ve Kur'an Kerim okuma sıklığı arasında anlamlı bir ilişki yoktur ($p>0.05$) (Tablo 64).

Tablo 65: "Namaz ibadetini yerine getirme konusunda aşağıdakilerden hangisi sizin için uygundur?" ve "Yurtta kalmak, ibadetlerinizi/dinî vazifelerinizi yerine getirme hususunda herhangi bir engel oluşturuyor mu?" sorularının karşılaştırılması

	Evet n (%)	**Bazen n (%)**	**Hayır n (%)**	χ^2	**p**
Her zaman kılarım	0 (0.0)	11 (18.3)	49 (81.7)		
Sık sık kılarım	2 (3.8)	6 (11.3)	45 (84.9)	4.907	0.285
Bazen kılarım+ Hiç kılmam	5 (6.3)	10 (12.7)	64 (81.0)		

Namazını her zaman kılan öğrencilerin %81.7'si, sık sık kılan öğrencilerin %84.9'u ve bazen kılan ya da hiç kılmayan öğrencilerin %81.0'i yurtta kalmanın ibadetlerine engel olmadığını ifade etmiştir. Namaz kılma sıklığı ve yurt hayatının ibadet hayatına engel oluşu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. (p>0.05) (Tablo 65).

Tablo 66: "Kur'ân-ı Kerim okuma konusunda aşağıdakilerden hangisi sizin için uygundur?" ve "Yurtta kalmak, ibadetlerinizi/dinî vazifelerinizi yerine getirme hususunda herhangi bir engel oluşturuyor mu?" sorularının karşılaştırması

	Evet n (%)	**Bazen n (%)**	**Hayır n (%)**	χ^2	**p**
Her gün okurum	0 (0.0)	5 (23.8)	16 (76.2)	1.705	0.390
Bazen okurum	5 (3.1)	22 (13.5)	136 (83.4)		

Kur'an-ı Kerim'i her gün okuyan öğrencilerin %76.2'si, bazen okuyan öğrencilerin %83.4'ü yurtta kalmanın ibadetlerini yerine getirme hususunda engel oluşturmadığını ifade etmiştir. Kur'an-ı Kerim okuma sıklığı ve yurt hayatının ibadet hayatına engel oluşu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (p>0.05) (Tablo 66).

Tablo 67:" Kaçıncı sınıfta okuyorsunuz?" ve "Dinî bilgilerinizi daha çok okuldan mı, yoksa ailenizden mi öğrendiniz?" sorularının karşılaştırması

	Aile n (%)	**Okul n (%)**	**Diğer n (%)**	χ^2	**p**
1	42 (59.2)	21 (29.6)	8 (11.3)		
2	15 (45.5)	17 (51.5)	1 (3.0)	9.716	0.137
3	16 (38.1)	20 (47.6)	6 (14.3)		
4	24 (52.2)	15 (32.6)	7 (15.2)		

Öğrencilerden 1.sınıfta okuyanların %59.2'si sınıfta okuyanların %45.5'i, 3.sınıfta okuyanların %38.1'i ve 4.sınıfta okuyanların %52.2'si dini bilgilerini daha çok ailesinden öğrendiğini söylemiştir. Öğrencilerin sınıfı ve dini bilgileri öğrendikleri kaynak arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur (p>0.05) (Tablo 67).

Tablo 68: "Yurtta kalmak sizi dinî açıdan nasıl etkilemektedir?" ve "Kendi evinizde kalsanız sizde dinî yönden nasıl bir değişiklik olurdu?" sorularının karşılaştırması

	Daha iyi n (%)	**Daha kötü n (%)**	**Aynı n (%)**	χ^2	**p**
Çok iyi	0 (0.0)	8 (42.1)	11 (57.9)	40.955	<0.001
İyi	10 (13.0)	13 (16.9)	54 (70.1)		
Değişiklik olmadı	26 (30.2)	2 (2.3)	58 (67.4)		
Kötü	7 (70.0)	0 (0.0)	3 (30.0)		

Yurtta kalmanın dini hayata etkisi ile kendi evinde kalmanın dini yönden yapacağı değişiklik arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. (p<0.001). Buna göre, yurtta kaldığı için dini hayatının çok iyi etkilendiğini söyleyen öğrencilerin %42.1'i kendi evinde kalsaydı dini yönden daha kötü bir değişiklik yaşayacağını, %57.9'u bir değişiklik olmayacağını ifade etmiştir. Yurtta kaldığı için dini hayatının iyi etkilendiğini söyleyen öğrencilerin %70.1'i, değişiklik olmayan öğrencilerin %67.4'ü kendi evinde kalsaydı dini yönden bir değişiklik yaşamayacağını söylemiştir. Yurtta kalmanın dini hayatına kötü etkisi olduğunu belirten öğrencilerin %70.0'i ise kendi evinde kalsaydı bu durumun dini hayatını daha iyi bir hale getireceğini belirtmiştir (Tablo 68).

Tablo 69: "İlk dinî bilgilerinizi kimden öğrendiniz?" ve "Dinî bilgilerinizi daha çok okuldan mı, yoksa ailenizden mi öğrendiniz?" sorularının karşılaştırması

	Aile n (%)	**Okul n (%)**	**Diğer n (%)**	χ^2	**p**
Ailemden	92 (55.4)	56 (33.7)	18 (10.8)	12.155	0.002
Cami ve Kuran Kursu+Diğer	5 (19.2)	17 (65.4)	4 (15.4)		

İlk dini bilgilerini ailesinden öğrenen öğrencilerin %55.4'ü dini bilgilerini daha çok ailesinden, ilk dini bilgileri cami, Kur'an Kursu veya diğer kaynaklardan öğrenen öğrencilerin ise %65.4'ü dini bilgileri daha çok okuldan öğrendiğini belirtmiştir.

Öğrencilerin ilk dini bilgileri öğrendikleri kaynakla, daha çok öğrendikleri kaynak arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır (p=0.002) (Tablo 69).

Tablo 70: "İlk dinî bilgilerinizi kimden öğrendiniz?" ve "Dinî içerikli sorularınıza aileniz yeterli cevap verebiliyor mu?" sorularının karşılaştırması

	Tamamen yeterli n (%)	**Oldukça yeterli n (%)**	**Kısmen yeterli n (%)**	**Yetersiz n (%)**	χ^2	**p**
Ailemden	61 (37.0)	74 (44.8)	25 (15.2)	5 (3.0)	10.793	0.009
Cami ve Kuran Kursu+Diğer	4 (15.4)	10 (38.5)	10 (38.5)	2 (7.7)		

İlk dini bilgilerini ailesinden öğrenen öğrencilerin %37.0'si dini içerikli sorularına ailesinden aldığı yanıtların tamamen yeterli, %44.8'i ise oldukça yeterli olduğunu belirtmiştir. İlk dini bilgilerini cami, Kur'an Kursu ya da diğer kaynaklardan öğrenen öğrencilerin %38.5'i dini içerikli sorularına ailesinden aldığı cevapların oldukça yeterli, %38.5'i ise kısmen yeterli olduğunu ifade etmiştir. İlk dini bilgilerin öğrenildiği kaynak ve dini içerikli sorulara aileden alınan cevapların tatmin seviyesi arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. (p=0.009) (Tablo 70).

Tablo 71: "Okulunuzda verilen dinî-meslekî dersler sizin için yeterli midir?" ve "Meslek dersi öğretmenlerinizin itikadi/inanç konularında ikna ediciliği yeterli midir?" sorularının karşılaştırması

	Tamamen yeterli n (%)	**Oldukça yeterli n (%)**	**Kısmen yeterli n (%)**	**Yetersiz n (%)**	χ^2	**p**
Tamamen yeterli	30 (38.5)	34 (43.6)	9 (11.5)	5 (6.4)	30.777	<0.001
Oldukça yeterli	17 (21.8)	44 (56.4)	17 (21.8)	0 (0.0)		
Kısmen yeterli	6 (27.3)	7 (31.8)	8 (36.4)	1 (4.5)		
Yetersiz	2 (14.3)	3 (21.4)	5 (35.7)	4 (28.6)		

Okulda verilen dini-mesleki derslerin tamamen yeterli olduğunu belirten öğrencilerin %43.6'sı, oldukça yeterli olduğunu belirten öğrencilerin %56.4'ü meslek dersi öğretmenlerini itikad/inanç konusunda oldukça ikna edici bulmaktadır. Okulda verilen dini-mesleki derslerin kısmen yeterli olduğunu belirten öğrencilerin %36.4'ü, yetersiz olduğunu belirten öğrencilerin %35.7'si meslek dersi öğretmenlerini itikad/inanç konusunda kısmen ikna edici bulmaktadır. Öğrenciler açısından okulda verilen dini-

mesleki derslerin yeterlik seviyesi ve meslek dersi öğretmenlerinin itikadi/inanç konusunda ikna ediciliği arasında anlamlı bir ilişki vardır (p<0.001) (Tablo 71).

Tablo 72: "Dinî içerikli sorularınıza aileniz yeterli cevap verebiliyor mu?" ve "İnançla ilgili sorunlarınız ve sorularınıza aldığınız cevaplar yeterli midir?" sorularının karşılaştırması

	Tamamen yeterli n (%)	**Oldukça yeterli n (%)**	**Kısmen yeterli n (%)**	**Yetersiz n (%)**	χ^2	**p**
Tamamen yeterli cevap veriyor	12 (19.0)	28 (44.4)	21 (33.3)	2 (3.2)	9.977	0.303
Oldukça yeterli cevap veriyor	16 (19.0)	48 (57.1)	16 (19.0)	4 (4.8)		
Kısmen yeterli cevap veriyor	3 (8.6)	21 (60.0)	9 (25.7)	2 (5.7)		
Yetersiz	0 (0.0)	3 (42.9)	4 (57.1)	0 (0.0)		

Öğrencilerin dini içerikli sorularına ailelerinden aldıkları cevapların yeterlilik seviyesi ve inançla ilgili sorularına aldıkları cevapların yeterlik seviyesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. (p>0.05). Dini içerikli sorularına ailelerinden tamamen yeterli cevaplar alan öğrencilerin %44.4'ü, oldukça yeterli cevaplar alan öğrencilerin %57.1'i, kısmen yeterli cevaplar alan öğrencilerin %60.0'ı ve yetersiz cevaplar alan öğrencilerin %42.9'u inançla ilgili sorularına aldıkları cevapların oldukça yeterli olduğunu ifade etmiştir (p>0.05) (Tablo 72).

Tablo 73: "Dinî içerikli sorularınıza aileniz yeterli cevap verebiliyor mu?" ve "Ailemi … olarak kabul ediyorum." Sorularının karşılaştırması

	Çok dindar n (%)	**Dindar n (%)**	**Biraz dindar n (%)**	χ^2	**p**
Tamamen yeterli cevap veriyor	23 (35.4)	42 (64.6)	0 (0.0)	26.676	<0.001
Oldukça yeterli cevap veriyor	21 (25.0)	60 (71.4)	3 (3.6)		
Kısmen yeterli cevap veriyor	2 (5.7)	27 (77.1)	6 (17.1)		
Yetersiz	0 (0.0)	5 (71.4)	2 (28.6)		

Dini içerikli sorularına ailesinden tamamen yeterli cevaplar alan öğrencilerin %64.6'sı, oldukça yeterli cevaplar alan öğrencilerin %71.4'ü, kısmen yeterli cevaplar alan

öğrencilerin %77.1'i ve yetersiz cevaplar alan öğrencilerin %71.4'ü ailesini dindar olarak kabul ettiğini ifade etmiştir. Öğrencilerin dini içerikli sorularına ailesinden aldıkları cevapların yeterlik seviyesi ile ailenin dindarlık seviyesi arasında anlamlı bir ilişki vardır (p<0.001) (Tablo 73).

Tablo 74: "Annenin eğitim seviyesi" ve "Dinî içerikli sorularınıza aileniz yeterli cevap verebiliyor mu?" sorusunun karşılaştırması

	Tamamen yeterli n (%)	**Oldukça yeterli n (%)**	**Kısmen yeterli n (%)**	**Yetersiz n (%)**	χ^2	**p**
İlkokul	20 (32.3)	19 (30.6)	18 (29.0)	5 (8.1)	19.911	0.011
Ortaokul	8 (20.5)	26 (66.7)	4 (10.3)	1 (2.6)		
Lise	20 (39.2)	22 (43.1)	8 (15.7)	1 (2.0)		
Üniversite	14 (45.2)	14 (45.2)	3 (9.7)	0 (0.0)		

Annenin eğitim seviyesi ve öğrencilerin dini içerikli sorularına aileden aldıkları cevapların yeterlik seviyesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. (p=0.011). Annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerin %30.6'sı, ortaokuldan mezunu olan öğrencilerin %66.7'si, liseden mezunu olan öğrencilerin %43.2'si ve üniversiteden mezunu olan öğrencilerin %45.2'si, dini içerikli sorulara ailesinden oldukça yeterli cevaplar aldıklarını söylemiştir (Tablo 74).

Tablo 75: "Babanın eğitim seviyesi" ve "Dinî bilgilerinizi daha çok okuldan mı, yoksa ailenizden mi öğrendiniz?" sorusunun karşılaştırması

	Aile n (%)	**Okul n (%)**	**Diğer n (%)**	χ^2	**p**
İlkokul	8 (32.0)	11 (44.0)	6 (24.0)	19.893	0.003
Ortaokul	10 (33.3)	16 (53.3)	4 (13.3)		
Lise	27 (44.3)	28 (45.9)	6 (9.8)		
Üniversite	43 (69.4)	16 (25.8)	3 (4.8)		

Babası ilkokuldan mezunu olan öğrencilerin %44.0'ü, ortaokuldan mezunu olan öğrencilerin %53.3'ü, liseden mezunu olan öğrencilerin %45.9'u dini bilgileri daha çok okuldan; babası üniversite mezunu olan öğrencilerin %69.4'ü ise daha çok aileden öğrendiğini ifade etmiştir. Babanın eğitim seviyesi ve öğrencilerin dini bilgileri öğrendiği kaynaklar arasında anlamlı bir ilişki vardır (p=0.003) (Tablo 75).

Tablo 76: "Babanın eğitim seviyesi" ve "Dinî içerikli sorularınıza aileniz yeterli cevap verebiliyor mu?" sorusunun karşılaştırması

	Tamamen yeterli n (%)	**Oldukça yeterli n (%)**	**Kısmen yeterli n (%)**	**Yetersiz n (%)**	χ^2	**p**
İlkokul	2 (8.0)	10 (40.0)	11 (44.0)	2 (8.0)	26.375	0.001
Ortaokul	10 (33.3)	12 (40.0)	6 (20.0)	2 (6.7)		
Lise	18 (29.5)	27 (44.3)	14 (23.0)	2 (3.3)		
Üniversite	26 (42.6)	31 (50.8)	4 (6.6)	0 (0.0)		

Babanın eğitim seviyesi ve öğrencilerin dini içerikli sorularına aileden aldıkları cevapların yeterlik seviyesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. (p=0.011). Babası ilkokul mezunu olan öğrencilerin %40.0'ı, ortaokul mezunu olan öğrencilerin %40.0'ı, lise mezunu olan öğrencilerin %44.3'ü ve üniversite mezunu olan öğrencilerin %50.8'i, dini içerikli sorulara ailesinden oldukça yeterli cevaplar aldıklarını söylemiştir (Tablo 76).

Tablo 77: "Babanın eğitim seviyesi" ve "Ailemi ….. kabul ediyorum" sorusunun karşılaştırması

	Çok dindar n (%)	**Dindar n (%)**	**Biraz dindar n (%)**	χ^2	**p**
İlkokul	3 (12.0)	19 (76.0)	3 (12.0)	14.435	0.017
Ortaokul	4 (13.3)	23 (76.7)	3 (10.0)		
Lise	11 (18.0)	48 (78.7)	2 (3.3)		
Üniversite	24 (38.7)	35 (56.5)	3 (4.8)		

Babanın eğitim seviyesi ve ailelerin dindarlık seviyeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunduğu tespit edilmiştir (p=0.017). Babası ilkokul mezunu olan öğrencilerin %76.0'sı, ortaokul mezunu öğrencilerin %76.7'si, lise mezunu öğrencilerin %78.7'si ve üniversite mezunu öğrencilerin %56.5'i ailesini dindar kabul ettiğini belirtmiştir (Tablo 77).

SONUÇ VE ÖNERİLER

MEB Din Öğretimi Genel Müdürlüğü'ne bağlı İmam-Hatip Liseleri pansiyonlarında kalan gençlerin dini problem ve beklentileri konusunun araştırma problemi olarak ele alındığı bu çalışmada, Bursa ili Yıldırım ve İnegöl ilçeleri İmam-Hatip Lisesi Pansiyonları araştırma alanı olarak seçilmiştir.

Birinci bölümde ergenlik kavramı, din eğitimi açısından ergenlik dönemi ve pansiyonlar hakkında bilgi verilmiştir. Ergenlik dönemi bireyin şüphe ve sorgulamalarının arttığı ve sorularına cevap bulmaya çalıştığı bir dönemdir. Birey sorularına aldığı cevaplar oranında dine karşı ilgisini sürdürmektedir. Bu sebeple ergen bireyin sorularına tatmin edici bir şekilde cevap verilmesi için doğru ve yerinde bir rehberliğe ihtiyacı vardır. Din eğitimi açısından ergenlik döneminin öneminden bahsedildikten sonra pansiyonların tanımı, tarihçesi, günümüzde pansiyona giriş koşulları ele alınmıştır.

İkinci bölümde ise ergenlik dönemi dini gelişim sürecini etkileyen faktörler üzerinde durulmuştur. Ergenlik dönemi birey açısından hassas ve bunalıma açık bir dönem olmakla beraber aynı zamanda ergen birey bu dönemde pek çok dış etmene maruz kalmaktadır. Ergen bireyin dini gelişim sürecini etkileyen iç ve dış faktörler başta aile olmak üzere, kişilik/şahsiyet, okul, sosyal çevrenin (akran grupları, kitle iletişim araçları) önemli tesiri vardır. Çocukluk ve ergenlik döneminde bireyin din eğitiminde etkili olan birincil kurum ailedir. Bireyin gelişim dönemlerine göre hangi dönemde nasıl bir din eğitimi verilmesi gerektiği ilk olarak ailenin sorumluluğundadır. Bu sebeple anne ve baba çocuklarına verdiği din eğitiminin ergende karşılık bulmasını istiyorlarsa, dini kurallar ve değerleri kendi hayatlarında tatbik ederek örnek olmalıdırlar. Bununla birlikte anne ve baba, ergen bireye kendisini kıymetli hissettirecek yaklaşımlar sergileyip, bireyin arzu ve isteklerine değer verdiği müddetçe çocukları üzerinde etkili olabilecek, iletişimi sağlıklı bir biçimde devam ettirebileceklerdir.

Ergenlik döneminde etkili olan bir değer faktör ise arkadaş grubudur. Özellikle pansiyonda kalan öğrencilerin ailesiyle geçirdiği zaman azalmakta okul ve pansiyonda geçirdiği zaman artmaktadır. Ailesiyle paylaşmadığı pek çok vaziyeti akran grubuyla paylaşan ergen birey, arkadaşlarından her açıdan etkilendiği gibi dini bakımdan da etkilenmektedir. Bireyin çevresinde yeterince dini uyaran olduğu müddetçe dine olan

merakı ve ilgisi artarak devam edecektir. Dolayısıyla bireyin vaktinin çoğunu geçirdiği arkadaş grubu iyi bilinmeli, kimlerle ne tür vakit geçirdiğinin farkında olunmalıdır.

Bir başka etkili faktör ise okuldur. Bireyin okul atmosferi, özellikle din eğitimi veren mesleki ders öğretmenleri ergen bireyin dine dair yaklaşımını etkileyen önemli etmenlerdir. Bu dönemde bireyin rol model aldığı kişilerin başında öğretmenleri gelmektedir. Bu yüzden ergen bireyin dini eğitiminden sorumlu olan eğitimcilerin olumsuz tutum ve davranışları, bireyin dinle arasına mesafe koymasına sebebiyet verebilecekken; olumlu tutum ve davranışları ise dine olan alakasının çoğalmasını sağlayacaktır. Dolayısıyla ergen bireye din eğitimi ve öğretimi verecek olan eğitimcilerin hoşgörülü olması, şefkatli ve sevecen bir tavırla öğrenciye yaklaşması büyük önem arz etmektedir.

Ergen ve sosyal çevre başlığı altında incelediğimiz bir diğer etmen ise kitle iletişim araçlarıdır. Yapılan çalışmalar ergenlerin vaktinin büyük çoğunluğunu sosyal medyada geçirdiğini göstermektedir. Kitle iletişim araçlarının başında gelen TV, toplum üzerindeki etkinliğini gitgide arttırmaktadır. Nitekim ergen izlediği bir dizi veya filmde beğendiği karakterin rolüne bürünebilmekte ve izlediği yayınların kurgu olduğu bilincinden uzaklaşabilmektedir. Bu durumda bireyin olumlu örneklerle kişiliğini özdeşleştirmesi faydalı iken olumsuz örnekler de tam tersi olabilmektedir. Bu nedenle bireyin dini gelişimine olumlu etki edebilecek yayınları izlemesini sağlamak ve bu manada ergen bireye örneklik teşkil etmek daha uygun olacaktır. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte kullanımında artışın görüldüğü bir diğer kitle iletişim aracı sosyal medya platformlarıdır. Ergen birey kimi zaman farklı bir kimlik maskesi altında kendini olduğundan farklı göstererek bu platformlarda vakit geçirmektedir. Bu şekilde sosyalleşmek bireye cazip gelmekte bu da toplumdan git gide uzaklaşmasına sebebiyet vermektedir. Bireyin vaktini nasıl değerlendireceği konusunda rehberlik yapılmalı, sosyal medyaya bağımlı olacak şekilde bireyden bi haber olunmamalı ve sosyal medyanın olumlu şekilde kullanımı teşvik edilmelidir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise araştırmadan elde edilen bulgular ve değerlendirilmesi yapılmıştır. Ankete katılan gençlerle ilgili genel bulgular verilmiş yaşları, cinsiyetleri, anne-babalarının öğrenim durumları ve meslekleri, pansiyonlu okul seçme nedenleri hakkında bilgiler verilmiştir.

Bu genel değerlendirmeden sonra çalışma sonuçları hakkında şunlar söylenebilir.

Ankete katılan 192 öğrenciden 140'ı (%72.9) kız; 52'si (27.1) erkektir. Öğrenciler 13-20 yaş grupları arasındandır. Öğrencilerin tamamı öz anneye sahipken %94.8'inin babası öz babasıdır. Bu veri araştırmaya katılan öğrencilerin parçalanmamış aile yapısına sahip olduklarını göstermektedir. Öğrencilerin anne ve babalarının tahsil düzeyleri, genel olarak ilkokul mezunu seviyesindedir. Babalarının mesleklerinin genellikle az gelir getiren meslek gruplarına sahip olduğu, annelerinin ise büyük çoğunluğunun ev hanımı olduğu, öğrencilerin sosyo-ekonomik açıdan ise büyük bir kesiminin orta tabakada yer alan ailelere mensup oldukları anlaşılmıştır. (Varsayım 2 doğrulanmıştır.)

Öğrenciler pansiyonlu okulu %58.9 oranla kendi istekleri ile tercih etmişlerdir. Aile ve akrabalarının isteği üzerine gelenlerin oranı ise %21.4'tür. (Varsayım 1 doğrulanmıştır.) Öğrencilerin tekrar seçme şansı verilse %50.5'inin ailesiyle eğitimine devam etmek istemesi bulundukları durumdan memnun olmadıkları ve birtakım sıkıntılar yaşadıkları şeklinde yorumlanmıştır.

Ailelerin pansiyonda çocuğunu ziyaret etme oranı istenilen düzeyde değildir. Pansiyona ziyarete sık sık gelenlerin oranı %4.2 bazen gelenler %46.4, ziyarete hiç gelmeyenler ise %49.5 oranındadır. Ailelerin ikamet ettikleri yer baz alındığında öğrencileri ziyaret etme noktasında eksik kalmaları, bu hususta ilgisiz kaldıklarını göstermektedir. (Varsayım 3 doğrulanmıştır.) Zira öğrencilerin %5.2'si sık sık ziyaret edilmek istediğini, %43.8'i belirli aralıklarla ziyaret edilmek istediklerini belirtmişlerdir.

Pansiyonda kalan kişiler arkadaşlarında dini açıdan ahlaki problemler, dini değerlere önem vermeme, ibadetlerini yerine getirmeme, gıybet, dedikodu, saygısızlık etme vb. eksiklikleri gördüklerini belirtmişlerdir. (Varsayım 4 doğrulanmıştır.) Pansiyonda karşılaşılan olumsuz davranışlara karşı arkadaşlarının tepkisi, %43.2'si sözlü olarak uyardığını, %12.6'sı yurt idaresine bildirdiğini, %34.7'si ilgilenmediğini, görmezden geldiğini belirtmiştir. (Varsayım 5 kısmen doğrulanmıştır.) Öğrenciler dini açıdan kendilerinde %77.2 oranı ile ibadet eksikliğini görmekte, bu durumu itikadi ve imânî sorunlar, bilgisizlik, gaflet vb. konular takip etmektedir. (Varsayım 6 doğrulanmıştır.)

Öğrenciler boş vakitlerini genellikle sosyal medyada geçirerek, kitap okuyarak, arkadaşlarla vakit geçirerek, derslerini tekrar ederek değerlendirmektedir. Ancak telefon, TV, bilgisayarın sınırlı olmasından, çarşı izni yetersizliğinden şikayetçidirler.

Öğrenciler %60.3 oranıyla pansiyon binasında devamlı kalacak, dini konularda kendilerine rehberlik edecek, problemlerine yardımcı olacak bir danışman istemektedirler. (Varsayım 7 doğrulanmıştır.)

Öğrenciler %58.9 oranı ile dini vazife alanlarının herhangi birinde çalışmak istememektedirler. Öğrenciler ileride meslek olarak kendi alanlarıyla ilgili mesleklerde %3.7 oranı ile çalışmak istemektedirler. (Varsayım 8 kısmen doğrulanmıştır.)

Anket bulgularından da anlaşıldığı üzere öğrenciler, gelişim ve değişimlerinin yoğun olduğu bu dönemde çeşitli sorunlar ve zorluklar ile karşılaşabilmektedirler. Bu sebeple onların bu zorlukları aşmaları ve gelişimlerini en makul biçimde devam ettirebilmeleri için ihtiyaç duydukları her türlü yardım ve desteği sağlamak gerekmektedir. Gençlerin, fiziksel ve sosyal olarak bulundukları ortamı daha iyi bir pozisyona getirmek için gösterilen ihtimam, çaba ve gayretler, onlara verilen kıymetin önemli bir göstergesidir. Bu çaba ve gayretlerin sonuç vermesi ise öğrenci, belletmen öğretmen, idarî personel ve aile iş birliğinden geçmektedir. Var olan sorunlar için planlama yapılmalı, metotlar üretilmeli, öğrenciyi sürece katarak çözüm bulmaya çalışılmalıdır. Bu sınırlı araştırma göstermiştir ki pansiyonlar tek boyutlu değil, çok boyutlu çalışmalara konu olacak derecede önemli bir meseledir.

Elde edilen bulgular ve tespitler neticesinde şu önerilerde bulunabiliriz:

1. Pansiyonların fiziki ve sosyal olanakları daha iyi duruma getirilmeli ve öğrencilerin uyumunu kolaylaştırıcı faaliyetler yapılmalıdır.

2. Öğrencilerle yakından ilgilenilmeli, diyalog tek yönlü değil çift yönlü olmalı, her insanın özel olduğu unutulmamalı, öğrencilere manevi destek sağlanmalıdır.

3. Sağlıklı bir iletişim gerçekleştirebilmek için sevgi ve itinayla hareket edilmeli, amirane ve baskıcı bir iletişimden kaçınılmalıdır.

4. Pansiyonda görev alan belletmenlerin, orada kalan öğrencilere, daha hoşgörülü, merhametli, şefkatli, anlayışlı muamele göstermelerinde fayda vardır. Ayrıca öğrencilerden gelebilecek olan problem ve sıkıntılara karşı daha ilgili ve çözüm odaklı olunmalıdır.

5.Gençlerin boş zamanlarını yararlı ve verimli geçirmelerine imkân sağlayacak koşullar oluşturulmalıdır.

6. Her pansiyonda öğrencilerin problemlerinin çözümünde yardımcı olabilecek, çevreye uyum sağlamalarında ve beklentilerini gerçekleştirmede destek sağlayabilecek danışman görevlendirilmelidir.

7. Pansiyonla ilgilenen tüm personeller icra ettikleri görevin bilincinde olmalı ve vazifelerini yaparken daha hassas bir şekilde hareket etmelidir.

8. Anne-babadan mahrum kalmak, zorlu bir dönem olan gençlik ve buna bağlı problemler, sosyal çevrede yaşanan istenmeyen davranışlar vb. durumlar öğrencilerde belli başlı sorunlara yol açabilir. Nitekim din eğitimi açısından birey, dini tutum ve davranışlara haiz olduğu müddetçe inancını muhafaza edebilecektir. Bu sebeple pansiyonlarda, manevi yönden, gencin gelişimine katkı sağlayacak danışman görevlendirilmesi oldukça önemlidir.

9. Gençlerin, bireysel ve sosyal hayatında önemli rolleri bulunan kurum ve kuruluşların, gençlere verilmek istenen meziyetler doğrultusunda dizayn edilmeleri dikkat edilmesi gereken bir başka husustur.

10. Gençler iyi bir müslüman, hayırlı bir insan, yararlı bir vatandaş olarak yetiştirilmek isteniyorsa, her şeyden evvel onu tanımalı, içinde bulunduğu ortama vakıf olmalı, hal ve hareketlerle onlara örnek olunmalıdır.

KAYNAKÇA

Âdem, Mahmut. *Eğitim Planlaması.* Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Yayınları, 1981.

Akaslan, Yaşar. "Tarihî Seyri İtibarıyla Medreseler". *Diyanet Aylık Dergi,* 337 (2019), 18-21.

Akto, Akif. "Kişilik Oluşumunda Dinîn Rolü". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 52/2 (Ağustos 2011), 191-217 https://doi.org/10.1501/Ilhfak_0000001085.

Alkan Ersoy Özmen. ''Aile Parçalanmasının Çocuğun Okul Başarısına Etkisi: Trabzon Örneği''. *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 4/5 (2018), 167-225. https://doi.org/10.31765/karen.438376.

Allport, Gordon Willard. *Becoming: Basic Considerations for a Psychology of Personality.* Canada: Yale University Press, 1955.

Allport, Gordon. *Personality: A Psychological Interpretation.* New York: HORT, 1951.

Arıcı, Handan - Arıcan, Sümeyra. "Ergen Din Tasavvurunun İnşasında Sosyal Medya". *Kalemname* 12 (December 2021), 67-93.

Arman Rodopman, Ayşe. "Okul Yaşamında Ergen ve Sorunları". *Türkiye Klinikleri Child Psychiatry-Special Topics* 4/2 (2018), 153-158.

Armaner, Neda. *Din Psikolojisine Giriş,* Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1980.

Aslan, Neşe - Cansever, Belgin Arslan. "Okuldaki Sosyal Etkinliklere Katılımda Ebeveyn-Çocuk Etkileşimi (Kültürlerarası Bir Karşılaştırma)". *Ege Eğitim Dergisi,* 1/8 (2007), 113-130.

Avcı Ahmet. ''Aile Yapı ve Atmosferinin Okul Şiddetine Etkisi''. *Değerler Eğitimi Dergisi* 8/19 (Haziran 2010), 7-52.

Ay, Mehmet Emin – Gücen, Merve. "Ergenlik Dönemi Din Eğitimi Yöntem ve Yaklaşımları". *International Congress On Islamic Education* (p. 293).

Ay, Mehmet Emin. *Ailede ve Okulda Din Eğitimi.* Bursa: Düşünce Kitabevi, 6. Baskı, 2020.

Ay, Mehmet Emin. *Çocuklarımıza Allah'ı Nasıl Anlatalım?.* (İstanbul: Timaş Yayınları, 33. Baskı, 2015.

Aybey, Salih. "Gençlik ve İnanç Eğilimleri". *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/3, (2022), 932-963.

Aydın, Mehmet Zeki. "Ailede Ahlak Eğitimi". *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/2 (Aralık 2003), 125-158.

Ayhan, Halis. *Din Eğitimi ve Öğretimi,* Ankara: DİB Yayınları, 1. Baskı, 1985.

Baktır, Mustafa. "Suffe". *TDV İslam Ansiklopedisi.* 37/469-470. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.

Bayat, Ekrem "Sosyal Medya ve Yapılan Paylaşımlar Üzerine Kur'anı Bir Değerlendirme", *Universal Journal of Theology* 6/2 (Aralık 2021), 1-28.

Bayraktar M. Faruk. *İslam ve Eğitim.* İstanbul: Bayraklı Yayınları, 9. Baskı, 2012.

Bayraktar, M. Faruk. "Ailenin Eğitim Görevi". *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 2 (1995), 1-114.

Bayraktar, M. Faruk. *İslam Eğitiminde Öğretmen/Öğrenci Münasebetleri.* İstanbul: İlahiyat Fakültesi, Yayınları, 2. Baskı, 1987.

Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail. *el-Câmiʿu'ṣ-ṣaḥîḥ.* nşr. Muhammed Züheyr b. Nasr. 9 Cilt. b.y.: Dâru Tavki'n-Necât, 1422/2000.

Canan, İbrahim. *Resulullah'a Göre Ailede ve Okulda Çocuk Terbiyesi.* İstanbul: Kültür ve Eğitim Vakfı Yayınları, 6. Baskı, 1988.

Cebeci, Suat. *Din Eğitimi Bilimi ve Türkiye'de Din Eğitimi.* Ankara: Akçağ Yayınları, 1996.

Çağlayan, Ahmet. *İlköğretimlerde Eğitimde Yönetim Yönetimde Kalite.* İstanbul: Bilge Matbası, 4. Baskı, 2005.

Çelebi, Ahmed. *İslam'da Eğitim- Öğretim.* çev. Ali Yardım, İstanbul: Damla Yayınevi, 4. Baskı, 2013.

Dodurgalı, Abdurrahman. *Ailede Çocuğun Din Eğitimi.* İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları,1998.

(DÖGMBO), Din Öğretimi Genel Müdürlüğüne Bağlı Okullar. Erişim 22 Mayıs 2024. https://dogm.meb.gov.tr/bilgisistemi/okul_listesi.

Ebû Dâvûd, Süleymân b. el-Eş'as b. İshâk es-Sicistânî el-Ezdî. es-Sünen. nşr. Şuayb el-Arnaût vd. 7 Cilt. Beyrut: Dâru'r-Risâletü'l-Âlemiyye, 1430/2009.

Er-Ruveyfî, İbn Manzûr, Ebu'l-Fadl Muhammed b. Mükrim b. Alî b. Ahmed el-Ensârî. *Lisânü'l- 'Arab.* 4/19, Beyrut: Dâru Sâdr, h. 1424.

Geldard, Kathryn - Geldard, David. *Ergenler ve Gençlerle Psikolojik Danışma,* çev. Metin Pişkin, Ankara: Nobel Kitabevi, 3. Baskı, 2017.

Gümrükçüoğlu, Süleyman. "Çocuğun Din Eğitiminde Ailenin Rolü". *KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi,* 3/1 (2017), 39-60. https://doi.org/10.21798/kadem.20171301410

Günay, Ünver - Çelik, Celaleddin. *Dindarlığın Sosyo-Psikolojisi,* Adana: Baran Ofset, 1. Baskı, 2006.

Gündüz, Turgay. "Ergenlik Dönemi Din Eğitimi". *Etkili Din Öğretimi* 3 (2010), 73-101.

Gündüz, Turgay. *İslam, Gençlik ve Din Eğitimi.* İstanbul: Düşünce Kitabevi Yayınları, 2002.

Gürses, İbrahim – İrk, Esra "İnternet Kullanımı ve Ergenlerin Dini Gelişimleri Üzerine Bir Araştırma". Ulu*dağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 27/1 (Ağustos 2018), 109-135.

Hasan Sertap Demirel, *Gölbaşı ortaöğretim kurumları pansiyonlarında kalan öğrencilerin hizmet kalitesi algı düzeyleri* (Ankara: Türk Hava Kurumu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014), 10.

Hayati Hökelekli, *Çocuk, Genç, Aile Psikolojisi ve Din.* İstanbul: Dem Yayınları, 1. Basım, 2009.

Hökelekli, Hayati. "Ergenlik Çağı Davranışlarında Din Eğitiminin Etkisi". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/1 (Ocak 1986), 35-51.

Hökelekli, Hayati. "*Gençlik ve Din İhtiyacı". Milli Kültür,* 50 (1985), 87-89.

Hökelekli, Hayati. *Çocuk ve Gençte Dini Kişilik Gelişimi.* İstanbul: Ensar Neşriyat, 2. Baskı, 2016.

Hökelekli, Hayati. *Değerler Psikolojisi ve Eğitim.* İstanbul: Timaş Yayınları, 1. Baskı, 2011.

Hökelekli, Hayati. *Din Psikolojisi,* Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1993.

Hökelekli, Hayati. *Din Psikolojisi.* Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 3. Baskı, 1998.

HUGAUM, Hacettepe Üniversitesi Gençlik Araştırmaları ve Uygulama Merkezi. "Gençliğin Önemi". Erişim 23 Mayıs 2024. https://hugaum.hacettepe.edu.tr/

Irmak, Aylin Yalçın - Çelikkalp, Ülfiye. "Okul Temelli Ergen Sağlığı Tarama Programı Sonuçları". *TJFMPC* 16/2 (2022), 255-64.

Isfehânî, Ragîb. *Tafsîlu'n-Neş'eteyn ve Tahsîlu's-Saadeteyn.* çev. Mehmed Emre, İstanbul: Osmanlı Yayınevi, 1980.

İbn Mâce, Ebû Abdillah Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî, *es-Sünen*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1981.

Kanik, İsa. "Kur'ân Kıssalarında Ailevî İlke ve Değerler". *Tefsir Araştırmaları Dergisi* 4/2 (Ekim 2020), 256-286.

Karacoşkun,M. Doğan. "İbnü'l-Arabî'de İnsan Psikolojisine Yaklaşımlar ve Kişilik Çözümlemeleri". *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 7/3 (Haziran 2007), 71-108.

Karataş, Süleyman – Atıcı, Meryem. "Sınavla Öğrenci Alan Ortaöğretim Okullarının Pansiyonunda Kalan Öğrencilerin Pansiyonla İlgili Görüşleri". *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi,* 4/2 (2014), 167-177.

Karslı, Necmi. *Dindarlık, Kişilik ve Ruh Sağlığı, Beş Faktörlü Kişilik Yapısı ve Dindarlık.* Ed., Nevzat Gencer - Muammer Cengil, İstanbul: Çamlıca Yayınları, 1. Baskı, 2020.

Kars Mükerrem Saliha. "Manevi Destekte Duanın Yeri ve Önemi". İLSAM Akademi Dergisi 1/2 (Eylül 2021), 153-175. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2138894

Kaya, Yahya Kemal. *Eğitim Yönetimi.* Ankara: Ofset Matbası, 4. Baskı, 1991.

Koç, Mustafa. “Demografik Özellikler ile Dindarlık Arasındaki İlişki: Yetişkinler Üzerine Ampirik Bir Araştırma”. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19/2, (2010), 217-248.

Koptagel, Günsel. *Ruhsal Etkileşim Açısından Çocuk ve Aile.* İstanbul: Ak Yayınları, 1981.

Köylü, Mustafa. *Gelişimsel Basamaklara Göre Din Eğitimi,* Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 3. Baskı, 2013.

Kula, Naci. “Kur’an Işığında İnsan- Çevre İlişkisinin Ruh Sağlığı Açısından Önemi”. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/1 (Ocak 2000), 1-10.

Kuruçay, Yasin - Gürses, İbrahim. “Ergenlerde Anlamsızlık İle İlgili Problemlere Dinin Etkisi Üzerine Değerlendirmeler”, *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/1 (2018), 87-111.

(MEBY), Millî Eğitim Bakanlığı Yönetmeliği, *Resmî Gazete* 29899 (25 Aralık 2016), md. 13763/2008, 26/5/2008, Erişim 22 Mayıs 2024. https://ogm.meb.gov.tr/www/mill-egitim-bakanligina-bagli-resmi-okullarda-yatililik-bursluluk-sosyal-yardimlar-ve-okul-pansiyonlari-yonetmeligi-yayimlandi/icerik/511.

Mehmedoğlu, Ali Ulvi. *Kişilik ve Din,* İstanbul: Dem Yayınları, 2004.

Mili Eğitim Bakanlığı (MEB), “Mevzuat”. Erişim 1 Ocak 2024. https://www.meb.gov.tr/mevzuat/liste.php?ara=12

Müslim, Ebu’l-Hüseyn Müslim b. Haccâc el-Kuşeyrî, *es-Sahîh*, Çağrı Yay. I-III İstanbul 1992.

Necati, Osman. *Kur’ân ve Psikoloji.* Ankara: Fecr Yayınları, 1998.

Orhan, Filiz - Dağcı, Abdullah. “Ergenlikte Dini Kimliğin İnşası: Sosyal Öğrenme Kuramı Açısından Bir Değerlendirme”. *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4/7 (Haziran 2015), 115-132.

Öcal, Mustafa. *Çocukta Sosyal Gelişim.* Tartışmalı İlmi Toplantılar Dizisi: 27, İstanbul: İslami İlimler Araştırma Vakfı Yayınları,1998.

Öcal, Mustafa. *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Din Eğitimi.* İstanbul: Düşünce Kitabevi, 1. Basım, 2011.

Özdemir Ömer. ''Ebeveynlere Göre Ailede Çocuğun Din Eğitimi''. Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 47/47 (Kasım 2019), 313-344.

Özdemir, Şuayip. "Çocuğun Din Eğitiminde Ailenin Rolü". *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi,* 9 (2002), 1-113.

Özdemir, Tuncay Yavuz - Orhan, Mustafa. "Ortaöğretim Kurumlarının Pansiyonlarında Kalan Öğrencilerin Pansiyon Hakkındaki Görüşleri". *Anadolu Eğitim Liderliği Ve Öğretim Dergisi,* 8/1 (2020), 18-41.

Özdemir, Yalçın – Tunçer, İrem – Yavuz, Gizem– Özdemir, Melek. "Ergen Öğrencilerin Okulda Temel Psikolojik Gereksinimleri Ölçeğinin Psikometrik Özellikleri: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması". *Ege Eğitim Dergisi* 16/2 (2015), 441-458. https://doi.org/10.12984/eed.83915

Pakdemirli, M. Nur. *Genç Dindarlığı ve Din Eğitimi.* Konya: Çizgi Kitabevi, 2015.

Peker, Hüseyin. "Kur'an'a Göre Dindarlığın Boyutları". *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 12/2 (2012), 41–49.

Peker, Hüseyin. *Din Psikolojisi,* İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2003.

Sağlam, İsmail. "Çocuklarda Davranışların Şekillenmesinde Etkili Olan Faktörlere Teorik Bir Yaklaşım". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/2 (Haziran 2001), 192-215.

Sağlam, İsmail. Çocuklara İbadet Davranışı Kazandırma. İstanbul: Düşünce Kitabevi, 2. Basım , 2019.

Şahin, Hüseyin. *Aykırı Ergenlerin Psikolojisi,* İstanbul: Çalış Ofset, 2019.

Şenol, Dolunay – Yıldız, Sıtkı. "Yatılı İlköğretim Bölge Okullarında Öğrenci-Öğretmen ve Aile Etkileşimi -Diyarbakır ve Erzurum Örneği". *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 18/1 (2009), 359-376.

Taş, Kemaleddin. "Dindarlığa Yüklenen Anlamlar: Üniversite Öğrencileri Üzerine Uygulamalı Bir Araştırma". *İlahiyat Fakültesi Dergisi* 15/2 (2010), 47-62.

Tavukçuoğlu, Mustafa. “Avrupalı Türk Gençlerinin Kültürel Kimlik Problemlerinden Din Olgusu Üzerine”. *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/9 (2000), 29-43.

Tosun, Cemal. *Din Eğitimi Bilimine Giriş.* Ankara: Pegem A yayıncılık, 2002.

Tümer, Günay. “Din maddesi” *İslam Ansiklopedisi.* 9/312-320. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.

Türk Dil Kurumu (TDK), *Türk Dil Kurumu Sözlüğü.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2012.

Türkoğlu, Hülya Semiz. “Sosyal Medya Üzerinden Mahremiyet Farkındalığı ve Değişimin Ölçümlenmesine Yönelik Bir Araştırma”. *Connectist: Istanbul University Journal of Communication Sciences* 0/54 (Jun. 2024), 163-189. https://doi.org/10.26650/CONNECTIST408216

Üreyen, Sadi-Ünal, Ali. ‘’Ortaöğretim Yönetici ve Öğretmenlerinin Parçalanmış Aile Çocuklarının Eğitiminde Karşılaştığı Sorunlar’’. *Trakya Eğitim Dergisi* 12/1 (Ocak 2022), 148-164. https://doi.org/10.24315/tred.880367

Yavuz, Kerim. *Çocukta Dinî Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi.* Ankara: DİB Yayınları, 1983.

Yavuzer, Haluk. *Aile ve Çocuk.* İstanbul: Ak Yayınları, 1981.

Yılmaz, Musa Kâzım. *İslam’da Aile ve Çocuk Terbiyesi*. ed. İbrahim Canan, Tartışmalı İlmi Toplantılar Dizisi: 18, İstanbul: İslami İlimler Arş. Vakfı Yayınları, 2015.

EKLER

Ek:1 Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Etik Kurul Kararı

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİK KURULLARI
(Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulu)
TOPLANTI TUTANAĞI

OTURUM TARİHİ	**OTURUM SAYISI**
31 Mayıs 2019	2019-04

KARAR NO 41 : Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'nden alınan Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Esmanur AKNUR'un "Pansiyonda Kalan Öğrencilerin Dini Problem ve Beklentilerinin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi (İnegöl İlçesi İmam Hatip Liseleri Yatılı Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma)" konulu tez çalışması kapsamında uygulanacak anket sorularının değerlendirilmesine geçildi.

Yapılan görüşmeler sonunda; Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Esmanur AKNUR'un *"Pansiyonda Kalan Öğrencilerin Dini Problem ve Beklentilerinin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi (İnegöl İlçesi İmam Hatip Liseleri Yatılı Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma)"* konulu tez çalışması kapsamında uygulanacak anket sorularının, fikri, hukuki ve telif hakları bakımından metot ve ölçeğine ilişkin sorumluluğu başvurucuya ait olmak üzere uygun olduğuna oybirliği ile karar verildi.

Ek:2 Bursa İl Milli Eğitim Müdürlüğü AR-GE Kararı

T.C.
BURSA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-86896125-605.01-72675283 20.03.2023
Konu : Esmanur AKNUR'un Uygulama İzni

MÜDÜRLÜK MAKAMINA

İlgi : Milli Eğitim Bakanlığı'nın Araştırma Uygulama İzinleri konulu 21/01/2020 tarih ve 1563890 (2020/2) sayılı Genelgesi.

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı yüksek lisansöğrencisi Esmanur AKNUR'un "Pansiyonda Kalan Öğrencilerin Dini Problem ve Beklentilerinin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi (İnegöl İlçesi İmam Hatip Liseleri Örneği)" konulu araştırması, Bursa Uludağ Üniversitesi Rektörlüğü, Genel Sekreterliğinin 24.02.2023 tarih ve 98275 sayılı yazıları ile bildirilmektedir.

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı yüksek lisansöğrencisi Esmanur AKNUR'un "Pansiyonda Kalan Öğrencilerin Dini Problem ve Beklentilerinin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi (İnegöl İlçesi İmam Hatip Liseleri Örneği)" konulu araştırmasını İnegöl Şehit Fevzi Başaran Anadolu İmam Hatip Lisesi Pansiyonu, İnegöl Anadolu İmam Hatip Lisesi Pansiyonu, Yıldırım İpekçilik Anadolu İmam Hatip Lisesi Pansiyonu ve Yıldırım Merkez Bursa Anadolu İmam Hatip Lisesi Pansiyonunda uygulama yapma isteği ilimizde oluşturulan "Araştırma Değerlendirme Komisyonu" tarafından incelenerek değerlendirilmiştir. Araştırma ile ilgili çalışmanın **okul/kurumlardaki eğitim öğretim faaliyetleri aksatılmadan, araştırma formlarının aslı okul müdürlüklerince görülerek ve gönüllülük esası ile** okul müdürlüklerinin gözetim ve sorumluluğunda ilgi Genelge çerçevesinde uygulanması ayrıca **araştırma sonuçlarının Müdürlüğümüz ile paylaşılması** komisyonumuzca uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Bekir ALDEMİR
İl Milli Eğitim Şube Müdürü

OLUR

Seyit Ali BÜYÜK
Vali a.
İl Milli Eğitim Müdürü

Ek : Ölçekler (8 Sayfa)

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Adres : Hocahasan Mh. İlkbahar Cad. No:38
(Yeni Hükümet Konağı A Blok) 16050/Osmangazi/BURSA
Telefon No : 0 (224)225 25 78
E-Posta: arge16@meb.gov.tr
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr
Belge Doğrulama Adresi : https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys
Bilgi için: Engin SEYMEN
Unvan : Veri Hazırlama ve Kontrol İşletmeni
İnternet Adresi: http://bursa.meb.gov.tr Faks: 445 18 10
Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. https://evraksorgu.meb.gov.tr adresinden 10fa-3658-30dd-8063-2c69 kodu ile teyit edilebilir.

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi : Bursa Uludağ Üniversitesi Rektörlüğü Öğrenci İşleri Daire Başkanlığının 24.02.2023 tarih ve 98275 sayılı yazısı.

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı yüksek lisansöğrencisi Esmanur AKNUR'un "Pansiyonda Kalan Öğrencilerin Dini Problem ve Beklentilerinin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi (İnegöl İlçesi İmam Hatip Liseleri Örneği)" konulu araştırmasını İnegöl Şehit Fevzi Başaran Anadolu İmam Hatip Lisesi Pansiyonu, İnegöl Anadolu İmam Hatip Lisesi Pansiyonu, Yıldırım İpekçilik Anadolu İmam Hatip Lisesi Pansiyonu ve Yıldırım Merkez Bursa Anadolu İmam Hatip Lisesi Pansiyonunda uygulama yapma isteği, 20.03.2023 tarih ve 72675283 sayılı Makam Onayı ile uygun görülmektedir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Bekir ALDEMİR
Müdür a.
İl Milli Eğitim Şube Müdürü

Ek:
1-Makam Onayı (1 sayfa)
2-Veri Toplama Aracı (8 sayfa)

Dağıtım:
Gereği:
İnegöl, Yıldırım İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne

Bilgi:
Bursa Uludağ Üniversitesi Rektörlüğü
Genel Sekreterliği

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Adres : Hocahasan Mh. İlkbahar Cad. No:38
(Yeni Hükümet Konağı A Blok) 16050/Osmangazi/BURSA
Telefon No : 0 (224)225 25 78
E-Posta: arge16@meb.gov.tr
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr
Belge Doğrulama Adresi : https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys
Bilgi için: Engin SEYMEN
Unvan : Veri Hazırlama ve Kontrol İşletmeni
İnternet Adresi: http://bursa.meb.gov.tr Faks: 445 18 10
Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. https://evraksorgu.meb.gov.tr adresinden 3df3-4873-3893-9476-cb39 kodu ile teyit edilebilir.

Ek:3 Anket soruları

PANSİYON ÖĞRENCİLERİNİN
DİNİ PROBLEM VE BEKLENTİLERİ ARAŞTIRMASI

Sevgili gençler,

Aşağıdaki sorular, bilimsel bir araştırmada kullanılmak üzere hazırlanmıştır. Araştırma, sizlerin dinî problem ve beklentilerinizi ele almayı ve bu konuda durum tespitini amaçlamaktadır. Vereceğiniz içten ve samîmî cevaplarla bilimsel bir çalışmaya katkıda bulunmuş olacaksınız. İsim yazmanıza gerek yoktur. Vereceğiniz bilgiler tamamen bilimsel amaçla kullanılacak ve kişisel bilgilerin gizliliği ilkesine bağlı olarak değerlendirilecektir. Lütfen soruları içtenlikle cevaplayınız.

Katkılarınız için teşekkür ederim.

1- Yaşınız: ……

2- Cinsiyetiniz: ( ) Kız ( ) Erkek

3- Kaçıncı sınıfta okuyorsunuz?: ( ) 9 ( ) 10 ( ) 11 ( ) 12

4- Yurtta kaçıncı yılınız?: ( ) 1 ( ) 2 ( )3 ( )4

5- Anneniz: 1. ( ) Özannem
2. ( ) Üvey
3. ( ) Öldü
4. ( ) Sağ ama bizden ayrı yaşıyor

Babanız: 1. ( ) Özbabam
2. ( ) Üvey
3. ( ) Öldü
4. ( ) Sağ ama bizden ayrı yaşıyor

5- Annenizin eğitim durumu: 1. ( ) Okuma-yazma bilmiyor
2. ( ) İlkokul
3. ( ) Ortaokul
4. ( ) Lise
5. ( ) Üniversite (Lisans)
6. ( ) Lisansüstü

6- Babanızın eğitim durumu: 1. ( ) Okuma-yazma bilmiyor
2. ( ) İlkokul
3. ( ) Ortaokul

4. ( ) Lise
5. ( ) Üniversite (Lisans)
6. ( ) Lisansüstü

7- Annenizin işi veya mesleği? 1. ( ) Ev hanımı
2. ( ) Memur
3. ( ) İşçi
4. ( ) Serbest meslek
5. ( ) Ölü
6. ( ) Diğer…….

8- Babanızın işi veya mesleği? 1. ( ) İşçi
2. ( ) Memur
3. ( ) Esnaf
4. ( ) Çiftçi
5. ( ) İş adamı
6. ( ) İşsiz
7. ( ) Emekli
8. ( ) Ölü
9. ( ) Diğer…….

9- Ailenizin ekonomik durumu aşağıdakilerden hangisine uymaktadır?

1. ( ) Çok fakir
2. ( ) Fakir
3. ( ) Orta halli
4. ( ) İyi
5. ( ) Zengin

10- Şu anda aileniz nerede oturmaktadır?

1. ( ) Köyde
2. ( ) İlçede
3. ( ) Şehir merkezinde
4. ( ) Yurtdışında

11- Ailenizin oturduğu ev aşağıdakilerden hangisine uymaktadır?

1. ( ) Kendi evimiz
2. ( ) Kira
3. ( ) Lojman

12- Ailenizden herhangi biri, sizi ziyaret amacıyla pansiyona gelir mi?

1. ( ) Sık sık gelir
2. ( ) Bazen gelir
3. ( ) Hiç gelmez

13- Ne kadar sıklıkla sizi ziyarete gelmelerini isterdiniz?

1. ( ) Beni sık sık ziyaret etmelerini isterdim.
2. ( ) Belirli aralıklarla gelmelerini isterdim.
3. ( ) Onların ziyarete gelmeleri benim için pek önemli değil.
4. ( ) Ziyaretime gelmelerini istemiyorum.

14- Evinizi özlüyor musunuz?

1. ( ) Çok özlüyorum
2. ( ) Biraz özlüyorum
3. ( ) Pek özlemiyorum
4. ( ) Hiç özlemiyorum

15- Pansiyonlu okulu tercih etmenizde en fazla kimin etkisi oldu?

1. ( ) Kendim
2. ( ) Ailem-Akrabalarım
3. ( ) Öğretmenlerim
4. ( ) Arkadaşlarım
5. ( ) Diğer……..

16- Seçme şansınız olsaydı kimin yanında kalarak eğitiminize devam etmek isterdiniz?

1. ( ) Aile
2. ( ) Akraba
3. ( ) Tek başına
4. ( ) Kaldığım yerden memnunum
5. ( ) Diğer……..

17- Bulunduğunuz okula kendi isteğinizle mi geldiniz?

1. ( ) Araştırarak dinî ve ahlakî gelişimim için kendi isteğimle geldim
2. ( ) Anne-babamın isteğiyle

3. ( ) Öğretmenlerin yönlendirmesiyle
4. ( ) Arkadaşlarımın etkisiyle
5. ( ) Diğer……..

16- Dinî vazife alanlarının hangisinde çalışmak istersiniz?

1. ( ) Milli Eğitim Bakanlığı'nda Din K. ve Ahl. Bilg. Öğret.
2. ( ) Milli Eğitim Bakanlığı'nda Meslek Dersleri Öğret.
3. ( ) Diyanet İşleri Başkanlığı Bünyesinde Müftü, İmam, Vaiz, Müezzin vs-
4. ( ) Yüksek Öğretimde Akademik Çalışma (İlahiyat ve İslamî İlimler Fakülteleri vs)
5. ( ) Hiçbiri

15- Hangi mesleği kendinize uygun görüyorsunuz?

1. ( ) Hakim
2. ( ) Doktor
3. ( ) Polis
4. ( ) Öğretmen
5. ( ) Meslek Dersleri Öğretmenliği
6. ( ) Müftü
7. ( ) İmam
8. ( ) Vaiz
9. ( ) Vaize
10. ( ) Müezzin
11. ( ) Diğer (lütfen yazınız)……
12. ( ) Hiçbiri

18- Okulunuzda verilen dinî-meslekî dersler sizin için yeterli midir?

1. ( ) Tamamen yeterli
2. ( ) Oldukça yeterli
3. ( ) Kısmen yeterli
4. ( ) Yetersiz

19- Meslek dersi öğretmenlerinizin itikadî/inanç konularında ikna ediciliği yeterli midir?

1. ( ) Tamamen yeterli

2. ( ) Oldukça yeterli

3. ( ) Kısmen yeterli

4. ( ) Hocalarımızın itikadî/inanç konularında ikna ediciliği yetersiz

20- Aileniz din eğitimini yeterince destekliyor mu?

1. ( ) Tamamen destekliyor
2. ( ) Oldukça destekliyor
3. ( ) Kısmen destekliyor
4. ( ) Desteklemiyor

21- İHL'ye başlamadan önce din eğitimi almış mıydınız?

1. ( ) Evet
2. ( ) Hayır

22- İlk dinî bilgilerinizi kimden öğrendiniz?

1. ( ) Ailemden
2. ( ) Cami ve Kur'an Kursunda
3. ( ) Önceki okulumdan
4. ( ) Diğer……....

23- Dinî bilgilerinizi daha çok okuldan mı, yoksa ailenizden mi öğrendiniz?

1. ( ) Aile
2 ( ) Okul
3.( ) Diğer……..…

24- Dinî içerikli sorularınıza aileniz yeterli cevap verebiliyor mu?

1. ( ) Tamamen yeterli cevap veriyor
2. ( ) Oldukça yeterli cevap veriyor
3. ( ) Kısmen yeterli cevap veriyor
4. ( ) Yetersiz

25- Kişisel bir probleminiz olduğunda dinî duygularınız size huzur verir mi?

1. ( ) Evet
2. ( ) Bazen
3. ( ) Hayır
4. ( ) Diğer……

26- Gündelik yaşamla ilgili herhangi bir sorunla karşılaştığınızda, ne kadar sıklıkla dinî inançlarınıza dayanarak çözüm yolları ararsınız?

1. ( ) Her zaman
2. ( ) Çoğu zaman
3. ( ) Bazen
4. ( ) Hiçbir zaman

27- Çözemediğiniz din ve inanç açısından bir problem sizi rahatsız eder mi?

1. ( ) Her zaman rahatsız eder
2. ( ) Çoğu kez rahatsız eder
3. ( ) Bazen rahatsız eder
4. ( ) Hiç rahatsız etmez

28- İnançla ilgili sorunlarınız ve sorularınıza aldığınız cevaplar yeterli midir?

1. ( ) İnançla ilgili sorunlar ve sorulara aldığım cevaplar tamamen yeterlidir
2. ( ) İnançla ilgili sorunlar ve sorulara aldığım cevaplar oldukça yeterlidir
3. ( ) İnançla ilgili sorunlar ve sorulara aldığım cevaplar kısmen yeterlidir
4. ( ) İnançla ilgili sorunlar ve sorulara aldığım cevaplar yetersizdir

29- Aklınıza takılan her türlü dinî soruyu çekinmeden sorabileceğiniz biri var mı? Cevabınız evet ise kim olduğunu yazar mısınız?

1. ( ) Evet, var …..…….
2. ( ) Hayır, yok

30- Aklınıza takılan dinî soruların cevaplarını daha çok kimden öğreniyorsunuz?

1. ( ) Ailemden
2. ( ) Öğretmenlerimden
3. ( ) Camiden/ Kur'an Kursundan
4. ( ) Diğer (lütfen belirtiniz)……

31- Din ile ilgili aşağıdaki yayınlardan hangisini okursunuz?

1. ( ) Kur'an-ı Kerim Meali
2. ( ) Hadis kitapları
3. ( ) İlmihal kitapları
4. ( ) Başka (varsa lütfen yazınız): ……
5. ( ) Hiçbiri

32- Namaz ibadetini yerine getirme konusunda aşağıdakilerden hangisi sizin için uygundur?

1. ( ) Her zaman kılarım

2. ( ) Sık sık kılarım
3. ( ) Bazen kılarım
4. ( ) Hiç kılmam
5. ( ) Diğer: ……

33- Oruç ibadetini yerine getirme konusunda aşağıdakilerden hangisi sizin için uygundur?

1. ( ) Ramazan ayı boyunca oruç tutarım
2. ( ) Ramazan ayı boyunca bazen oruç tutarım
3. ( ) Sağlık problemlerim nedeniyle tutamıyorum
4. ( ) Oruç tutmuyorum
5. ( ) Diğer: ……

34- Kur'an-ı Kerim okuma konusunda aşağıdakilerden hangisi sizin için uygundur?

1. ( ) Her gün okurum
2. ( ) Bazen okurum
3. ( ) Kur'an okumayı bilmiyorum
4. ( ) Hayır, okumam
5. ( ) Diğer: ……..

35- Yurtta kalmak, ibadetlerinizi/dinî vazifelerinizi yerine getirme hususunda herhangi bir engel oluşturuyor mu? Cevabınız evet ise kısaca nedenini yazar mısınız?

1. ( ) Evet……..
2. ( ) Bazen
3. ( ) Hayır

36- Ailemi …… olarak kabul ediyorum.

1. ( ) Çok dindar
2. ( ) Dindar
3. ( ) Biraz dindar
4. ( ) Dindar olmayan

37- Kendimi ……... olarak kabul ediyorum.

1. ( ) Çok dindar
2. ( ) Dindar
3. ( ) Biraz dindar
4. ( ) Dindar olmayan

38- Yurtta kalan arkadaşlarımı …….... olarak kabul ediyorum.

1. ( ) Çok dindar
2. ( ) Dindar
3. ( ) Biraz dindar
4. ( ) Dindar olmayan

39- Kendinizde dinî açıdan hangi eksiklikleri görüyorsunuz?

……..

……..

40- Yurtta kalanlarda dinî açıdan hangi eksiklikleri görüyorsunuz?

……..

……..

41- Yurtta kalmak sizi dinî açıdan nasıl etkilemektedir?

( ) Çok iyi

( ) İyi

( ) Değişiklik olmadı

( ) Kötü

42- Kendi evinizde kalsanız sizde dinî yönden nasıl bir değişiklik olurdu?

1. ( ) Daha iyi
2. ( ) Daha kötü
3. ( ) Aynı

43- Ne sıklıkla dua edersiniz?

1. ( ) Sık sık dua ederim
2. ( ) Özel durumlarda dua ederim
3. ( ) Sıkıntılı anlarda dua ederim
4. ( ) Hiç etmem

44- Dualarınızda Allah'tan en çok istediğiniz üç şeyi yazar msınız?

…….

…….

45- Kutsal şeylere inancınızın sarsıldığı olur mu?

1. ( ) Kutsal şeylere inancım her zaman sarsılır
2. ( ) Çoğu kez sarsılır
3. ( ) Bazen sarsılır

4. ( ) Hiç sarsılmaz

46- Dinî konularla uğraşmaktan sıkıldığınız olur mu?

1. ( ) Dinî konularla uğraşmaktan her zaman sıkılırım
2. ( ) Çoğu kez sıkılırım
3. ( ) Bazen sıkılırım
4. ( ) Hiç sıkılmam

47- Yurtta kendinizi yalnız hissediyor musunuz?

1. ( ) Her zaman yalnız hissediyorum
2. ( ) Çoğu zaman yalnız hissediyorum
3. ( ) Bazen yalnız hissediyorum
4. ( ) Yalnız hissetmiyorum

48- Yurtta sizi üzen, canınızı sıkan bir baskı hissediyor musunuz?

1. ( ) Her zaman hissediyorum
2. ( ) Çoğu kez hissediyorum
3. ( ) Bazen hissediyorum
4. ( ) Hiç hissetmiyorum

49- Yurttakilerin mantıksız davrandığını düşünüp sıkıldığınız olur mu?

1. ( ) Her zaman yurttakilerin mantıksız davrandığını düşünüp sıkılırım
2. ( ) Çoğu kez yurttakilerin mantıksız davrandığını düşünüp sıkılırım
3. ( ) Bazen yurttakilerin mantıksız davrandığını düşünüp sıkılırım
4. ( ) Hiç düşünmem, sıkılmam

50- Yurtta karşılaştığınız en önemli problem nedir?

1. ( ) Temizlik yetersiz
2. ( ) Telefon/Tv/Bilgisayar kullanımının sınırlı oluşu
3. ( ) Yurttaki arkadaşların hatalı davranışları
4. ( ) Nöbetçi öğretmenlerin sert tutumu
5. ( ) Yurt idaresinin yanlış uygulamaları
6. ( ) Diğer (lütfen belirtiniz) ……

55- Yurtta olumsuz/istenmeyen davranışlarla karşılaşınca neler yapıyorsunuz?

1. ( ) Olumsuz/istenmeyen davranışları sergileyen kişi/kişileri sözlü uyarıyorum.
2. ( ) Yurt idaresine bildiriyorum.

3. ( ) İlgilenmiyorum, görmezlikten geliyorum.
4. ( ) Diğer (lütfen belirtiniz) ……..

56- Yurtta karşılaştığınız olumsuz davranışları engellemek için önerileriniz nelerdir?

…….

57- Yurtta boş zamanlarınızı nasıl değerlendiriyorsunuz?

1. ( ) Tv izleyerek
2. ( ) Sosyal medyada (İnstagram/Twitter/Tiktok/Youtube) vakit geçirerek
3. ( ) Derslerimi tekrar ederek
4. ( ) Ders dışı kitap okuyarak
5. ( ) Diğer (lütfen belirtiniz) ……

58- Yurtta dinî konular hakkında sizi bilgilendiren, merak ettiğiniz sorulara cevap bulabileceğiniz bir danışman olmasını ister miydiniz?

( ) Evet ( ) Hayır

59- Son olarak söylemek istediğiniz bir şey var mı? Cevabınız "evet" ise bunları aşağıya yazabilirsiniz.

……
……
……
……

Cevaplarınız ve katılımınız için teşekkür ederim.

Ek:4 Veli Onam Formu

Sayın Veli;

Çocuğunuzun katılacağı bu çalışma, "Pansiyonda Kalan Öğrencilerin Dini Problem ve Beklentilerinin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi" adıyla, yapılacak bir araştırma uygulamasıdır. Araştırmanın hedefi: Araştırma Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı tez öğrencisi Esmanur Aknur 'un Doç. Dr. Mehmet ŞANVER danışmanlığında hazırladığı yüksek lisans tez kapsamında olup pansiyonda kalan öğrencilerin dinî problem ve beklentileri hususunda durum tespiti yaparak sorunların kaynağına çözüm üretmeyi hedeflemektedir.

Araştırma Uygulaması: Anket / Görüşme / Gözlem şeklindedir.

Araştırma Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Etik Kurulu izni ve T.C. Millî Eğitim Bakanlığı'nın izni ile gerçekleşmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çocuğunuz çalışmaya katılıp katılmamakta özgürdür. Araştırma çocuğunuz için herhangi bir istenmeyen etki ya da risk taşımamaktadır. Çocuğunuzun katılımı tamamen sizin isteğinize bağlıdır, reddedebilir ya da herhangi bir aşamasında ayrılabilirsiniz.

Çalışmada öğrencilerden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir.

Çocuğunuz çalışmaya katıldıktan sonra istediği an vazgeçebilir. Böyle bir durumda veri toplama aracını uygulayan kişiye, çalışmayı tamamlamayacağını söylemesi yeterli olacaktır. Anket çalışmasına katılmamak ya da katıldıktan sonra vazgeçmek çocuğunuza hiçbir sorumluluk getirmeyecektir.

Onay vermeden önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere telefon veya e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Araştırmaya desteğiniz ve katkınız için teşekkürler. Saygılarımızla.

Araştırmacı: Esmanur AKNUR

İletişim bilgileri: 0..... E-posta: .....@hotmail.com

Velisi bulunduğum İpekçilik Anadolu İmam Hatip Lisesi Pansiyonu/ Bursa Merkez Anadolu İmam Hatip Lisesi Pansiyonu/ Şehit Fevzi Başaran Anadolu İmam Hatip Lisesi Pansiyonu/ İnegöl Merkez Anadolu İmam Hatip Pansiyonu ..... adlı öğrencinin yukarıda açıklanan araştırmaya katılmasına izin veriyorum.

Veli Adı-Soyadı

İmza